Charibdė

MARGUERITE DURAS

Lolos V. Stein apžavėjimas

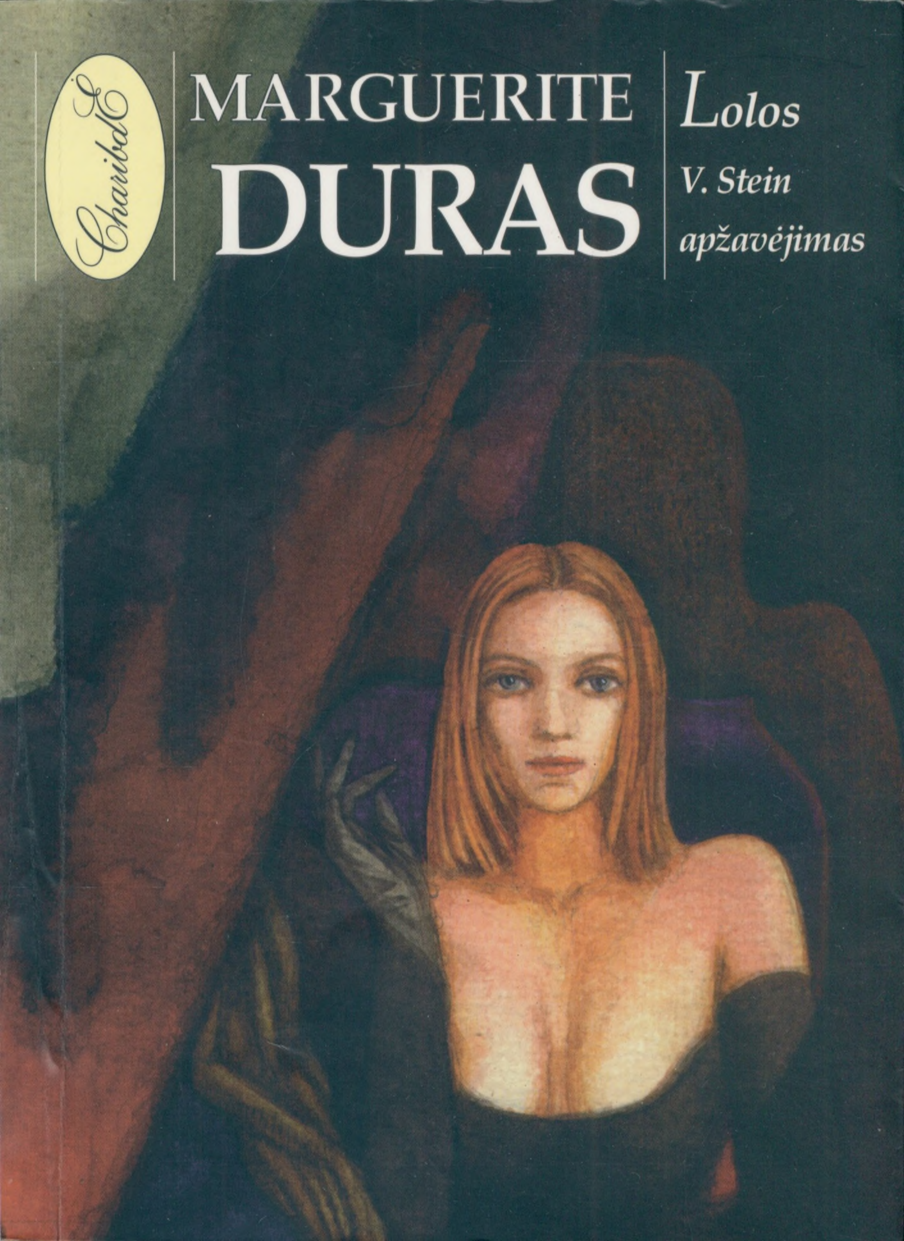

Kūriniai yra liudininkai

marguerite duras

MARGUERITE DURAS

Lolos V. Stein apžavėjimas

Iš prancūzų kalbos
vertė
GALINA
BAUŽYTĖ-
ČEPINSKIENĖ

CharibdĖ

VILNIUS
1997

UDK 840-3
Du - 341

Marguerita Duras
LE RAVISSEMENT
DE LOL V. STEIN
Éditions Gallimard,
Paris, 1996

Nuotraukoje: Marguerite Duras
© Photo Archives Gallimard

Knygos leidimą remia
Prancūzijos Užsienio Reikalų Ministerija,
Prancūzijos Ambasada Lietuvoje,
Prancūzų kultūros centras
(Oskaro Milašiaus programa knygų leidimui remti)

Cet ouvrage, publié dans le cadre du
Programme de Participation à la Publication Oscar Milosz,
bénéficie du soutien du Ministère des Affairs Etrangères,
de l'Ambassade de France en Lituanie
et du Centre Culturel Français de Vilnius

Traduit du français en lituanien par
Galina Baužytė-Čepinskienė

© Éditions Gallimard,
1964
© Vertimas į lietuvių
kalbą, Galina Baužytė-
Čepinskienė, 1997
© Charibdė, 1997

ISBN 9986-745-09- 8

Soniai

Lola V. Stein gimė čia, S. Tahloje, ir pragyveno čionai didelę savo jaunystės dalį. Jos tėvas buvo universiteto profesorius. Ji turi devyneriais metais už save vyresnį brolį — jo niekada nesu matęs, — sako, jis gyvena Paryžiuje. Jos tėvai mirę.

Niekada nesu girdėjęs kalbant apie Lolos V. Stein vaikystę nieko, kas būtų mane nustebinę, — šito neišgirdau net iš Tatjanos Karl, jos geriausios koledžo laikų draugės.

Ketvirtadieniais jos šokdavo tik dviese tuščiame kieme. Nenorėdavo išeiti visu būriu drauge su kitomis — geriau pasilikdavo koledže. Ir joms netrukdydavo, sako Tatjana, juk juodvi būdavo tokios malonios, geriau už kitas mokėdavo paprašyti šios privilegijos, ir joms ją suteikdavo. Pašoksim, Tatjana? Gretimame name radijo imtuvas grodavo senamadiškus šokius — tai buvo laida-prisiminimas, kuria jos tenkindavosi. Budėtojos išsilakstė, jos buvo vienos didžiuliame kieme, kuriame tądien tarp šokių girdėjosi gatvių triukšmas, eime, Tatjana, na eikš, pašokim, Tatjana. Štai ką žinau.

Taipogi ir tai, kad Lola, kai jai sukako devyniolika, per moksleivių atostogas teniso aikštelėje vieną rytą sutiko Maiklą Ričardsoną. Jam buvo dvidešimt penkeri. Vienintelis stambių žemvaldžių T. Byčo apylinkėse sūnus. Jis nieko neveikė. Tėvai neprieštaravo vedyboms. Šešis mėnesius Lola privalėjo būti susižiedavusi, vestuvės turėjo įvykti rudenį. Lola neseniai buvo galutinai palikusi koledžą ir atostogavo T. Byče, kuomet miesto kazino buvo iškeltas didysis sezono pokylis.

Tatjana netiki, jog šis įžymusis T. Byčo pokylis turėjo lemiamą įtaką Lolos V. Stein ligai.

Ji, Tatjana Karl, šios ligos pradžią nukelia į ankstesnį laiką, netgi dar prieš jų jaunystę. Ji glūdėjo čia pat, Loloje V. Stein, joje ruseno, tačiau jai pasireikšti trukdė didžiulis švelnumas, visada gaubęs ją šeimoje, o vėliau koledže. Jau koledže, sako ji, ir ji ne viena šitaip manė, Lolai kažkas trukdė, kaip sako ji, būti čia pat. Atrodė, kad savo liūdnu sielvartu pakenčia savyje būtybę, kokia privalėjo atrodyti, bet kurią pamiršdavo pasitaikius menkiausiai progai. Labai greit pasirodydavo, jog jos, matyt, nekankina širdgėla nei dėl šlovės, nei dėl abejingumo, o jos skruostu niekada nenuriedėdavo jauna mergiška ašara. Tatjana dar sako, kad Lola V. Stein buvo graži, kad koledže dėl jos buvo varžomasi, kad ji išslysdavusi iš rankų, kaip kad vanduo išteka pro pirštus, tačiau ir tas truputis, kurį išlaikydavai, buvo vertas pastangų. Lola buvo šelmė, akiplėša pašaipūnė ir tuo pat metu labai subtili, nors dalis jos pačios visada rodėsi nuklydusi kažkur toli nuo čia ir nuo dabar. Kurgi? Į jaunystės svajas? Ne, sako Tatjana, sakytumei, kad dar niekur, tikrai niekur. Ar tai jos širdis buvo kažkur toli? Tatjana buvo linkusi tikėti, kad galbūt tikrai būtent Lolos V. Stein širdis buvo, kaip ji tvirtina, ne čia — be abejonės, ji turėjo sugrįžti, bet jai šitai buvo nežinoma. Taip, regis, kaip tik ši Lolos jausmų sfera buvo nepanaši į kitų.

Pasklidus gandams apie Lolos V. Stein sužadėtuves, Tatjana nepatikėjo savo ausimis: kaip Lola susirado kažką tokį, galėjusį prikaustyti visą jos dėmesį?

Susipažinusi su Maiklu Ričardsonu ir tapusi Lolos beprotiškos aistros jam liudininke, ji sutriko, bet vis dėlto dar abejojo: ar tik Lola nebus nutraukusi taip ir neišsirutuliojusios savo širdies gijos?

Aš jos paklausiau, ar vėliau Lolą ištikusi krizė nebuvo įrodymas, jog ji klydo. Bet ji pakartojo, kad ne, ji mananti, jog ši krizė ir Lola visada buvo neatsiejamos.

Daugiau nebetikiu niekuo, ką sako Tatjana, niekuo daugiau nebesu tikras.

Štai viskas ir susimaišė: apgaulinga išvaizda, apie kurią pasakoja Tatjana Karl, ir tai, ką aš pats prisigalvojau apie tą naktį T. Byčo kazino. Nuo to ir pradėsiu pasakoti savo istoriją apie Lolą V. Stein.

Apie tuos devyniolika metų prieš tą naktį nenoriu žinoti daugiau nei pasakoju ir vargu ar kaip nors kitaip negu chronologine tvarka, netgi jei juose slypi magiškoji akimirka, kai būčiau galėjęs pažinti Lolą V. Stein. Šito nenoriu, nes pasakojimas apie jos paauglystę šiek tiek sumenkintų skaitytojo akyse šios moters stulbinamą įtaką mano gyvenimui. Tad einu jos ieškoti ir aptinku ją ten, kur tikėjau, jog privalau ją rasti, tą akirnirką, kai ji, regis, sujudėjo eidama manęs pasitikti, kaip tik tą akimirką, kai atėjusios dvi paskutinės moterys žengia pro kazino šokių salės duris T. Byčo mieste.

Orkestras liovėsi grojęs. Pasibaigė šokis.

Pamažu tuštėjo šokių aikštelė. Ji liko tuščia.

Vyresnioji moteris akimirką stabtelėjo ir nužvelgė susirinkusiuosius, paskui šypsodamosi pasisuko į ją lydėjusią jauną merginą. Be jokios abejonės, tai buvo jos duktė. Abi buvo aukštos, vienodo sudėjimo. Jaunoji mergina jautėsi kiek nesmagiai būdama tokio didelio ūgio, ji nebuvo susigyvenusi su savo tvirtu surentimu, tačiau jos motina pakėlė šiuos nepatogumus kaip nesuprantamus neigiamus lemties ženklus. Jos elegancija tiek ramybės būsenoje, tiek ir judant, kaip pasakoja Tatjana, kėlė nerimą.

— Šįryt jos buvo paplūdimyje, — tarė Lolos sužadėtinis Maiklas Ričardsonas.

Stabtelėjęs jis nužvelgė atvykėles, paskui nusitempė Lolą salės gilumon, baro ir žaliuojančių augalų link.

Tuodvi perėjo aikštelę ir pasuko ta pačia kryptimi.

Kaip ir jis suakmenėjusi iš nuostabos Lola žvelgė į šią nevaržomą, pavergiančią negyvo paukščio graciją. Ji buvo liesa. Visada turėjo tokia būti. Šį savo liesumą, Tatjana aiškiai prisiminė, ji buvo aprengusi juoda suknele labai didele iškirpte, tokiu pat tiulio apdangalu. Ji norėjo būti šitaip sudėta, šitaip apsirėdžiusi ir, akivaizdu, — šitokia buvo. Matei nuostabią jos kūno ir veido sąrangą. Šitokia, kokia pasirodė, ji ir mirs su savo geidžiamu kūnu. Kas ji tokia? Ana Mari Stretter, kaip sužinojau vėliau. Ar ji graži? Kiek jai metų? Ką tokio ji žinojo, kas kitiems liko nežinoma? Kokiais paslaptingais keliais pasiekė tai, kas, regis, buvo linksmas, žaižaruojantis pesimizmas, švelnaus atspalvio, pelenų spalvos šypsanti apatija? Vien ją persmelkęs nesivaldymas, regis, vertė ją laikytis tiesiai. Kaip ir ji pati, jis buvo gracingas. Kad ir kur eitų, buvo drauge, siejami prerijų eisenos. Tačiau kur? Šiai moteriai daugiau nieko negali nutikti, galvojo Tatjana, nieko nieko. Išskyrus galą, pamanė.

Ar praeidama ji pažvelgė į Maiklą Ričardsoną? Ar perbraukė jį tuo nežvilgsniu, kokiu nužvelgė šokių salę? Šito neįmanoma sužinoti, tad neįmanoma sužinoti, kada prasideda mano istorija apie Lolą V. Stein: sunkiai pagaunamas žvilgsnis — atrodė, jog šį trūkumą sukėlė veik nenatūraliai išblukęs vyzdys — glūdėjo visame akių plote. Ji buvo įdegusi, nurudusi saulėje, jūros Ieva, kurią šviesa turėtų bjauroti.

Ar jie atpažino vienas kitą, kai ji praėjo pro šalį?

Kai Maiklas Ričardsonas pasisuko į Lolą ir paskutinį kartą savo gyvenime pakvietė ją šokti, Tatjana Karl pastebėjo, kad jis išblyškęs, jį ūmai apėmė visa persmelkiantis rūpestis, ir suprato, kad jis taip pat gerai įsižiūrėjo į ką tik įžengusią moterį.

Lola, be abejonės, pastebėjo šį pokytį, regis, pasijuto išmušta iš vėžių šalia jo: ji to nebijojo, niekada dėl to nejuto baimės, šio pokyčio prigimtis jai pasirodė pažįstama, ji siejosi su Maiklo Ričardsono asmenybe, su visu tuo, kas Lolai buvo ir iki šiol žinoma.

Jis tapo kitoks. Visi galėjo šitai matyti. Matyti, jog nebebuvo toksai, kokį jį manė esant. Lola žvelgė į jį, žiūrėjo, kaip jis keičiasi.

Maiklo Ričardsono akys nušvito. Jo veidas spinduliavo brandos pilnatvę. Buvo jame ir skausmo, tačiau seno, iš ankstesnių laikų.

Vos tik jį šitokį išvydęs supranti, jog niekas, joks žodis, jokia pasaulio prievarta negalėjo būti Maiklo Ričardsono pasikeitimo priežastis. Kad dabar jis turi visa iki galo išgyventi. Kad jau prasideda nauja Maiklo Ričardsono istorija.

Neatrodė, kad šis reginys ir šitoks tikrumas būtų kėlęs Lolai kokį nors skausmą.

Tatjana pastebėjo, jog ji pati pasikeitė. Ji stebėjo įvykį, jo neišmatuojamą užmojį, jo tikslų it laikrodžio mechanizmą. Jeigu Lola pati būtų buvusi ne vien savo atėjimo, bet ir sėkmės dalyvė, nebūtų buvusi apžavėta.

Ji dar kartą pašoko su Maiklu Ričardsonu. Tai buvo paskutinis kartas.

Moteris stovėjo viena, šiek tiek atokiau nuo bufeto, jos duktė prisijungė prie būrelio pažįstamų šalia šokių salės durų. Maiklas Ričardsonas pasuko jos link taip stipriai susijaudinęs, jog kilo baiminga mintis, kad gali būti atstumtas. Lola taipogi laukė užgniaužusi kvapą. Moteris neatsisakė šokti su juo.

Jie nutolo šokių takeliu. Lola žvelgė į juos — šitaip į savo tolstančius vaikus žiūri labai sena moteris, kurios širdies nevaržo joks įsipareigojimas, atrodo, lyg juos mylėtų.

— Turiu pakviesti šokti šią moterį.

Tatjana gerai matė jo pasikeitusį elgesį, matė, kaip jis žengia lyg kančios link, nusilenkia, laukia. Ji vos suraukė antakius. Gal ji taip pat jį atpažino, o gal vien todėl, kad buvo mačiusi jį šįryt paplūdimyje?

Tatjana liko šalia Lolos.

Lola instinktyviai žengė kelis žingsnius Anos Mari Stretter link tuo pat metu kaip ir Maiklas Ričardsonas. Tatjana sekė paskui ją. Tuomet juodvi pamatė: moteris pravėrė lūpas nieko netardama, vien iš susižavėjimo ir nuostabos, jog mato rytą pastebėto vyriškio naująjį veidą. Kai atsidūrė jo glėbyje, dėl netikėtai užklupusio nerangumo, nuo ūmaus meilės priepuolio, sustingusio jo veide — Tatjana tai suprato, — moterį taip pat perliejo jį apėmęs jaudulys.

Lola grįžo prie baro ir žaliuojančių augalų, o su ja ir Tatjana.

Jie šoko. Ir dar šoko. Jis — droviai žiūrėdamas į apnuogintą vietą ant jos peties. Ji — žemesnė — žvelgė į šokių salės tolumą. Jiedu nesikalbėjo.

Pasibaigus pirmajam šokiui, Maiklas Ričardsonas prisiartino prie Lolos, kaip visada iki šiol darydavo. Jo akys maldavo pagalbos, pritarimo. Lola jam nusišypsojo.

Paskui, kai baigėsi kitas šokis, jis nebėjo ieškoti Lolos.

Ana Mari Stretter ir Maiklas Ričardsonas nebesiskyrė.

Slenkant nakčiai atrodė, jog Lolai vis mažiau pasitaiko progų patirti skausmą, jog skausmas nerado vietos, kur įsilaužti, jog ji pamiršo seną meilės kančios algebrą.

Kai naktis baigėsi ir nušvito pirmieji aušros spinduliai, Tatjana pamatė, kaip jie paseno. Nors Maiklas Ričardsonas buvo jaunesnis už tą moterį, jis susijungė su ja, ir visi trys drauge su Lola jie baisiausiai paseno, šimtu metų, ištisu amžiumi, kaip pasensta beprotybės apimtieji.

Maždaug tuo pačiu metu, vis dar šokdami, jie persimetė keliais žodžiais. Per pertraukas jie ir toliau tylėjo stovėdami vienas greta kito, visąlaik vienodai nutolę nuo kitų. Jų rankos susiliesdavo tik šokant, šiaip jie nepriartėjo vienas prie kito labiau nei tuomet, kai vienas į kitą pažvelgė.

Lola liko ten pat, kur buvo, kai ją užklupo šis įvykis, įžengus Anai Mari Stretter, — už baro žaliųjų augalų.

Tatjana, jos geriausia draugė — tokia visuomet buvo, — glostė jos ranką, padėtą ant mažo stalelio po gėlėmis. Taip, būtent Tatjana kiaurą naktį šiuo judesiu rodė jai savo draugystę.

Išaušus Maiklas Ričardsonas ėmė akimis salės gilumoje kažko ieškoti. Lolos jisai nebepamatė.

Anos Mari Stretter duktė jau seniai buvo išbėgusi. Jos motina, regis, nepastebėjo, nei kaip ji išėjo, nei kad jos nebėra.

Be abejonės, Lola kaip ir Tatjana, kaip ir aniedu dar neatkreipė dėmesio į šį naują aspektą: į pabaigą išaušus dienai.

Orkestras liovėsi grojęs. Šokių salė atrodė beveik tuščia. Teliko tik kelios poros, — jie ir Lola su ta kita jauna mergina, Tatjana Karl, už žaliųjų augalų. Jiedu nepastebėjo, kad orkestras liovėsi grojęs: akimirką, kai jis vėl turėjo užgroti, jie automatiškai vėl susiglaudė, negirdėdami, jog nebėra muzikos. Kaip tik tuomet muzikantai žąsele praėjo pro juos su smuikais tamsiuose dėkluose. Jiedu sujudėjo, kad juos sulaikytų, galbūt užkalbintų — tuščiai.

Maiklas Ričardsonas persibraukė ranka per kaktą, ieškodamas salėje kažkokio amžinybės ženklo. Vienas jų buvo Lolos V. Stein šypsena, tačiau jis jos nematė.

Jiedu tylomis ilgai žvelgė vienas į kitą, nežinodami, ką daryti, kaip išsiveržti iš nakties.

Kaip tik tuomet pagyvenusi moteris, Lolos motina, įžengė į šokių salę. Užgauliodama ji paklausė jųdviejų, ką jie padarė jos vaikui.

Kas galėjo Lolos motinai pranešti tai, kas nutiko tą naktį T. Byčo kazino šokių salėje? Tai negalėjo būti

Tatjana Karl, nes Tatjana Karl nebuvo palikusi Lolos V. Stein. Tad gal ji pati atėjo?

Jiedu žvalgėsi aplinkui, dairydamiesi tų, kurie būtų nusipelnę šių įžeidinėjimų. Nieko jai neatsakė.

Kai motina pamatė savo vaiką už žaliųjų augalų, tuščią salę užtvindė švelnios dejonės moduliacija.

Motinai priėjus prie Lolos ir ją palietus, ši pagaliau pasitraukė nuo stalelio — tik tą akimirką ji suvokė, jog ryškėja pabaiga, tačiau jos kontūrai buvo migloti, ir dar nebuvo galima įžvelgti, kokia ji bus. Tarp jųdviejų ir jos iškilo motinos skydas — pabaigą skelbiantis ženklas. Labai tvirta ranka ji bloškė jį žemėn. Nutrūko jausminga, žeminama dejonė.

Lola pirmąkart sušuko. Tuomet jos pečius vėl apglėbė rankos. Ji tikrai nežinojo kieno. Saugojosi, kad niekas nepaliestų jos veido.

Jiedu pajudėjo, žengė sienos link, ieškodami įsivaizduojamų durų. Tokia pati brėkšmos prietema viešpatavo ir lauke, ir salėje. Pagaliau jiedu pastebėjo duris ir ėmė labai lėtai žingsniuoti jų link.

Lola šaukė, tačiau šauksmas neužgožė proto balso. Juk dar ne vėlu, vasaros laikas apgaulingas. Maldavo Maiklą Ričardsoną ja patikėti. Bet kadangi jiedu vis tiek ėjo — ją norėjo sulaikyti, tačiau ji ištrūko — lėkė prie durų, puolė ant sąvarų. Durys įaugo į žemę, nepasidavė.

Jiedu praėjo pro ją nuleidę akis. Ana Mari Stretter ėmė leistis žemyn, paskui ją — Maiklas Ričardsonas. Lola sekė juodu akimis, kaip jie tolsta sodais. Kai jų nebebuvo matyti, nualpusi krito ant žemės.

Ponia Stein pasakoja, kad Lolą parvežė į S. Tahlą, kur ji kelias savaites išbuvo savo kambaryje niekur neišeidama.

Tiek jos, tiek ir Maiklo Ričardsono istorija tapo visiems žinoma.

Sako, jog Lolos prislėgta būsena buvo paženklinta kančios. Bet ką reiškia kančia be dingsties?

Ji vis kartodavo tą patį: kad vasaros laikas apgaulingas, kad dar ne vėlu.

Įniršusi tardavo savo vardą ir pavardę: Lola V. Stein — štai šitaip save vadindavo.

Paskui jau rišliau skųsdavosi jaučianti nepakeliamą nuovargį šitaip ilgėdamasi. Jai pabodo šaukti. O iš tikrųjų ji šaukė, nes negalėjo negalvoti šitaip laukdama, ir it vaikas nekantriai reikalaudavo duoti vaistų, kurie atlygintų nuostolį. Tuo tarpu nė viena siūloma pramoga negalėjo išvaduoti jos nuo šios būsenos.

Po to Lola apskritai liovėsi skųstis. Netgi palengva nustojo kalbėjusi. Jos pyktis atlėgo, nublanko. Prabildavo tik pasakyti, kaip nuobodu ir ilgu būti tokia Lola V. Stein. Ji sakė nesuprantanti kam. Buvo taip sunku surasti vienintelį žodį, jog šitai atrodė nebepakeliama. Regis, ji nieko daugiau nebelaukė.

Jos klausinėdavo, ar ji apie ką nors mąsto, gal apie save? Ji nesuprasdavo klausimo. Sakytumei turėtų būti savaime suprantama, kad apie begalinį nuovargį, kurio neįmanoma atsikratyti, negali būti mąstoma, kad jis tapo dykuma, į kurią ją įstūmė klajoklės prigimtis kažką vaikytis, tačiau ką? To niekas nežinojo. Ji neatsakydavo.

Lolos prislėgtą būseną, išsekimą, jos didžiulį sielvartą pagydys tiktai laikas, sakė žmonės. Buvo manoma, jog ši jos būsena ne tokia sunki kaip pirmasis šėlsmas, kad ji negali ilgai tęstis, teikti rimtų pokyčių Lolos dvasiniam gyvenimui. Šią būseną netrukus išblaškys jos gaji jaunystė. Visa tai suprantama: Lolą kankina trumpalaikis nepilnavertiškumo — jos pačios akimis žiūrint — pojūtis, nes ją paliko vienas T. Byčo vyriškių. Dabar ji moka — anksčiau ar vėliau tai turėjo nutikti — už savo keistą nejautrumą per šokius.

Vėliau, vis dar tokia pati tyli, ji vėl ėmė prašyti valgyti, kad atidarytų langą, kad leistų miegoti. Netrukus jai ėmė labai patikti, kad prie jos būtų šnekamasi. Ji pritardavo viskam, kas tik būdavo sakoma, pasakojama, tvirtinama jai girdint. Jai visos kalbos atrodydavo vienodai svarbios. Su užsidegimu klausydavosi.

Niekada neprašydavo papasakoti naujienų, nieko neklausinėdavo. Kai buvo nuspręsta pranešti apie jų išsiskyrimą — vėliau ji sužinojo, kad jis išvyko, — ramybė, su kuria sutiko šią žinią, buvo palaikyta geru ženklu. Jos meilė Maiklui Ričardsonui išblėso. Tai buvo nenuginčijama: šią žinią ji priėmė atgautąja savo proto dalimi, susitaikė su esamomis aplinkybėmis, užtarnautu atlygiu, į kurį turėjo teisę.

Pirmą kartą iš namų ji išėjo naktį — išėjo viena, nieko neperspėjusi.

Žanas Bedfordas ėjo šaligatviu. Juodu skyrė koks šimtas metrų — ji ką tik buvo išėjusi, tad tebebuvo prie savo namų. Jį pamačiusi pasislėpė už portalo kolonos.

Man regis, jog Žano Bedfordo pasakojimai pačiai Lolai apie tą naktį yra jos nesenos istorijos dalis. Tai paskutiniai ryškūs faktai. Po to jie kone visiškai dingsta iš šios istorijos dešimčiai metų.

Žanas Bedfordas nematė jos išeinant. Jis manė, kad tai paprasčiausiai mergina, kuri vaikštinėja ir bijo jo — vienišo vyriškio — tokią vėlyvą naktį. Bulvaras buvo tuščias.

Siluetas buvo jaunas, vikrus; prisiartinęs prie portalo, jis pažvelgė.

Jį privertė sustoti šypsena, žinoma, baikšti, tačiau žėrėjusi gyvu džiaugsmu, jai išvydus vienintelį praeivį tokį vakarą.

Jis sustojo ir taip pat jai nusišypsojo. Ji išlindo iš savo slėptuvės ir pasuko prie jo.

Niekas, nei drabužiai, nei laikysena, neišdavė jos būsenos, nebent netvarkinga šukuosena. Bet galbūt ji bėgo, be to, tąnakt buvo šiek tiek vėjuota. Labai galimas daiktas, pamanė Žanas Bedfordas, kad ji atbėgo čia iš kito šio tuščio bulvaro galo, kadangi bijojo.

— Galiu jus palydėti, jeigu bijote.

Ji neatsakė. Jis primygtinai nereikalavo. Ėmė žingsniuoti, ji padarė tą patį su aiškiu pasitenkinimu, ėjo tarsi be tikslo.

Būtent tada, kai ji pasiekė bulvaro galą netoli priemiesčio, Žanas Bedfordas pamanė, kad ji eina be aiškios krypties.

Šitoks elgesys Žaną Bedfordą sudomino. Jis, žinoma, pagalvojo apie beprotybę, bet jos nesulaikė. Netrukdė jai klaidžioti be tikslo. Be abejonės, ji žaidžia. Ji tokia jauna.

— Iš kurios pusės jūs atėjote?

Ji įsitempė, pažvelgė į kitą bulvaro galą, iš kur jie buvo atėję, tačiau nenurodė.

— Tai yra... — tarė ji.

Jis ėmė juoktis, ir ji juokėsi drauge su juo iš visos širdies.

— Eime pro čia.

Ji klusniai pasuko priešinga kryptimi, kaip ir jis.

Vis dėlto jos tylėjimas jį vis labiau intrigavo, nes tą tylėjimą papildė ypatingas smalsumas, susijęs su vietovėmis, kur jie vaikštinėjo, kad ir kokios banalios jos buvo. Galėjai tarti, jog ji ne tik ką tik atvyko į šį miestą, bet kad stengiasi čionai kažką surasti, kažko ieško — namo, sodo, gatvės, daikto, kuris jai labai svarbus ir kurį galėjo surasti tiktai naktį.

— Gyvenu labai arti nuo čia, — pasakė Žanas Bedfordas. — Jeigu ko ieškote, galiu jums parodyti.

Ji aiškiai atsakė:

— Nieko.

Jeigu jis stabtelėdavo, ji taipogi sustodavo. Jam tai buvo pramoga. Tačiau ji nepajuto šito žaidimo. O jis ir toliau žaidė. Vienąkart jis stabtelėjo gan ilgam: ji jo laukė. Žanas Bedfordas liovėsi žaidęs. Leido jai pačiai veikti. Vis dar dėdamasis, kad ją veda, sekė paskui ją.

Jis pastebėjo, kad labai atsargiai, ties kiekvienu posūkiu sudarydama įspūdį, jog seka jam iš paskos, ji ir toliau judėjo į priekį, bet ne daugiau ir ne mažiau negu vėjas, besibraunantis ten, kur randa atvirą erdvę.

Jis privertė ją dar šiek tiek paėjėti, paskui jam šovė mintis — kad dar truputį patyrinėtų — vėl grįžti į bulvarą, kur ją sutiko. Jiems einant pro vieną namą, ji iškart pasuko durų link. Jis atpažino vartus, kuriuose ji slėpėsi. Namas buvo didelis. Durys buvo paliktos atviros.

Būtent tada jam atėjo į galvą, kad ji galinti būti Lola Stein. Jis nepažinojo Steinų šeimos, bet žinojo, kad kaip tik šiame kvartale jie gyvena. Jis, kaip ir visa miesto buržuazija, daugiausia vykstanti atostogauti į T. Byčą, buvo girdėjęs istoriją apie jauną merginą.

Jis stabtelėjo, paėmė jos ranką. Ji jam leido. Jis pabučiavo ranką, kuri dvelkė prėsku dulkių kvapu, ant bevardžio piršto buvo užmautas labai gražus sužadėtuvių žiedas. Laikraščiai pranešė, kad turtuolis Maiklas Ričardsonas pardavė visą nuosavybę ir išvyko į Kalkutą. Žiedas žėrėjo visomis savo ugnimis. Ir Lola žiūrėjo į jį taip pat smalsiai kaip ir į visa kita.

— Jūs esate panelė Stein, tiesa?

Pritarimo ženklan ji keliskart linktelėjo galvą, iš pradžių ne visai įtikinamai, o paskui aiškiau.

— Taip.

Vis tokia pat klusni ji nusekė paskui jį į jo namus.

O ten ji atsidavė palaimingam tinguliui. Jis jai kalbėjo. Sakė, jog dirba aviacijos gamykloje, kad yra muzikantas, kad praleido atostogas Prancūzijoje. Ji klausėsi. Kad yra laimingas su ja susipažinęs.

— Ko pageidaujate?

Jai nepavyko atsakyti, nepaisant akivaizdžių pastangų. Jis paliko ją ramybėje.

Jos plaukai atsidavė tuo pačiu nenaudojamų daiktų kvapu kaip ir ranka. Buvo graži, tačiau dėl to, kad liūdėjo, kad kraujas lėtai tekėjo gyslomis, jos oda tapo pilkšvai blyški. Jos bruožai jau buvo pradėję skęsti tame blyškume, vėl ištirpdami minkštoje gelmėje. Ji pajaunėjo. Būtum davęs jai kokius penkiolika metų. Netgi kai aš pats su ja susipažinau, ji atrodė liguistai jauna.

Ji atplėšė nuo jo savo įsmeigtą žvilgsnį ir su aimana, tačiau nuolankiai pasakė:

— Turiu laiko, ak, kiek daug laiko.

Ji palinko prie jo lyg dusdama, stengdamasi įkvėpti oro, ir jis ją pabučiavo. Būtent šito ji geidė. Ji godžiai įsikibo ir savo ruožtu pabučiavo jį iki skausmo, tarsi mylėtų šį nepažįstamąjį.

— Gal viskas tarp judviejų iš naujo prasidės.

Ji jam patiko. Žadino geismą — jis mylėjo ne visai subrendusias, liūdnas, patvirkusias, bebalses mažas mergaites. Visai to nenorėdamas pranešė jai naujieną:

— Galbūt jis sugrįš.

Ji ieškojo žodžių ir lėtai ištarė:

— Kas išvyko?

— Ar nežinojote? Maiklas Ričardsonas pardavė savo valdas. Išvažiavo į Indiją pas ponią Stretter.

Šiek tiek banaliai ir su liūdesiu ji papurtė galvą.

— Žinote, — pasakė jis, — aš jų nekaltinau kaip kiti.

Jis atsiprašė, pasakė jai, kad eina paskambinti jos motinai. Ji neprieštaravo.

Žano Bedfordo įspėta motina antrąkart atvyko ieškoti savo vaiko, kad parsivežtų namo. Tai buvo paskutinis kartas. Dabar Lola sekė paskui ją, kaip prieš akimirką sekė paskui Žaną Bedfordą.

Žanas Bedfordas paprašė jos rankos jos antrąkart nepamatęs.

Jų istorija iškilo viešumon: S. Tahla nebuvo pakankamai didelė, kad žmonės tylomis nurytų naujieną apie jų nuotykį — buvo įtariama, jog Žanas Bedfordas myli tik moteris sudaužytomis širdimis, taipogi — tai buvo rimčiau — kad turi keistą polinkį jaunoms paliktoms merginoms, išprotėjusioms dėl kitų.

Motina pranešė Lolai apie keistą nepažįstamojo žygį. Ar jį prisimena? Ji prisiminė. Ir sutiko. Motina pasakė, kad Žanui Bedfordui dėl darbo keletui metų teks išvykti iš S. Tahlos. Ar ji taip pat sutinka? Ji taip pat sutiko.

Vieną spalio dieną Lola V. Stein tapo Žano Bedfordo žmona.

Vestuvės vyko, galima sakyti, artimųjų ratelyje — buvo kalbama, kad Lola jaučiasi daug geriau, taigi tėvai norėję, kad ji, kiek tai įmanoma, pamirštų savo pirmąsias sužadėtuves. Vis dėlto buvo imtasi atsargumo priemonių, kad nė viena jauna megina iš Lolos buvusių draugių, netgi pati geriausia draugė Tatjana Karl, nesužinotų apie vestuves ir nebūtų pakviesta. Bet šis atsargumas neišėjo į gera. Galutinai įtikino tuos, tarp jų ir Tatjaną Karl, kurie manė, kad Lola sunkiai serga.

Šitaip Lola ištekėjo, nenoromis, taip, kaip jai ir derėjo, nepatirdama žiaurių rinkimosi kančių, neplagijuodama nusikaltimo, koks įvykdomas, kaip kai kas manė, kai keistuolis pakeičia T. Byčo žemvaldį, o pirmučiausia — likdama ištikima pavyzdingai vienatvei, kurioje ją paliko.

Lola paliko S. Tahlą, savo gimtąjį miestą, dešimčiai metų. Ji gyveno U. Bridže.

Per tuos metus po savo vestuvių ji pagimdė tris vaikus.

Ištisus dešimt metų, taip manė aplinkiniai, ji buvo ištikima Žanui Bedfordui. Be abejonės, niekas niekada nesužinojo, ar šis žodis turėjo jai kokią nors prasmę, ar ne. Tarp jų niekada nebuvo iškilęs klausimas nei apie Lolos praeitį, nei apie garsiąją naktį T. Byče.

Net išgijusi ji niekada nesuko sau galvos, kad sužinotų, kas nutiko tiems, kuriuos ji pažinojo prieš savo vestuves. Jos motinos mirtis — po vedybų ji kuo mažiausiai troško ją vėl pamatyti — neišspaudė jai nė vienos ašaros. Aplinkiniai niekada neaptardavo šio Lolos abejingumo. Sakė, jog tapo tokia po to, kai tiek daug iškentėjo. Žinoma, ji tokia švelni kadaise — šitaip buvo kalbama ir apie tai, ir apie jos praeitį, pavirtusią baltu popieriaus lapu — pasidarė tokia negailestinga ir netgi šiek tiek neteisinga po savo nuotykio su Maiklu Ričardsonu. Stengėsi ją pateisinti, ypač kai mirė jos motina.

Regis, ji tikėjo savo gyvenimo ateities perspektyva, nieko nenorėjo keisti. Sakytumei, jog savo vyro draugijoje ji jautėsi patenkinta ir netgi laiminga. Kartais vykdavo su juo į tarnybines keliones. Lankydavosi jo koncertuose, skatindavo visokią jo veiklą, sako, netgi tuomet, kai ją apgaudinėdavo su labai jaunutėmis gamyklos darbininkėmis.

Žanas Bedfordas sakė mylįs savo žmoną. Tokią, kokia ji yra, kokia visada buvo prieš ir po vedybų, sakydavo jis; ji jam visada patikusi, jis nemanąs ją pakeitęs, o tik vykusiai pasirinkęs. Mylėjo šią moterį, Lolą Valeri, mėgo ramų buvimą šalia jos, kai ji miegodavo atviromis akimis, jos nuolatinį nuošalumą, vertusį jį blaškytis, užmiršti ir vėl atrasti jos auksinės spalvos plaukus, šilkinį kūną, kuris nepasikeičia pabudęs, nuolatinę tylią galią, kurią jis vadino jos, savo žmonos, švelnumu.

Lolos namuose U. Bridže viešpatavo griežta tvarka. Beveik tokia, kokios ji troško tiek erdvės, tiek laiko atžvilgiu. Buvo laikomasi nustatytų valandų. Taip pat nustatytos ir daiktų vietos. Visi Lolos aplinkiniai pripažino, jog didesnės tobulybės negalėjai pasiekti.

Kartais, ypač kai Lolos nebūdavo, ši nepajudinama tvarka Žaną Bedfordą stulbindavo. Taip pat ir tas šaltas apsimestinis skonis. Kambarių, svetainės sutvarkymas tiksliai atkartojo vaizduojamą parduotuvių vitrinose, o sodas, kurį Lola prižiūrėjo, buvo toks pat kaip kiti sodai U. Bridže. Lola mėgdžiojo, tačiau ką? Kitus, visus kitus, pačią didžiausią kitų asmenų daugumą. Ar popietėmis, jai nesant, namas nevirsdavo tuščia scena, kurioje buvo atliekamas absoliučios aistros monologas, kurio prasmė likdavo nesuvokiama? Ir ar ne todėl Žanas Bedfordas kartais neišvengiamai pajusdavo baimę? Kas versdavo jį žiemą įtempus ausis laukti, kada sutraškės ledas? Kas žino? Kas žino, ar jis kada tai girdėjo?

Tačiau Žaną Bedfordą nesunku nuraminti. Kai žmona būdavo namie — o šitaip būdavo dažniausiai, — kai ji viešpataudavo savoje karalystėje, šioji netekdavo savo agresyvumo, kėlė mažiau kankinamų klausimų. Lola paversdavo savąją tvarką kone natūralia, ji prie jos puikiausiai derėjo.

Praėjo dešimt vedybinio gyvenimo metų.

Vieną dieną Žanui Bedfordui pasiūlė pasirinkti iš keleto geresnių darbo vietų skirtinguose rajonuose, vienas jų buvo S. Tahla. Jam visada buvo šiek tiek gaila S. Tahlos, kurią paliko po vestuvių, nes to prašė Lolos motina.

Toks pats laiko tarpas prabėgo ir nuo galutinio Maiklo Ričardsono išvykimo. Lola ne tik apie tai niekada nekalbėjo, bet su amžiumi darėsi vis linksmesnė. Tad nors Žanas Bedfordas šiek tiek ir dvejojo, ar priimti pasiūlymą, Lola lengvai išsklaidė jo abejones. Ji tik pasakė, jog būsianti labai laiminga, galėdama vėl apsigyventi savo tėvų namuose, kurie iki tol buvo išnuomoti.

Žanas Bedfordas suteikė jai šį malonumą.

Lola V. Stein įsirengė savo gimtuosius namus S. Tahloje taip pat kruopščiai ir labai griežtai kaip ir U. Bridže. Jai pavyko ten įvesti tokią pat geležinę tvarką, veikiančią pagal tokį pat valandų tvarkaraštį. Baldų nepakeitė. Skyrė daug laiko sodui, kuris buvo apleistas — ji daug sodininkavo ir anksčiau, tačiau šįkart planuodama sodą padarė klaidą. Norėjo, kad alėjos taisyklingai kaip vėduoklė skleistųsi aplink prieangį. Tomis alėjomis, kurių nė viena nesusisiekdavo su kita, buvo neįmanoma vaikščioti. Žanui Bedfordui teikė pramogą šitoks žmonos užmaršumas. Kad būtų galima vaikštinėti, buvo nutiestos kitos, šoninės alėjos, kurios kirto pirmąsias.

Kadangi jos vyro padėtis žymiai pagerėjo S. Tahloje, Lola nusisamdė guvernantę ir šitaip nusimetė nuo savo pečių rūpinimąsi vaikais.

Staiga atsirado daug laisvo laiko — ji įprato vaikštinėti po savo vaikystės miestą ir jo apylinkes.

U. Bridže ištisus dešimt metų Lola taip retai išeidavo iš namų, kad jos vyras kartais priversdavo ją pasivaikščioti dėl sveikatos, tuo tarpu S. Tahloje ji pati įprato šitai daryti.

Iš pradžių ji išeidavo tik retkarčiais apsipirkti. Paskui ėmė išeidinėti be jokios dingsties kiekvieną dieną.

Šitie pasivaikščiojimai labai greit tapo jai būtini kaip iki šiol visa kita: punktualumas, tvarka, miegas.

Išlyginti žemę, ją išarti, atverti kapus, kur guli mirusi Lola, man rodos, teisingiau — pradedant akimirka, kai man reikia sugalvoti trūkstamas grandis Lolos V. Stein istorijoje, — nei supilti kalnus, statyti kliūtis, sukurti katastrofas. Pažinodamas šią moterį, manau, kad jai labiau patiktų, jei aš šiuo atveju atsisakyčiau trūkstamų jos gyvenimo faktų. Beje, šitai darau, kaip tik remdamasis pagrįstomis prielaidomis, kurios, kaip manau, jau iš pat pradžių buvo patvirtintos.

Tad, nors apie tai, kas įvyko, Lola niekam nesisakė, guvernantė kai ką prisimena: gatvės tylą tam tikromis dienomis, praeinančius įsimylėjėlius, Lolos pasišalinimą — ji dar neilgai tarnavo pas Bedfordus ir dar niekada nematė jos šitaip elgiantis. Kadangi ir aš savo ruožtu, kaip manau, kai ką prisimenu, galiu pridurti:

kartą, kai namai jau buvo įrengti — teliko apstatyti baldais vieną trečiojo aukšto kambarį — apniukusios dienos popietę kažkokia moteris praėjo priešais Lolos namus, ir Lola ją pastebėjo. Ta moteris buvo ne viena. Ją lydėjęs vyras pasuko galvą ir pažvelgė į naujai dažytą namą, nedidelį parką, kuriame darbavosi sodininkai. Išvydusi gatvėje pasirodžiusią porelę, Lola pasislėpė už gyvatvorės, tad jie jos nepamatė. Moteris taip pat viską apžiūrinėjo, bet ne taip įdėmiai kaip vyriškis, — kaip žmogus, kuriam visa tai jau pažįstama. Jie persimetė keliais žodžiais, kurių Lola neišgirdo nepaisant tylos gatvėje, pagavo tik moters ištartą frazę:

— Galbūt mirusi.

Praėję parką jiedu stabtelėjo. Jis apkabino moterį ir labai stipriai vogčiomis pabučiavo. Išgirdęs atvažiuojant automobilį jis atšoko. Jiedu išsiskyrė. Jis pasuko atgal ir sparčiu žingsniu vėl praėjo pro šalį nepažvelgdamas į namą.

Lola nėra tikra, kad būdama savo sode atpažino tą moterį. Aplinkui jos veidą pleveno panašumo šešėliai. Taip pat ir aplinkui jos eiseną, žvilgsnį. Bet ir tas bučinys jiems atsisveikinant — kaltas, palaimingas, — ar jis taip pat nepalietė plonytės jos atminties gijos?

Ji nesiskverbia giliau, stengdamasi sužinoti, ar atpažino, ar apsiriko. Ji laukia.

Netrukus po to ji suranda išeitį — ji, kuri, regis, nieko neprasimanydavo, — išeina į gatves vaikštinėti.

Manau, jog jos pasivaikščiojimus ir porelės pasirodymą sieja ne tiek Lolos pagautas moters panašumas į kažką, kiek jos nerūpestingai pasakyti žodžiai, kuriuos Lola, galimas daiktas, nugirdo.

Lola sujudo, jos snaudulys buvo išblaškytas. Ji išėjo į gatves, išmoko žingsniuoti kur akys veda.

Jai išėjus iš namų, atsidūrus gatvėje, pradėjus žingsniuoti, vaikštinėjimas visiškai pavergdavo, išlaisvindavo ją nuo troškimo būti kažkuo kitu arba daryti dar kažką daugiau nei iki tol — ji atsiduodavo sapno stinguliui. Žinau: gatvės nešė Lolą V. Stein per jos pasivaikščiojimus.

Sekiau ją keletą kartų, ir nė sykio ji manęs nenutvėrė, neatsigręžė, neužklupo savo akivaizdoje.

Nereikšmingas atsitiktinumas, kurio ji galbūt net negalėtų paminėti, lėmė josios kelią: gatvės tuštuma, kitos gatvės lankas, skrybėlių parduotuvė, tiesus bulvaro liūdesys, meilė, susipynusios poros sodų užkampiuose, po prieangiais. Ji eidavo pro šalį dievobaimingos tylos apimta. Kai kada įsimylėjėliai, jos užklupti — niekada nepastebėdavo jos besiartinančios, — pašokdavo. Ji turėdavo atsiprašyti, bet darydavo tai taip tyliai, jog niekas niekada tikriausiai neišgirsdavo jos atsiprašinėjimų.

S. Tahlos centras plačiai išsidėstęs, modernus, statmenomis gatvėmis. Gyvenamasis kvartalas yra šio centro vakaruose, jis erdvus, apsigaubęs klasta, naudojasi visais patogumais, užklumpa netikėtais akligatviais. Už šio kvartalo — miškas, laukai ir keliai. Lola niekada nėra nuklydusi taip toli, iki miško, šioje S. Tahlos pusėje. Kitą pusę ji išvaikščiojo visą — ten jos namai, įsiterpę į pramoninį priemiestį.

S. Tahla pakankamai didelis ir gausiai gyvenamas miestas, tad Lola buvo tikra, kad jos pasivaikščiojimai liks nepastebėti. Juolab, kad ji neteikė pirmenybės jokiam kvartalui, vaikštinėdavo visur, tik labai retai keliskart apsilankydama tose pačiose vietose.

Beje, nei Lolos drabužiai, nei elgesys nekrito į akis ir negalėjo žadinti didelio dėmesio. Vienintelis daiktas, galėjęs jį sužadinti, buvo jos pačios, Lolos V. Stein, T. Byčo kazino paliktos jaunos merginos, kuri gimė ir užaugo S. Tahloje, asmenybė. Bet jei kas nors ir atpažintų joje tą jauną merginą, Maiklo Ričardsono niekšiško nedorumo auką, tai argi būtų toks bloga linkintis ir netaktiškas, kad šitai primintų? Kas drįstų tarti:

— Gal aš klystu, bet ar jūs ne Lola Stein?

Atvirkščiai.

Nors ir buvo pasklidę gandai, kad Bedfordai sugrįžo į S. Tahlą, kai kas tuo tikrai įsitikino, tačiau pamatę einant pro šalį jaunąją moterį prie jos nesiartindavo. Be abejonės, buvo manoma, kad sugrįžti jai reikėjo milžiniškų pastangų, dėl kurių ji nusipelnė ramybės.

Nemanau, kad Lolai atėjo į galvą, jog ją vengiama atpažinti, nes nenorima patekti į nepatogią padėtį jai primenant kadaise patirtą skausmą, praėjusio gyvenimo sunkumus; ji pati prie nieko nesiartindavo, ir atrodė, kad šitaip išreiškia savo norą pamiršti.

Ne, Lola privalėjo susitaikyti su savo inkognito S. Tahloje, vertinti jį kaip nuolat patiriamą išbandymą, kurį kasdien nugalėdavo. Visada po tokių pasivaikščiojimų turėdavo vis labiau raminti save: jei nenori, tavęs beveik niekas nepastebės, gal tik vos vos. Manė plaukianti neaiškios prigimties tapatume, kurį galėjai vadinti be galo skirtingais vardais ir kurio regimybė priklauso tik nuo jos.

Galutinis poros įsikūrimas, jos buveinė, gražus namas, gerovė, vaikai, Lolos rami taisyklinga eisena, madingų tamsių spalvų suknelės — ar visa tai neliudijo, kad ji visiems laikams pagijo po skausmingos krizės? To nežinau. Bet štai faktas: prie jos niekas, absoliučiai niekas nebuvo prisiartinęs per šias palaimingo klaidžiojimo mieste savaites.

O ar ji pati ką nors atpažino S. Tahloje? Kad ir tą moterį priešais savo namus tą apniukusią dieną? Nemanau.

Kai stovėjau pasislėpęs ir stebėjau jos veidą, mačiau, kaip kartais ji kažkam nusišypsodavo ar bent jau šitaip galėjo pasirodyti. Tačiau Lolos suvaržyta šypsena, tos šypsenos atkaklus pastovumas rodė, kad ji pasikliauna vien pačia savimi. Kilo įspūdis, kad ji juokiasi tiek iš savęs, tiek ir iš kitų, truputį varžosi, bet yra patenkinta būdama kitoje pusėje plačios upės, kuri skiria ją nuo S. Tahlos gyventojų, toje pusėje, kur jų nėra.

Šitaip Lola vėl atsidūrė S. Tahloje, savo gimtajame mieste, mieste, kurį atmintinai pažinojo, bet neturėjo nieko — jokio ženklo, kuris liudytų šią pažintį jai pačiai. Ji atpažino S. Tahlą, šis atpažinimas vyko be paliovos tiek dėl to, kad ją gerai pažinojo kur kas anksčiau, tiek ir todėl, kad atpažino išvakarėse, tačiau S. Tahla tai patvirtinačių įrodymų — kas kartą sviestas kamuoliukas pataikydavo — nepataikydavo; ji tebebuvo viena ir kuo toliau, tuo mažiau beatpažindavo, o vėliau diena po dienos, žingsnis po žingsnio ėmė S. Tahlos nebepažinti.

Šios pasaulio vietos, kur, kaip buvo manoma, ji išgyveno savo praėjusį sielvartą, tą tariamą kančią, materialusis pavidalas pamažu dyla iš jos atminties. Kodėl būtent šios vietos, o ne kitos? Atsidūrusi tam tikrame taške, Lola jaučiasi tarsi būtų čionai pirmą kartą. Nebėra nekintamos prisiminimo distancijos: ji paprasčiausiai yra čia. Jos buvimas daro miestą tyrą, neatpažįstamą. Ji ima žingsniuoti prašmatniais S. Tahlos užmaršties rūmais.

Grįžusi į savo namus, — Žanas Bedfordas tai pareiškė Tatjanos akivaizdoje, — vėl užėmusi savo vietą pačios įvestoje tvarkoje, ji būdavo linksma, nė kiek nepavargusi, kaip ir iš ryto, geriau pakentė savo vaikus, dar daugiau nusileisdavo jų norams, netgi imdavo prie tarnų įtikinėti, jog yra nuo jos nepriklausomi, skatindavo jų kvailystes, kaip visada atleisdavo jų akiplėšiškumą savo atžvilgiu; po pasivaikščiojimų ji beveik nepastebėdavo nukrypimų nuo tvarkaraščio, klaidelių, kai būdavo laužoma jos tvarka, nežymių vėlavimų, kurių rytą netgi negalėdavo pripažinti be skausmo. Beje, ėmė šnekėti apie šią tvarką savo vyrui.

Vieną dieną jam pasakė, kad jis, ko gero, teisus, kad šioji tvarka galbūt nėra tokia kaip reikia — nepasakė kodėl, — tad galimas daiktas, jog ją pakeis šiek tiek vėliau. Kada? Vėliau. Lola nepatikslino.

Kasdien, tarsi tai būtų pirmasis kartas, sakydavo vaikštinėjusi šen bei ten, kažkokiame kvartale, tačiau niekada nenurodydavo nė vieno atsitikimo, kuris jai būtų nutikęs. Žanui Bedfordui atrodė natūralu, kad žmona santūriai kalba apie savo pasivaikščiojimus. Kadangi šitas santūrumas gaubė visą Lolos elgesį, jos visus veiksmus. Ji retai kada reikšdavo nuomonę, jos pasakojimai būdavo nerealūs. Ar vis didėjantis Lolos pasitenkinimas nerodė, kad savo jaunystės mieste ji nematė nieko, ką galėtų mylėti, kas keltų jai liūdesį?

Žanas Bedfordas turėjo manyti, jog tai ir yra pagrindinė priežastis.

Lola niekada nekalbėdavo apie savo galimus pirkinius. Ji niekada nieko nepirkdavo vaikštinėdama po S. Tahlą. Neturėjo kada.

Kai lydavo, aplinkiniai žinodavo, kad Lola už savo kambario lango nekantriai laukia, kol prašvis dangus. Manau, kad ten, lietaus monotonijoje, ji atrado tą *kitur*, nesikeičiantį, bespalvį ir nuostabų, patrauklesnį jos sielai už bet kokią kitą akimirką jos dabartiniame gyvenime, tą *kitur*, kurio ieškojo sugrįžusi į S. Tahlą.

Visus savo rytus ji skyrė namams, savo vaikams, garbinimui griežtos tvarkos, kokią privertė viešpatauti vien jos jėga ir sugebėjimas, bet kai lydavo taip smarkiai, jog negalėdavo išeiti, ji nieko neveikdavo. Šis uolus rūpinimasis namais — ji nesistengė jo pernelyg demonstruoti — iškart išgaruodavo, kai išeidavo arba turėdavo išeiti, netgi jei rytas ir būdavo sunkus.

Ką ji veikdavo tomis valandomis anksčiau, per tą dešimtį metų? Šito jos paklausiau. Ji gerai nežinojo, ką man atsakyti. Ar tokiu pat metu U. Bridže ji ištisas valandas nieko neveikdavo? Nieko. O dar? Ji nežinojo, kaip atsakyti, — nieko. Stovėdavo už lango? Galbūt ir taip, na taip. Taip pat.

Štai ką matau:

minčių knibždėlynas, pavirstąs tuštuma, kai ji baigia vaikštinėti, — nė viena šių minčių neįžengė per jos namo duris, — apninka Lolą V. Stein per pasivaikščiojimus. Sakytumei, jog būtent mechaniškas jos kūno persikėlimas kiton vieton sužadina jas visas drauge — lyg nežabotas, painus, stiprus postūmis. Lola sutinka jas mielai ir su tokia pat nuostaba. Į jos namą įsiveržia oras, ją išveda iš pusiausvyros, varo laukan. Tuomet ateina mintys.

Gimstančios ir atgimstančios, netvarkingai kylančios vis tos pačios mintys įgauna gyvybę, ima alsuoti laisvoje beribėje visatoje, o bėgant laikui pagaliau pasirodo viena, aiškesnė ir šiek tiek geriau įžiūrima už kitas, šiek tiek daugiau už kitas skatinanti Lolą pagaliau ją sulaikyti.

Tolumoje virpėjo šokių salė — sena, vienintelė nuolauža dabar ramiame okeane, lyjant lietui S. Tahloje. Tatjana, kai vėliau jai šitai pasakiau, pritarė mano nuomonei.

— Tad būtent todėl ji vaikštinėdavo — kad galėtų mąstyti apie šokių salę.

Šokių salė pamažu atgyja, virpa, prilimpa prie Lolos. Lola ją šildo, gina, maitina, ji auga, išnyra iš klosčių, išsitempia, ir štai vieną dieną ji yra pasirengusi.

Lola įžengia.

Ji įžengia ten kasdieną.

Tą vasarą Lola nemato popietės šviesos. Ji skverbiasi į žavią dirbtinę T. Byčo šokių salės šviesą. Toje jos vieninteliam žvilgsniui atvertoje erdvėje ji atgaivina praeitį, rikiuoja savo tikrą buveinę, ją tvarko.

Netikėlė, sako Tatjana, ji turėjo vis mąstyti apie tą patį dalyką. Ir aš manau kaip Tatjana.

Lolą V. Stein pažįstu vieninteliu man įmanomu būdu — per meilę. Būtent dėl tos priežasties priėjau išvadą: iš daugybės T. Byčo šokių salės detalių Lolos dėmesį prikausto šokių pabaiga. Kaip tik pabaigos akimirka, kai išaušta neįtikėtinai žiauri aušra, visiems laikams išskirdama ją su pora — Maiklu Ričardsonu ir Ana Mari Stretter. Kasdieną Lola daro pažangą atkurdama tą akimirką. Jai netgi pavyksta truputį sulaikyti jos žaibišką vyksmą, ją ištęsti, apgaubti sekundes sąstingiu, nepaprastai trapiu, bet teikiančiu jai begalinį malonumą.

Ji dar pavaikšto. Ir vis aiškiau, ryškiau mato tai, ką nori matyti. Ji atkūrė pasaulio pabaigą.

Mato save, taip ji tikrai mąsto, toje pat vietoje, toje pabaigoje, trikampyje, kurio amžini nariai yra aušra ir tiedu: ji ką tik pastebėjo, jog aušta, tuo tarpu jie dar nepamatė. Ji žino. O jiedu dar ne. Ji bejėgė sutrukdyti jiems sužinoti. Tuomet vėl prasideda:

kaip tik tą akimirką reikėjo išmėginti vieną dalyką, bet kokį? Šitai nebuvo padaryta. Tiksliai tą minutę Lola nesusilaiko, draskoma skausmo, be balso, kuriuo galėtų šauktis pagalbos, be jokių įrodymų, be patvirtinimo, kokia bereikšmė šios nakties akivaizdoje diena, išplėšta iš aušros, nunešta anai porai būties beprotiško šėlsmo. Ji — ne Dievas, ji — niekas.

Aišku, ji šypsosi šiai apmąstomai savo gyvenimo minutei. Atsiskyrė mintys apie galimą skausmą ar netgi apie bet kokį liūdesį. Iš tos minutės teliko tik jos grynas, baltas it kaulas laikas.

Ir vėl prasideda iš naujo: uždaryti langai, užtrauktos užuolaidos, naktinėje šviesoje užmūryta šokių salė laikė savyje juos tris, tik juos vienus. Lola yra tuo tikra: drauge jie būtų išsigelbėję nuo kitos dienos atėjimo, bent jau nuo kitos.

Kas gi būtų nutikę? Lola neina tolyn į nežinią, į kurią atsiveria ši akimirka. Neturi jokio, net įsivaizduojamo prisiminimo, jokio supratimo apie šią nežinią. Bet ji tvirtai įsitikinusi, kad ji turėjo ten prasiskverbti, kad būtent šitai privalėjo padaryti, ir šitai būtų visiems laikams jos galvai, kūnui didžiausias skausmas ir didžiausias džiaugsmas, susilieję taip, kad jų apibrėžimas tampa vieningas, tačiau neįvardijamas, nes trūksta tokio žodžio. Viliuosi — nes ją myliu, — kad jeigu Lola gyvenime tyli, tai todėl, kad trumpą it žaibas tvyksnį tikėjo, jog toks žodis galėjo būti. O kadangi jo nėra, ji tyli. Tai būtų buvęs žodis nebuvėlis, žodis skylė — su per vidurį išgręžta skyle, kurioje būtų palaidoti visi kiti žodžiai. Jo negalėtum ištarti, bet galėtum priversti aidėti. Milžiniškas, begalinis, tuščias gongas sulaikytų tuos, kas norėjo išeiti, įtikintų neįmanomu, padarytų kurčius bet kokiam kitam žodžiui, išskyrus patį save, vienu kartu įvardytų ateitį ir akimirką. Kai jo trūksta, šis žodis gadina visus kitus žodžius, juos užteršia, tai skylė kūne — padvėsęs šuo paplūdimyje per patį vidurdienį. Kaipgi atsirado tie kiti? Sendaikčių parduotuvėje tarp avantiūrų, panašių į Lolos V. Stein nuotykį, kurį užgniaužė pačioje užuomazgoje, sutrypė, pražudė kokie tik įmanoma kraujuojantys neišbaigtumai, temdantys akiračius, o tarp jų — jis, neegzistuojantis žodis, jis vis dėlto yra: laukia jūsų kalbos posūkyje, jus provokuoja — jis niekada nebuvo vartojamas, — kad jį paimtumėte, iškeltumėte iš jo iš visų pusių pragręžtos viešpatijos, pro kurią išteka jūra, byra smėlis, šokių salės amžinybė Lolos V. Stein kine.

Jie su nuostaba žvelgė, kaip slinko pro šalį smuikai.

Reikėjo šokių salę užmūryti, paversti ją šviesos laivu, į kurį Lola įlipa kas popietę, tačiau kuris lieka čia pat, šiame neįmanomame uoste, visiems laikams prirakintas ir pasirengęs su savo trimis keleiviais palikti šią visą ateitį, kurios šiandien laikosi Lola V. Stein. Kartais Lolai ji rodosi taip pat pakylėta kaip ir pirmąją dieną, apgaubta tos pačios pasakiškos galios.

Tačiau Lola kol kas dar ne Dievas, kol kas ji dar niekas.

Jis turėjo pamažu nutraukti jos juodą suknelę, ir tuo metu, kai šitai darė, buvo nukeliauta didžioji kelionės dalis.

Mačiau Lolą nusirengusią, dar nepaguostą, nepaguodžiamą.

Lola neįsivaizduoja, jog jos būtų galėję nebūti ten, kur visa tai vyko. Tai neturėtų vykti be jos: ji drauge su juo, kūnas prie kūno, forma prie formos, kietai užmerktomis akimis lavono akivaizdoje. Ji yra gimusi, kad šitai pamatytų. Kiti gimė, kad mirtų. Šis veiksmas, kurio ji nemato, užtrokšta, sudūla, apiberia Lolą pelenais.

Pamažu pasirodys ilgas ir liaunas moters kūnas. Ir griežta lygiagrečia ir atvirkštine progresija ji pakeis Lolą šalia vyriškio iš T. Byčo. Tos moters išstumta, netekusi žado, Lola sulaiko kvapą; kai moters kūnas rodosi šiam vyrui, josios kūnas blanksta, blanksta pasaulio geidulys.

— Tu. Tu viena.

Šio labai lėto Anos Mari Stretter suknelės plėšimo, šio savo pačios asmenybės aksomo naikinimo Lolai niekada nepavyko įsivaizduoti iki galo.

Apie tai, kas tarp jųdviejų vyko po šokių jai nesant, manau, Lola niekad nemąsto. Tai, kad jis visiems laikams išvažiavo po jų išsiskyrimo, jeigu ji tik apie tai pagalvodavo prieš savo norą, taip ir liko geras ženklas jos naudai, patvirtinantis jos mintį, kurią visada puoselėjo, jog jis neišgyveno tikrosios laimės, o tik trumpalaikę meilę be atsako, išgyveno ją narsiai, nieko daugiau. Tam tikru metu Maiklui Ričardsonui skirta meilė buvo pernelyg stipri, ir viskas.

Apie tokią meilę Lola nebemąsto. Niekada. Ji mirė ir atsiduoda mirusios meilės kvapu.

Vyrui iš T. Byčo telieka tik viena užduotis, kurią turi atlikti, visada ta pati užduotis Lolos pasaulyje: kiekvieną popietę Maiklas Ričardsonas ima nurenginėti kitą moterį, o ne Lolą, ir pasirodžius kitoms krūtims, baltoms po juodu apvalkalu, jis taip ir lieka; apakęs dėl savo vienintelės užduoties — šio apnuoginimo nualintas Dievas, o Lola bergždžiai laukia ir bergždžiai šaukia.

Po to vieną kartą šis paliegęs kūnas sukruta Dievo pilve.

Jį pamačiusi, Lola atpažino. Jis buvo tas, kuris praėjo pro jos namus prieš kelias savaites.

Dabar buvo vienas.

Išėjo iš kino teatro miesto centre. Tuo metu, kai žmonės grūdosi koridoriuje, jis neskubėjo. Atsidūręs ant šaligatvio, primerkė akis nuo šviesos, stabtelėjo apsižvalgyti, nepastebėjo Lolos V. Stein, kilstelėjo striukę, kurią laikė viena ranka ant peties, lengvai mestelėjo ją oran, apsivilko, dar palūkuriavo.

Ar buvo panašus į jos sužadėtinį iš T. Byčo? Ne, niekuo jo nepriminė. Ar jo manieros buvo kažkuo panašios į dingusio mylimojo? Be abejonės, taip, tie žvilgsniai į moteris. Ir šitas turėjo lakstyti paskui moteris, tik su jomis galėjo pakęsti sunkų kūną, kas žingsnis reikalaujantį vis daugiau. Taip, jis buvo jame, nusprendė Lola, iš jo dvelkė tas ankstesnis Maiklo Ričardsono žvilgsnis, kurį Lola pažinojo dar prieš šokius.

Nebuvo toks jaunas, koks pasirodė Lolai pirmą kartą. Bet gal ji klydo. Neabejojo, kad turi būti nekantrus, galbūt nesunkiai pasiduodantis šiurkštumui.

Įdėmiai stebėjo bulvarą kino teatro prieigose. Lola apėjo aplink jį.

Su savo pilku apsiaustu Lola sustoja už jo ir laukia, kol jis nuspręs eiti.

Matau:

vasaros karštį, kurį ji be rūpesčių pakėlė, kol brėško ir paskleidė šviesą ši diena. Lola skendi joje. Viskas joje skendi: gatvė, miestas, šis nepažįstamasis. Kas tas karštis, kas tas nuovargis? Tai ne pirmas kartas. Kelias savaites ji kartais norėdavo čia pat it lovoje ištiesti sunkų, švininį, vangiai judantį kūną, tą bevaisį švelnų brandumą, pargriūti ant kurčios nepasotinamos žemės. Ak, kuo staiga virto šis kūnas, kuriuo jaučiasi esanti apdovanota? Kur tas nepailstančio vieversio kūnas, kurį iki šiol nešiojo?

Jis apsisprendė: pasuko aukštyn bulvaru. Ar dvejojo? Taip. Pažvelgė į laikrodį ir ryžosi eiti šia kryptimi. Ar Lola jau galėjo įvardyti tą, kurią turėjo sutikti? Dar nevisiškai. Ji nežino, kad būtent tą moterį ji sekė eidama paskui vyriškį iš S. Tahlos. Vis dėlto ši moteris jau nebėra vien ta, kurią neaiškiai pamatė priešais savo sodą, — manau, jog Lolai ji yra jau kažkas daugiau.

Jam, matyt, reikėjo prisistatyti tam tikru metu į tiksliai apibrėžtą vietą, ir jis turėjo šiek tiek laiko, skiriančio tą valandą nuo dabartinės akimirkos. Tad būtent šitaip jis leido laiką, verčiau pasukdamas čia, o ne kur nors kitur, turėdamas neaiškią viltį, — o ji jo niekada nepalikdavo, pagalvojo Lola, — kad sutiks dar vieną, seks paskui ją, pamirš tą, kurią turėjo sutikti. Anot Lolos, jis tą dieną dieviškai išnaudojo.

Žingsniavo lygiu žingsniu, šalia vitrinų. Jau ne pirmą kartą per kelias savaites jis šitaip vaikštinėja. Atsisukdamas į vienišas ir gražias moteris, kartais stačiokiškai sustodamas. Lola kas kartą krūptelėdavo, tarsi visa tai būtų skiriama jai.

Dar visai jauna paplūdimyje ji jau matė šitokį elgesį, būdingą daugeliui S. Tahlos vyriškių. Ar ji staiga prisimena, jog šitai toleruodavo? Ar dėl to šypsosi? Galimas daiktas, kad šitie jaunystės murmesiai nuo šiol tūnos romioje ir laimingoje Lolos atmintyje. Dabar ji mato, kaip tokie pat jų žvilgsniai slapčiomis sminga į ją. Į ją, kuri savęs pačios nemato, bet yra šitaip matoma kitų. Kaip tik čia ir glūdi visa galia medžiagos, iš kurios yra sudėta — be jokio klausymosi uosto.

Jai atrodė, kad jie eina paplūdimiu. Jie nežino. Ji be vargo seka paskui jį. Jo žingsnis platus, viršutinė kūno dalis kone visai sustingusi, nejudri. Jis nežinojo.

Tai buvo paprasta savaitės diena. Mažai žmonių.

Artėjo vasaros atostogų įkarštis.

Štai ką matau:

apdairiai, apskaičiuodama ji žingsniuoja pakankamai nuo jo atsilikusi. Kai jis seka akimis kitą moterį, ji nuleidžia galvą arba nepastebimai nusigręžia. Tai, kad jis galbūt mato šį pilką apsiaustą, šią juodą beretę ir nieko daugiau, nėra pavojinga. Jam stabtelėjus ties vitrina ar kokiu kitu daiktu, ji sulėtina žingsnį, kad nereikėtų sustoti tuo pat metu kaip jis. Jeigu jie, S. Tahlos vyrai, Lolą pamatytų, ji pabėgtų.

Ji nori sekti. Sekti, po to užklupti, šitaip sukelti grėsmę. Bet tai bus vėliau. Jeigu ji savo ruožtu nori būti užklupta, tai nepageidautų, kad šitai įvyktų anksčiau nei tam pasiryš.

Bulvaras vos kyla viršun, tos vietos link, kurią jiedu kartu pasieks. Ten prasideda trys kiti bulvarai, vedantys į priemiestį. Miškas — šioje pusėje. Šūkauja vaikai.

Jis pasuka dešinėn į labiausiai nuo miško nutolusį neseniai nutiestą bulvarą, kur judėjimas didesnis nei kituose, nes juo greičiausiai išvažiuojama iš miesto. Jis paskubino žingsnį. Praėjo valanda. Laiko tarpas prieš jo pasimatymą, kuris priklausė jiems abiem, Lolai ir jam, vis trumpėjo.

O šį laiką, Lolos akimis žiūrint, jis tobulai panaudojo paieškoms. Jis jį gerai eikvojo, vis ėjo ir ėjo. Kiekvienas jo žingsnis atsiliepia Lolai, kala, kala vinį į kūną tiksliai ton pat vieton. Jau kelios dienos, kelios savaitės S. Tahlos vyrų žingsniai taip kala.

Aš išgalvoju, prasimanau, matau:

ji pajunta vasaros tvankumą tik tuomet, kai jis žingsniuodamas padaro dar kokį kitą judesį: perbraukia ranka plaukus, prisidega cigaretę, o ypač kai žiūri į praeinančią moterį. Tada Lola mano nebeturinti jėgų jį toliau sekti, bet vis dar seka paskui šį vyrą iš daugelio S. Tahlos vyrų.

Lola žinojo, kur toliau veda šis bulvaras, praėjus keleto vilų aikštelę, taip pat praėjus nuo miesto masyvo atsiskyrusią grupę namų, kur gyvena paprasta liaudis, kur yra kino teatras, keli barai.

Aš prasimanau:

iš tokio atstumo jis net negali girdėti jos žingsnių šaligatviu.

Ji avi plokščiapadžiais bateliais, kuriais apsiauna pasivaikščiojimams. Vis dėlto ji imasi papildomų atsargumo priemonių ir užsitraukia ant akių beretę.

Kai jis sustoja aikštėje, kuria baigiasi bulvaras, ji nusivelka savo pilką apsiaustą. Dabar ji tamsiai mėlyna suknele — moteris, kurios jis vis dar nepastebi.

Jis sustojo šalia autobusų stotelės. Buvo daug žmonių, kur kas daugiau negu mieste.

Tada Lola apeina aikštę ir atsistoja ties priešinga kryptimi važiuojančių autobusų stotele.

Saulė buvo jau pasislėpusi, tik stogų viršūnės apšviestos.

Jis prisidegė cigaretę, žengė kelis žingsnius skersai išilgai iš vienos ir iš kitos maršrutų lentelės pusės. Pažvelgė į savo laikrodį, pamatė, kad dar ne laikas, laukė, Lola juto, kad jis žvalgosi aplinkui.

Ten buvo moterų, netvarkinga minia — vienos laukė autobuso, kitos ėjo per aikštę, pro šalį. Kaip įsivaizdavo Lola, jis nė vienos nepraleido, nė vienos, kuri pasitaikius progai jam nepasitarnautų arba būtų tinkama kam nors kitam, kodėl gi ne. Jis kiša nosį į sukneles, mąstė Lola, lengvai alsuoja čionai minioje prieš pasimatymą, kuriuo iš anksto mėgaujasi, įsivaizduodamas, kad užvaldo, po to atstumia moteris, susitaikydamas su mintimi, kad negali turėti visų, kiekvienos, vienintelės, tos, kurios dar nėra, bet kurios jam gali pritrūkti paskutinę minutę, anos iš tūkstančio, kuri atvyks, pasirodys Lolai V. Stein ir kurios Lola V. Stein su juo laukė.

Ji tikrai atvažiavo, išlipo iš žmonių, vakare grįžtančių namo, kimšte perkimšto autobuso.

Kai ji eina pas jį tokiais lėtais žingsniais, švelniais apskritimais kraipydama klubus, jog kas kartą atrodo, kad kiekvienas jos žingsnis — tai meili, slapta, begalinė savęs pačios galmonė, tuoj pat pasirodo permatoma purių, juodų plaukų masė, po kuria kone visą mažyčio trikampio veidelio plotą užima didžiulės labai šviesios akys, slegiamos sielvarto dėl nebylios graužaties, jog ji turi nešioti šį svetimautojos kūną, ir Lola turi tarti atpažinusi Tatjaną Karl. Tad tik dabar, mąsto ji, ištisas savaites tolumoje plevenęs vardas yra čia: tai Tatjana Karl.

Ji buvo kukliai apsirengusi juodu sportiniu kostiumėliu, labai rūpestingai susišukavusi į viršų sukeltus ir aukso šukų prilaikomus plaukus su įsmeigta pilka gėle, buvo matyti, kad padėjo daug pastangų šios trapios šukuosenos sutvirtinimui; ilgas storas raištis prie pat veido palei šviesias akis darė jas didesnes, dar liūdnesnes, ir tai, kas galėjo būti paliesta vien žvilgsniu, ko negalima leisti vėjui taršyti, kad nesugriautų, — Lola šitai įspėjo — buvo supančiota tamsaus tinklelio, kad atėjus akimirkai tiktai jis vienas išardytų, vienu judesiu sugriautų nuostabų lengvumą, o ji tuomet maudytųsi savo sutaršytuose plaukuose, kuriuos Lola staiga prisimena ir išvysta šalia šių tvarkingai sušukuotų. Tada buvo sakoma, jog vis tiek jai kada nors reikės nusikirpti plaukus, nes jie ją vargina, nuo jų svorio linksta pečiai, pernelyg svari jų masė ją bjauroja — jos tokį smulkų — vien oda ir kaulai — veidą tokiomis didelėmis akimis. Tatjana Karl nenusikirpo plaukų, laikėsi savo.

Ar ir dabar ji tokia, Tatjana? O gal šiek tiek arba visai kitokia? Kartais ji paleisdavo plaukus ant nugaros, dėvėdavo šviesias sukneles. Daugiau nieko nežinau.

Persimetę keliais žodžiais, jie nuėjo tuo pačiu bulvaru kitapus priemiesčio.

Žingsniavo taikydami žingsnį vienas prie kito. Beveik nesikalbėjo.

Manau matąs tai, ką turėjo matyti Lola V. Stein:

abu juos sieja tarpusavio supratimas, kylantis ne iš vienas kito pažinimo, o atvirkščiai — iš paniekos jam. Jiems abiem būdinga tokia pati tylaus siaubo, išgąsčio, gilaus abejingumo išraiška. Artėdami jie eina greičiau. Lola V. Stein akylai stebi, tyko, kuria šiuos meilužius. Jos neapgauna jų elgsena. Jie nemyli vienas kito. O ką gi jai sakyti? Kiti bent jau kažką pasakytų. Skirtingai nei ji, nes ji nekalba. Kitokie ryšiai — ne jausmai, ne laimė — laiko juos sukabinę, tai kažkas kita, kas neteikia nei skausmo, nei džiaugsmo. Jie nėra nei lamingi, nei nelaimingi. Jų sąjunga bejausmė, neaiški, ir kai jie dabar šitai suvokia, bet kokia meilė išstumiama. Jie drauge it traukiniai, kurie labai arti prasilenkia, aplink juos tas pats fizinis ir augmeninis gamtovaizdis, jie mato jį, jie ne vieni. Priešingu būdu jie pasiekę tokį pat rezultatą kaip ir Lola V. Stein — jie veikė, kalbėjo, klydo, išėjo ir grįžo, melavo, prarado ir atrado, ėjo pirmyn ir dar sykį grįžo, o ji, Lola, nieko neveikė.

Esama vietos, kurią ji turi užimti, kurios·jai nepavyko gauti prieš dešimtį metų T. Byče. Kur ta vieta? Ji nenusipelnė pirmaujančios vietos T. Byče. Tad kokios gi? Reikėtų verčiau tenkintis šia, kad pagaliau prasiskintų kelią, šiek tiek priartėtų prie tolimo kranto, kur gyvena jie, kiti. Bet kur? Kurgi tas krantas?

Ilgas siauras pastatas kažkada turbūt buvo kareivinės arba kažkoks administracinis statinys. Vienoje jo dalyje dabar įsikūręs autobusų parkas. Kitoje — Miško viešbutis, nekokios reputacijos, bet vienintelė vieta, kur miesto porelės gali jaustis visiškai saugiai. Bulvaras vadinasi Miško bulvaru, kurio paskutiniu numeriu pažymėtas namas ir yra šis viešbutis. Fasado pusėje eilė labai senų alksnių, kai kurių jau nebėra. Už namo plyti didžiulis rugių laukas, visiškai lygus, be medžių.

Šioje lygumoje, šiuose laukuose dar šviečia saulė.

Lolai šis viešbutis žinomas, jaunystėje ten eidavo su Maiklu Ričardsonu. Per savo pasivaikščiojimus, žinoma, taip pat buvo atklydusi iki čia. Būtent čia Maiklas Ričardsonas prisiekė jai meilę. Žiemos popietės prisiminimas taip pat paskendo nežinioje, lėtai po jos žingsniais stingstančioje S. Tahlos kasdienybėje.

Kaip tik šioje vietoje jauna mergina iš S. Tahlos pradėjo puoštis — tai turėjo trukti ištisus mėnesius — šokiams T. Byčo kazino. Būtent iš čia ji išvyko į tuos šokius.

Miško bulvare Lola šiek tiek užgaišta. Nėra reikalo jų sekti, kai ji jau žino, kur jiedu eina. Labiausiai ji bijo, kad Tatjana Karl jos neatpažintų.

Jai atvykus prie viešbučio, tiedu jau viršuje.

Lola laukia ant kelio. Leidžiasi saulė. Stoja prieblanda. Rausva ir, be abejonės, liūdna. Lola laukia.

Lola V. Stein yra už Miško viešbučio, stovi prie pastato kampo. Bėga laikas. Ji nežino, ar dabar išnuomojami vienai valandai kambariai iš rugių lauko pusės. Už kelių metrų nuo jos tas laukas vis giliau ir giliau nyra į žalsvą, tirštą kaip pienas debesį.

Miško viešbučio trečiajame aukšte nušvinta langas. Taip. Tai tie patys kambariai kaip ir jos laikais.

Matau, kaip ji tenai eina. Labai greit pasiekia rugių lauką. Sėlina, sėdasi, išsitiesia. Priešais ją šviečia langas. Bet Lola toli nuo jo šviesos.

Jos netrikdo mintis apie tai, ką ji daro. Tai pirmasis kartas, kai atsiduria čia ir visai apie tai nesusimąsto, tad jeigu ją kas paklaustų, ji atsakytų, jog ilsisi. Nes pavargo, kol šičia atėjo. Taip pat ilsisi prieš nuovargį, kokį pajus vėliau. Kai turės grįžti atgal. Nei gyva, nei mirusi ji giliai alsuoja, šį vakarą oras it medus, jo švelnumas sekina. Ji neklausia savęs, iš kur atėjo toks silpnumas, paguldęs ją šiame lauke. Leidžia jam ištiesti, prilipdyti ją iki uždusimo, šiurkščiai ir negailestingai liūliuoti, kol Lola V. Stein užminga.

Po jos nugara čeža rugiai. Vasaros pradžios jauni rugiai. Įbedusi akis į apšviestą langą, jauna moteris girdi, kaip tuštuma sugeria, suryja šį nesantį, nematomą reginį, šviesą kambaryje, kuriame yra kiti.

Iš toli, iš atminties ilgi fėjos pirštai atskraidina kažkokį prisiminimą. Jis užkliudo Lolą neilgai trukus po to, kai ji išsitiesia lauke, šią vėlyvą vakarę valandą rodo jai moterį, žvelgiančią į stačiakampį langelį, it nuskeltas akmuo siaurutę sceną, kurioje dar nepasirodė joks personažas. Gal Lola vos vos bijo dar didesnio atsiskyrimo nuo kitų. Vis dėlto ji žino, kad kai kurie žmonės kovotų — kaip dar būdama vaikas ir ji, — paskubomis grįžtų namo, kai likusi dalelytė sveiko proto nutvertų juos gulinčius lauke. Bet tai paskutinė Lolos suvokiama baimė, kokią ir kiti jaustų šįvakar jos vietoje. Jie drąsiai uždarytų ją savo krūtinėje. O ji, visiškai priešingai, ją brangina, vilioja, glosto rankomis rugiuose.

Kitapus viešbučio nublanko horizonto spalvos. Užeina naktis.

Šviesos stačiakampiu praslenka vyriškio šešėlis. Vienąkart, po to antrąkart priešinga kryptimi.

Keičiasi šviesa, ji tampa stipresnė. Nebesklinda iš gilumos lango kairėje, o nuo lubų.

Nuoga Tatjana Karl juodais plaukais savo ruožtu lėtai pereina šviesos scena. Galbūt ji sustoja kaip tik Lolos matomame stačiakampyje. Atsisuka į kambario gilumą, kur turi būti vyriškis.

Langas mažas, tad Lola turi matyti tik ties liemeniu nukirstus meilužių biustus. Tad ji nemato ir visos Tatjanos šukuosenos.

Iš tokio atstumo ji negirdi, ką jie šneka. Mato tik, kaip juda jų pilni nusivylimo veidai, kaip kad juda nuo viso kūno atskirta dalis. Jie mažai kalba. Be to, ji juos mato tik tuomet, kai jie eina iš kambario gilumos prie pat lango. Jie dar tebėra panašūs į vienas kitą nebylia veidų išraiška, pastebi Lola.

Jis dar sykį pereina šviesą, bet šįkart apsirengęs. O netrukus po jo — vis dar nuoga Tatjana Karl: stabteli, atsitiesia, vos iškelia galvą ir it kokią ašį judindama liemenį atmeta rankas ir suverčia plaukus į priekį, juos susuka, pakelia į viršų. Palyginti su jos laibumu, jos krūtys sunkios, jau gana nukarusios, lyg tik jos vienos būtų visame Tatjanos kūne. Lola turi prisiminti, kokia tyra kadaise buvo jų draugystė. Tatjana Karl tokio pat amžiaus kaip ir Lola V. Stein.

Prisimenu: tuomet, kai ji užsiėmusi savo šukuosena, vyriškis prieina, pasilenkia panardina savo galvą į purią gausią masę, bučiuoja, o ji toliau taisosi plaukus, leidžiasi jo glamonėjama, dar kiek tvarkosi savo šukuoseną, po to liaujasi.

Gan ilgam jie dingsta iš lango kadro.

Tatjana dar sykį sugrįžta viena, jos plaukai vėl nukarę. Tuomet ji prieina prie lango ir rymo prie jo su cigarete lūpose.

Aš matau Lolą: ji nekruta. Ji žino — jos neįmanoma įžiūrėti, nebent kas nors pranešė, kad ji šiame lauke. Tatjana Karl nemato tamsios dėmės rugiuose.

Tatjana Karl pasitraukia nuo lango ir vėl pasirodo apsirengusi, apsivilkusi juodu savo kostiumėliu. Jis taipogi praeina, paskutinį kartą, su striuke ant peties.

Netrukus kambaryje užgęsta šviesa.

Priešais viešbutį sustoja tikriausiai telefonu iškviestas taksi.

Lola vėl pakyla. Dabar jau tikrai naktis. Ji visa sustingusi, iš pradžių sunkiai, bet vis tiek paskubomis eina, aikštelėje susiranda taksi. Jau laikas vakarieniauti. Ji baisiai vėluoja.

Gatvėje jos laukia sunerimęs vyras.

Ji meluoja, ja patiki. Pasakoja turėjusi nueiti toli nuo centro kažko nusipirkti, tai daiktas, kurį galėjusi gauti tik medelyne priemiestyje, tai augalai jos sumanytai gyvatvorei, kuri atkirs parką nuo gatvės.

Ją švelniai pagraudeno, kad taip ilgai vaikšinėjanti tamsiomis gatvėmis.

Lolos išgyventa meilė Maiklui Ričardsonui jos vyrui buvo tikriausia žmonos ištikimybės garantija. Ji negalėjo antrąkart rasti tokio vyro, kuris atitiktų jos išrinktąjį iš T. Byčo, nebent jį prasimanytų, tačiau Žanas Bedfordas tikėjo, jog ji nieko neprasimano.

Po to kelias dienas Lola ieškojo Tatjanos Karl adreso.

Ji nesiliovė vaikštinėjusi.

Bet šokių salės šviesa iškart išsisklaidė. Nebemato jos aiškiai. Pilki pelėsiai vienodai nuklojo meilužių veidus, kūnus.

Karlai niekada negyveno S. Tahloje. Lola ir Tatjana susidraugavo koledže, o atostogas jos praleisdavo T. Byče. Jų tėvai nebuvo pažįstami. Lola pamiršo Karlų adresą. Ji parašė koledžo draugijai: tėvui išėjus į pensiją Karlai persikraustė, dabar jie gyveno prie jūros, netoli T. Byčo. Po šio persikraustymo niekas niekada nebuvo ko nors girdėjęs apie Tatjaną. Lola buvo atkakli, parašė ilgą ir jaudinamą laišką poniai Karl, kad praneštų, kaip labai norinti susitikti Tatjaną, vienintelę draugę, kurios niekada nepamirš. Ponia Karl labai mielai atsakė Lolai ir davė adresą savo dukters, jau aštuoneri metai ištekėjusios už daktaro Benjė ir gyvenančios S. Tahloje.

Tatjana gyveno didelėje viloje S. Tahlos pietuose netoli miško.

Lola keletą kartų ėjo pasivaikščioti šios vilos apylinkėse, ją jau buvo mačiusi kaip ir visas kitas šiame mieste.

Ji stovi nedidelėje aukštumoje. Tankūs didelio parko medžiai užstoja fasado vaizdą, tačiau užpakalinę dalį gali geriau matyti pro užsiveriančią didžiulės alėjos properšą: balkonus, erdvią terasą, kurioje Tatjana vasarą dažnai būna. Būtent šioje pusėje yra pinučių vartai.

Žinoma, Lola neketino netikėtai užklupti Tatjanos, iš pradžių norėjo pasivaikštinėti aplink jos namą, pasibastyti jį supančiomis gatvėmis. Ką žinai? Galbūt Tatjana išeis, jos susitiks ir šitaip lyg netyčia atras viena kitą.

Taip neatsitiko.

Pirmąkart Lola turėjo pamatyti Tatjaną Karl terasoje, išsitiesusią gulimojoje kėdėje, besikaitinančią saulėje, su maudymosi kostiumėliu, užmerktomis akimis. Ir antrąkart buvo tas pats. Sykį Tatjanos tenai nebuvo. Buvo matyti tik jos gulimoji kėdė, žemas stalelis ir spalvoti žurnalai. Tą dieną buvo apsiniaukę. Lola susivėlino. Tatjana nesirodė.

Tuomet Lola nutarė aplankyti Tatjaną. Pasakė vyrui ketinanti pasimatyti su sena koledžo drauge, Tatjana Karl, kurios nuotrauką atsitiktinai radusi besitvarkydama. Ar niekada jam apie ją nekalbėjusi? Ji nebežinanti. Ne. Žanas Bedfordas net jos vardo negirdėjęs.

Kadangi Lola niekada nerodė noro su kuo nors susitikti ar atnaujinti pažintį, ši iniciatyva Žaną Bedfordą nustebino. Jis ėmė Lolą klausinėti. Ji laikėsi vienintelio jam pateikto motyvo: ji norinti sužinoti naujienas apie savo buvusias koledžo drauges, ypač apie Tatjaną Karl, kurią prisimenanti kaip pačią patraukliausią iš visų. Kaip sužinojo jos adresą S.Tahloje? Matė ją išeinančią iš kino teatro centre. Parašė į savo koledžo draugiją.

Žanas Bedfordas per visus šiuos metus įprato matyti savo žmoną patenkintą, nereikalaujančią jokios kitos draugijos. Ją pažįstantiems buvo sunku ir, regis, šiek tiek bjauru įsivaizduoti Lolą su kuo nors plepančią. Vis dėlto atrodytų, kad Žanas Bedfordas nieko nesiėmė, kad sutrukdytų žmonai pagaliau elgtis kaip kitos moterys. Ar jis tikėjosi, turbūt mėgino prisiminti Žanas Bedfordas, kad anksčiau ar vėliau ateis laikas ir paaiškės, jog metams bėgant ji vis geriau jaučiasi, o gal jis norėtų verčiau, kad ji liktų tokia pati kaip tuos dešimt metų U. Bridže — galimai nepriekaištinga? Įsivaizduoju, koks išgąstis persmelkė Žaną Bedfordą: būtent savęs jis turėjo saugotis. Privalėjo apsimesti, jog yra sužavėtas Lolos iniciatyva. Visa, kas išblaško jos kasdieninę rutiną, pasakė jai, jį žavi. Ar ji to nežinojo? O jos pasivaikščiojimai? Ar jis galėtų susipažinti su Tatjana Karl? Lola pažadėjo juos supažindinti artimiausiomis dienomis.

Lola nusipirko suknelę. Dviem dienomis suvėlino savo apsilankymą pas Tatjaną Karl, nes sugaišo daug laiko dėl šio sudėtingo pirkinio. Pasirinko baltą vasarvidžio suknelę. Visų namiškių nuomone, šita suknelė jai labai tiko.

Slapta nuo vyro, vaikų, tarnų valandų valandas rengėsi šiai dienai. Ne tik vyras, visi žinojo, kad ketina aplankyti koledžo draugę, su kuria siejo labai glaudūs ryšiai. Žmonės stebėjosi, bet tylomis. Jai išeinant visi ja gėrėjosi, o ji pati manė, jog derėtų patikslinti: pasirinko šią suknelę, kad Tatjanai Karl būtų lengviau ir greičiau ją atpažinti; ji prisimenanti, jog kaip tik pajūryje paskutinį kartą mačiusi Tatjaną Klarl prieš dešimtį metų, tuomet per vasaros atostogas ji visada rengdavosi baltai, kaip pageidaudavo vienas jos draugas.

Gulimoji kėdė buvo savo vietoje, taip pat ir stalelis su žurnalais. Galbūt Tatjana Karl buvo namo viduje. Buvo šeštadienis, gal ketvirta valanda. Oras gražus.

Štai ką matau:

Lola dar kartą apeina vilą, jau nebesitikėdama susidurti su Tatjana, o kad pamėgintų šiek tiek apmalšinti ją kurstantį, vejantį nekantravimą: nereikia parodyti šitiems žmonėms, dar nežinantiems, jog jų ramybė bus visiems laikams sudrumsta. Per šias kelias dienas Tatjana Karl tapo jai tokia brangi, kad mėginimui sužlugus, jos nepamačius, mieste taps neįmanoma kvėpuoti, neįmanoma gyventi. Turi pavykti. Šios dienos šiems žmonėms virs daugiau nei tolima ateitimi — tuo, ką ji, Lola V. Stein, iš jų padarys. Ji sukurs būtinas sąlygas, paskui atvers reikiamus vartus — jie per juos išeis.

Ji vaikšto aplinkui namus, laiminga, kad lengvai sulaukė valandos, kurią nusistatė apsilankymui.

Kokioje pradingusioje visatoje Lola V. Stein išmoko šios laukinės valios, šio metodiškumo?

Ji, regis, būtų mieliau užėjusi pas Tatjaną vakare. Bet nusprendė turinti įrodyti savo korektiškumą ir prisitaikė prie lankymosi valandų, įprastų buržuazijai, kuriai jos abidvi su Tatjana priklausė.

Paskambina prie vartų. Mato, kaip sakoma, išsiliejusį ant savo skruostų kraujo raudonį. Turi būti ganėtinai graži šiandien, kad būtų matomas jos grožis. Šiandien — ji šito trokšta — Lola V. Stein turi būti matoma.

Į terasą išeina kambarinė, valandėlę pasižiūri į ją, dingsta viduje. Po kelių sekundžių Tatjana Karl žydra suknele savo ruožtu pasirodo terasoje ir žiūri.

Terasa už kokio šimto metrų nuo vartų. Tatjana stengiasi atpažinti, kas taip netikėtai ateina. Neatpažįsta, liepia atidaryti. Kambarinė vėl dingsta. Nuo elektrinio spragtelėjimo vartai atsiveria. Lola krūpteli.

Ji parke. Vartai užsidaro.

Eina alėja. Jai įpusėjus alėją, prie Tatjanos prisijungia du vyrai. Vienas jų — tas, kurio ieško. Jis ją pirmąkart mato.

Ji nusišypso būreliui ir lėtai eina terasos link. Vejoje išilgai alėjos atsiveria gėlynai, medžių šešėlyje vysta hortenzijos. Jos mintis valdo vien šių gėlių ruduojantys masyvai. Hortenzijos, Tatjanos hortenzijos, tuo tarpu Tatjana kievieną akimirką gali sušukti jos vardą.

— Juk tai Lola, jei neklystu?

Jis žiūri į ją. Ji mato jo tokį pat susidomėjusį žvilgsnį, kaip gatvėje. Tai tikrai Tatjana, jos balsas, švelnus, staiga toks švelnus, sena intonacija, liūdnas vaiko balsas.

— Ne, betgi tai Lola! Ar aš neklystu?

— Tai ji, — sako Lola.

Tatjana bėgte nulipa nuo priebučio, prilekia prie Lolos, stabteli prieš paliesdama ją, žiūri kupina per kraštus išsiliejusios, bet šiek tiek klaikios nuostabos, baimės ir nusiraminimo, įsibrovėlė Lola, mažylė iš mokyklos kiemo, Lola iš T. Byčo šokių salės, tos šokių salelės, beprotė, ar ją vis dar myli? Taip.

Lola atsiduria jos glėbyje.

Vyrai nuo terasos žiūri, kaip jos bučiuojasi. Girdėjo Tatjaną Karl apie ją kalbant.

Jos labai arti terasos. Minutė kita, ir jas nuo šios terasos skiriantis nuotolis bus visiems laikams nugalėtas.

Kol šitai įvyks, Lolos ieškomas vyras staiga visas atsiveria jos žvilgsniui. Padėjusi galvą ant Tatjanos peties Lola mato: jis vos vos susverdėjo, nusuko akis. Ji neapsiriko.

Tatjana jau nebeatsiduoda šviežiai išskalbtais baltiniais miegamajame, kur vakarais juokdamasi ieškodavo ausų, pasirengusių klausyti jos pasakojimų apie rytdienos išdaigas. Rytdiena čia. Tatjana, apsitempusi ambra pakvipusia aukso spalvos oda, ir dabar — dabartis, vien dabartis, kuri sukasi, sukasi dulkėse ir pagaliau nutupia šauksme, tyliame šauksme palaužtais sparnais, kurių lūžį pastebi vien Lola V. Stein.

— Dieve! Dešimt metų kaip tavęs nemačiau, Lola.

— Dešimt metų, tikrai, Tatjana.

Apsikabinusios jos lipa priebučio laipteliais. Tatjana Lolai pristato Pjerą Benjė, savo vyrą, ir Žaką Holdą, vieną jų draugų, — nuotolis nueitas, tai aš.

Man trisdešimt šešeri, medikas. Vos prieš metus atvykau į S. Tahlą. Dirbu Pjero Benjė skyriuje Departamento ligoninėje. Esu Tatjanos Karl meilužis.

Įžengusi į namą Lola daugiau į mane nė karto nepažvelgė.

Ėmė iškart šnekėti Tatjanai apie nuotrauką, kurią atsitiktinai aptiko neseniai tvarkydama vieną kambarį palėpėje: joje buvo jos abi, susiėmusios už rankų koledžo kieme, su uniformomis, penkiolikos metų. Tatjana neprisiminė šios nuotraukos. Aš pats patikėjau, kad yra tokia nuotrauka. Tatjana paprašė ją parodyti. Lola jai pažadėjo.

— Tatjana yra mums apie jus pasakojusi, — pasakė Pjeras Benjė.

Tatjana neplepi, o tądien šnekėjo dar mažiau nei įprasta. Klausėsi kiekvieno Lolos V. Stein žodelio, skatino ją pasakoti apie savo netolimą praeitį. Ji troško iškart mus su ja supažindinti, kad mes kuo daugiau sužinotume apie jos gyvenimo būdą, jos vyrą, jos vaikus, jos namus, kaip leidžia laiką, apie jos praeitį. Lola nedaug, bet gan aiškiai kalbėjo, pakankamai aiškiai, bet kas būtų liovęsis jaudintis dėl jos dabartinės būklės, bet tik ne Tatjana. Ji, Tatjana, dėl kitos priežasties nei visi nerimavo dėl Lolos: ją liūdino, kad Lola visiškai atgavo protą. Turėjo niekada neišgyti nuo aistros visiškai. Ir, be to, Lolos aistra buvo neapsakoma, ji visada ją pripažino, jai pritarė, nepaisydama išlygų, su kokiomis dabar kalba apie jos vaidmenį Lolos ligoje.

— Kalbi apie savo gyvenimą kaip iš knygos, — pasakė Tatjana.

— Metų metus, — pasakė Lola ir sutrikusi nusišypsojo, — nematau aplinkui save nieko kita.

— Papasakok man ką nors, gerai žinai ką, apie mūsų jaunystę, — maldavo Tatjana.

Iš visų jėgų Lola stengėsi nuspėti, kas gi, kokia gi smulkmena leistų Tatjanai nors šiek tiek vėl pajusti tą tokią gyvą draugystę, kuri siejo jas koledže. Neprisiminė. Ji pasakė:

— Jei nori žinoti, aš manau, kad buvo apsirikta.

Tatjana neatsakė.

Pašnekesys pasidarė banalus, vyko vangiai, sustingdamas, nes Tatjana šnipinėjo Lolą, jos mažiausias šypsenėles, mažiausius judesius ir neveikė nieko kita. Pjeras Benjė šnekėjo Lolai apie S. Tahlą, apie pokyčius, įvykusius čia po jų abiejų su Tatjana jaunystės. Lola viską žinojo apie S. Tahlos plėtimąsi, naujai nutiestas gatves, statybos planus priemiesčiuose ir kalbėjo apie tai tokiu pat solidžiu oriu balsu kaip ir apie savo gyvenimą. Paskui vėl stojo tyla. Kalbėjo apie U. Bridžą, kalbėjo...

Niekas šioje moteryje, netgi probėgšmais, neišdavė keisto gedulo, kuris nuplukdė Lolą V. Stein tolyn nuo Maiklo Ričardsono.

Tą popietę pas Tatjaną Karl atrodė, jog nieko, jokios žymės neliko iš jos beprotybės, ji buvo nušluota, sugriauta iki pamatų. Lolos protas nušvietė tiesų kaip linija ir monotonišką horizontą, tačiau vargu ar taip iš tikrųjų buvo, nes galimas daiktas, kad jai paprasčiausiai nusibodo ir dėl to atėjo pas Tatjaną. Tatjana klausė savęs, vis dėlto kodėl, kodėl jinai čia. Šitai buvo neišvengiama: ji neturėjo ką pasakyti Tatjanai, ką jai papasakoti, atrodė, jog jos prisiminimai apie koledžą buvo blankūs, sudarkyti laiko, tą dešimtį metų, kuriuos praleido U. Bridže, perbėgo per kelias minutes.

Tik aš vienas galėjau suprasti iš to neaprėpiamo, alkano žvilgsnio, kokiu pažvelgė į mane, kai bučiavo Tatjaną, kad turėjo būti ypatinga jos buvimo čionai priežastis. Kaip tai galėjo nutikti? Aš dvejojau. Kad patirčiau dar didesnį malonumą, radęs tikslų šio žvilgsnio apibūdinimą, toliau dvejojau. Anas žvilgsnis visiškai skyrėsi nuo tų, kokiais žvilgčiojo dabar. Iš ano nieko neliko. Tačiau šiuo metu man skiriamas jos nesidomėjimas buvo per didelis, kad būtų natūralus. Ji vengė mane matyti. Aš nesikreipiau į ją jokiais žodžiais.

— Kaip taip apsirikta? — pagaliau paklausė Tatjana.

Įsitempusi, nepatenkinta, kad ją šitaip klausinėja, ji vis dėlto atsakė, nuliūdusi, jog turi apvilti Tatjaną:

— Dėl priežasčių. Būtent dėl priežasčių ir buvo apsirikta.

— Aš šitai žinojau, — pasakė Tatjana. — Tai yra... Labai abejojau. Niekada viskas nebūna taip paprasta.

Pjeras Benjė dar sykį nukreipė pokalbį, jis vienintelis iš mūsų trijulės aiškiai negalėjo pakęsti Lolos veido išraiškos, kuomet ji šnekėjo apie savo jaunystę, vėl pradėjo jai kalbėti, apie ką? Apie jos sodo gražumą — jis matęs eidamas pro šalį, — kokia gera mintis buvusi įsirengti gyvatvorę, skiriančią namą nuo tokios judrios gatvės.

Jis, regis, kažką užuodė, įtarė, jog Tatjaną ir mane sieja kažkas daugiau nei paprasta draugystė. Tatjanai šiek tiek palikus Lolą ramybėje, liovusis ją klausinėti, tai dar daugiau matyti: prie savo meilužių Tatjana visada susijaudindavo prisiminusi netolimas popietes Miško viešbutyje. Kai ji juda, atsistoja, taisosi šukuoseną, sėdasi, jos judesiai kūniški. Jos mergiškas kūnas, jis — žaizda, pražūties palaima, šaukte šaukianti savo vientisumo, prarasto rojaus, šaukianti be paliovos, kad jį paguostų, vientisas jis tik viešbučio lovoje.

Tatjana pilsto arbatą. Lola ją seka akimis. Mes, Lola V. Stein ir aš, žiūrime į ją. Visi kiti Tatjanos bruožai nustumti į antrą vietą: Lolos ir mano akimis ji tėra vien Žako Holdo meilužė. Beveik nesiklausau, kaip jos abi gyvai dalijasi prisiminimais iš savo jaunystės — Tatjanos plaukais. Lola sako:

— Ak, kai tu vakare paleisdavai plaukus, visas miegamasis lėkdavo pasižiūrėti, tau padėdavo.

Niekada nebus kalbama nei apie Lolos šviesius plaukus, nei apie jos akis, niekada.

Jau žinosiu, kodėl ir kaip turiu čia dalyvauti ir kodėl kaip tik aš.

Štai dabar. Kai Tatjana dar sykį tvarkosi šukuoseną, prisimenu vakar dieną — Lola žiūri į ją, — prisimenu, kaip mano galva vakar gulėjo ant jos susibloškusių krūtų. Nežinau, ką Lola matė, ir vis dėlto žvilgsnis, kokiu žiūri į Tatjaną, verčia mane tai prisiminti. Kas Tatjanai nutiko, kai ji vėl šukavosi nuoga Miško viešbutyje. Regis, jau daugiau žinau.

Ką slėpė ši romi šmėkla, atklydusi iš tokios didelės, tokios stiprios meilės, kaip kalbėjo žmonės, kai dėl jos tarsi neteko proto? Buvau įsitempęs. Ji — švelni, besišypsanti — šneka apie Tatjaną Karl.

Ar Tatjana netikėjo, jog vien tie šokiai buvo kalti dėl Lolos V. Stein beprotybės, ji nukėlė šią beprotybę į ankstesnius jos gyvenimo, jaunystės laikus, įžvelgė ją kitur. Koledže, sako Tatjana, Lolai kažko trūko, jau tada ji buvusi savotiškai *nepilna*, gyveno savo jaunystę tarsi būtų laukusi, kokia bus, bet kokia taip ir neįstengė tapti. Koledže buvo teisiog romumo ir abejingumo stebuklas, keisdavo drauges, niekada nekovodavo su nuoboduliu, niekada neišspaudė nė vienos mergiškos ašaros. Pasklido gandai apie jos sužadėtuves su Maiklu Ričardsonu, Tatjana nepatikėjo savo ausimis. Kaip Lola susirado kažką tokį, galėjusį prikaustyti visą jos dėmesį? Ar bent jau dalelę jos dėmesio, kad priverstų ryžtis vedyboms? Kas galėtų pavergti jos neužbaigtą širdį? Ar Tatjana dar tebemano klydusi?

Man atrodo, kad Tatjana man taip pat perpasakojo daugybę kalbų, gandų, kurie pasklido po S. Tahlą, kai Lola V. Stein ištekėjo. Ar tik jau nesilaukianti savo pirmosios dukrelės? Prisimenu gan neaiškiai, dabar Tatjanos pasakojimai tolumoje susilieja į gaudesį, jų nebeskiriu. Šią akimirką aš tik vienas iš visų šių klastotojų žinau, jog nieko nežinau. Tai buvo mano pirmasis atradimas jos atžvilgiu: nieko apie Lolą nežinoti reiškė ją jau pažinti. Man regis, apie Lolą V. Stein buvo galima žinoti dar mažiau, vis mažiau ir mažiau.

Laikas bėgo. Vis tokia pat laiminga Lola pasiliko, tačiau nieko neįtikino, jog norėjo vėl pasimatyti su Tatjana.

— Tu kartais praeini pro mano namus? — klausia Tatjana.

Lola atsako, kad kartais taip atsitinka, ji kasdien po pietų einanti pasivaikščioti, šiandien atėjusi, nes buvo iš anksto sumaniusi, parašiusi keletą laiškų į koledžą, po to jos tėvams, kai rado tą nuotrauką.

Ko ji vis dar sėdi ir sėdi?

Štai jau vakaras.

Vakarais Tatjana visada liūdna. Ji niekada nepamiršdavo. Dar šįvakar ji trumpam žvilgtelėjo į lauką: virš aptemusio miesto plevėsuoja balta pirmosios meilužių kelionės vėliava. Pralaimėjimas liovėsi buvęs Tatjanos dalia, jis sklaidosi, išsilieja visatoje. Tatjana sako norinti išvykti kelionėn. Klausia Lolos, ar ji pritaria šiam jos norui. Lola sako dar apie tai pagalvojusi:

— Galbūt, bet kur?

— Rasi kur, — sako Tatjana.

Jos stebisi, kad niekada nebuvo susitikusios S. Tahlos centre. Bet tiesa, sako Tatjana, ji mažai kur išeinanti, šiuo metų laiku dažnai važiuojanti pas savo tėvus. Tai melas. Tatjana turi laisvo laiko. Aš atimu visą Tatjanos laisvą laiką.

Lola pasakoja apie savo gyvenimą po vestuvių: gimdymus, atostogas. Gilinasi į detales — mananti, kad šitai norėtume žinoti, — kalba, koks didelis buvęs namas, kuriame pastaruoju metu gyvenusi U. Bridže, gan ilgai vardija kambarį po kambario, tad Tatjana Karl ir Pjeras Benjė vėl ima nepatogiai jaustis. Aš nė žodžio nepraleidžiu. Iš tikrųjų, ji pasakoja apie tai, kad būstas ištuštėjo jai įsikėlus.

— Svetainė tokia didelė, jog joje galėjai šokti. Niekad negalėjau nieko padaryti — kad ir kiek apstatinėtum ją baldais, likdavo vis tokia pat erdvi.

Ji pasakoja dar. Kalba apie U. Bridžą. Staiga ima tai daryti ne todėl, kad suteiktų mums malonumą, o su tam tikru tikslu, kaip turėjo pačiai sau pasižadėti. Kalba greičiau, garsiau, į mus nebežiūri, jos žvilgsnis nuo mūsų nuklydo kitur: sako, kad jūra yra netoli vilos, kurioje gyvenusi U. Bridže. Tatjana pašoka: jūra — dvi valandos kelio nuo U. Bridžo. Tačiau Lola nieko nepastebi.

— Tai yra, jei ne tie nauji pastatai, iš mano kambario būtų matęsis paplūdimys.

Ji aprašinėja šį kambarį ir jos klaida paliekama pusiaukelėje. Grįžta prie T. Byčo, kurio nepainioja su niekuo kitu, ji vėl čia ir dabar, visų savo galimybių valdovė.

— Kada nors ten sugrįšiu, nėra jokios priežasties, kad ten negrįžčiau.

Norėjau, kad jos žvilgsnis vėl nukryptų į mane, sakau:

— Kodėl gi ne šią vasarą?

Ji pažvelgė į mane, kaip to norėjau. Šis išsprūdęs žvilgsnis pakeitė jos minties kryptį. Ji kaip papuola atsakė:

— Gal ir šiemet. Mėgau paplūdimį, — Tatjanai: — Prisimeni?

Jos akys aksominės, tokios būna tik tamsios, o jos akys — stovintis vanduo, susimaišęs su dumblu, šią akimirką jose tik mieguista ramybė.

— Tavo veidas vis toks pat romus, — Sako Tatjana.

Štai, jos šypsenoje pasirodo pajuoka, labai džiaugsminga, kuri man pasirodo nevietoje. Tatjana staiga kažką atpažįsta.

— Ak, — sako ji, — tu visada taip šaipydavaisi, kai tau šitai sakydavo.

Galbūt ji ką tik gan ilgam buvo užmigusi.

— Aš nesišaipydavau. Tu taip manei. Tu tokia graži. Tatjana, ak, kaip gerai šitai pamenu.

Tatjana atsistojo, kad pabučiuotų Lolą. Kita moteris užleido vietą šitai, nenumatomai, nuolat keičiančiai vietą, neatpažįstamai. Iš ko ji šaipydavosi, jei tikrai taip darė?

Privalėjau ją pažinti, nes ji troško, kad taip atsitiktų. Ji dėl manęs rausta, šypsosi, juokauja, viską daro man. Karšta, staiga Tatjanos svetainėje pasidaro tvanku. Aš sakau:

— Jūs taip pat graži.

Ūmiu galvos judesiu, tarsi būčiau jai tvojęs antausį, ji pasisuka į mane.

— Jums taip atrodo?

— Taip, — sako Pjeras Benjė.

Ji dar kartą susijuokia.

— Kas per mintis!

Tatjana surimtėja. Uoliai stebi draugę. Suprantu, kad ji beveik tikra, jog Lola nėra visai pasveikusi. Žinau, jai šitai teikia gilų nusiraminimą; net šis nublankęs Lolos beprotybės pėdsakas sulaiko siaubingų dalykų tėkmę. Šiek tiek sulėtina beprotiškų prabėgusių vasarų srautą.

— Tavo balsas kitoks, — sako Tatjana, — bet tavo juoką atpažinčiau ir už geležinių durų.

Lola sako:

— Nurimk, tau nereikia jaudintis, Tatjana.

Nuleidusi akis ji laukė. Jai niekas neatsakė. Ji kreipėsi būtent į mane.

Susidomėjusi ir smagi palinko prie Tatjanos.

— O koks jis būdavo anksčiau? Aš blogai jį prisimenu.

— Šiurkštokas. Kalbėdavai greitai. Sunku būdavo tave suprasti.

Lola ėmė nuoširdžiai juoktis.

— Buvau kurčia, — pasakė ji, — bet niekas nežinojo, mano balsas buvo kurčiosios balsas.

Ketvirtadieniais, pasakoja Tatjana, jos abi atsisakydavo išeiti kartu su koledžo auklėtinėmis, išsirikiavusiomis gretomis, šokdavo tuščiame kieme — pašoksim, Tatjana? — radijo imtuvas gretimame name grodavo vis tuos pačius šokius — tai buvo laida-prisiminimas, kurio jos laukdavo, kai išsilaksčius budėtojoms likdavo milžiniškame koledžo kieme, kuriame tądien girdėjo gatvių triukšmą. Eime, Tatjana, eime, pašokim, kartais įsiaudrinusios jos žaidžia, šaukia, žaidžia, kad įsivarytų baimės.

Žiūrėjau į ją, kaip ji klausėsi Tatjanos ir, regis, kvietė mane būti šios praeities liudininku. Ar tai tiesa? Ar tikrai buvo taip, kaip ji sako?

— Tatjana mums pasakojo apie šiuos ketvirtadienius, — sako Pjeras Benjė.

Kaip kasdien Tatjana leido įsiviešpatauti sutemų prieblandai, tad galiu ilgai žiūrėti į Lolą V. Stein, pakankamai ilgai, kol išeis, kad jos niekada nepamirščiau.

Kai Tatjana uždegė šviesą, Lola apgailestaudama atsistojo. Į kokią iliuzinę buveinę ji grįžta? Dar kol kas nežinojau.

Jau atsistojusi, pakilusi išeiti galiausiai sako tai, ką turėjo pasakyti: ji norinti vėl pamatyti Tatjaną.

— Aš noriu vėl su tavimi pasimatyti, Tatjana.

Tad tai, kas turėjo atrodyti natūralu, pasirodė netikra. Aš nuleidžiu akis. Tatjana ieško mano žvilgsnio, tačiau pameta jį it iškritusią monetą. Kodėl gi Lola, kuri atrodo apsieinanti be jokių žmonių, nori matytis su manimi, Tatjana? Aš išeinu į priebutį. Suvokiu, kad dar ne naktis, toli gražu ne naktis. Girdžiu, kaip Tatjana klausia:

— Kodėl taip nori mane vėl pamatyti? Ar ta nuotrauka sužadino tau šitokį norą? Man įdomu.

Aš atsisuku: Lola V. Stein sutrikusi, ieško manęs akimis, svyruoja tarp melo ir nuoširdumo, drąsiai apsistoja ties melu.

— Ta nuotrauka taip pat, — priduria ji. — Šiuo metu privalau palaikyti pažintį su žmonėmis.

Tatjana juokiasi:

— Tai nepanašu į tave, Lola.

Matau, kad Lolos juoko natūralumas tiesiog neprilygstamas, kuomet ji meluoja. Ji sako:

— Na, pamatysim, tikrai pamatysim, kur mus šitai nuves, aš su tavimi taip gerai jaučiuosi.

— Pamatysim, — su džiaugsmu pakartoja Tatjana.

— Žinai, su manimi galima ir nebesusitikinėti, aš tai suprantu.

— Žinau, — sako Tatjana.

Šią savaitę S. Tahloje vyksta teatro gastrolės. Argi tai ne gera proga susitikti? Po to abi nueis pas ją, pagaliau Tatjana susipažins su Žanu Bedfordu. Ar Pjeras Benjė ir Žakas Holdas negalėtų eiti drauge?

Truputį padvejojusi Tatjana pasakė, kad ateis, kad atsisako važiuoti prie jūros. Pjeras Benjė bus laisvas. Aš pasistengsiu, sakau, atšaukti sutartus pietus. Tą patį vakarą mes su Tatjana turėjome vėl susitikti Miško viešbutyje.

Tatjana S. Tahloje tapo mano moterimi, nuostabiu mano palaidumo grožiu, nebegalėjau išsiversti be Tatjanos.

Rytojaus dieną aš paskambinau Tatjanai ir pasakiau, kad mes neisime pas Bedfordus. Ji patikėjo mano nuoširdumu. Pasakė man, kad jai tiesiog neįmanoma nepriimti šio pirmojo Lolos kvietimo.

Žanas Bedfordas nuėjo į savo kambarį. Rytoj jam koncertas. Jis griežia smuiku pratimus.

Šį vakarą apie pusę dvyliktos mes esame vaikų žaidimų kambaryje. Kambarys didelis ir neapstatytas. Yra biliardas. Vaikų žaislai tvarkingai sudėlioti dėžėse. Biliardas labai senas, turbūt stovėjo Steinų namuose prieš gimstant Lolai.

Pjeras Benjė pataiko. Aš žiūriu į jį. Išeinant iš teatro jis man pasakė, kad Tatjaną ir Lolą reikėtų kurį laiką palikti vienas ir tik vėliau prie jų prisijungti. Jis pridūrė, jog galimas daiktas, kad Lola turi pranešti Tatjanai kokį svarbų dalyką, šitai rodo jos atkaklus prašymas vėl susitikti.

Apeinu aplink biliardo stalą. Langai atverti į parką. Taipogi ir didelės durys, vedančios į veją. Žaidimų kambarys greta Žano Bedfordo kambario. Kaip ir mes, Lola su Tatjana gali girdėti muziką, tačiau ne taip garsiai. Nuo šių dviejų kambarių, kuriuose įsitaisė vyrai, jas skiria vestibiulis. Jos turėtų taip pat girdėti, kaip kurčiai vienas į kitą atsitrenkia kamuoliai. Žano Bedfordo pratimai sudvejintomis stygomis labai šaižūs. Jų monotoniškas įniršis beprotiškai muzikalus it paties instrumento dainavimas.

Gražu. Tuo tarpu Lola uždarė svetainės langus, nors paprastai šito nedarydavo. Mums atvykus prie šio tamsaus namo atvirais langais, ji pasakė nusistebėjusiai Tatjanai, jog šiuo metų laiku šitaip įpratusi. O šį vakarą ne. Kodėl? Žinoma, Tatjana šito paprašė. Būtent Tatjana turi atverti savąją širdį Lolai, tą širdį, apie kurią mes abu niekada nekalbame, taipogi ir Lola, šitą tai žinau.

Lola parodė Tatjanai savo tris miegančius vaikus. Girdėjosi po aukštus pasklidęs jųdviejų tvardomas juokas. Paskui jos vėl nulipo žemyn į svetainę. Mes tuo metu jau žaidėme biliardą. Nežinau, ar Lola nustebo, kad mūsų nėra. Girdėjau, kaip užsiveria trys langaidurys.

Ji kitoje vestibiulio pusėje, ir aš čia, šiame žaidimų kambaryje, kuriame vaikštinėju, abu laukiame, kol vėl pamatysime vienas kitą.

Pjesė buvo linksma. Jos juokėsi. Tris kartus mes su Lola juokėmės tik vieni. Pertraukos metu Tatjanai ir Žanui Bedfordui trumpam atsiskyrus, eidamas pro šalį supratau, kad kalba apie Lolą.

Išeinu iš biliardo salės. Pjeras Benjė neatkreipė į tai dėmesio. Apskritai nesistengiame ilgam likti vienu du dėl Tatjanos. Nemanau, kad Pjeras nieko nežino, kaip teigia Tatjana. Pasuku keletą žingsnių už namo ir štai stoviu priešais vieną šoninių svetainės langų-durų.

Prie jo sėdi Lola. Ji manęs dar nemato. Svetainė ne tokia didelė kaip biliardo salė, joje skirtingi foteliai, labai didelė juodo medžio vitrina, kurioje knygos ir drugelių kolekcija. Sienos baltos ir nuogos. Viskas pedantiškai švaru ir tvarkingai išdėstyta tiesiomis linijomis, dauguma fotelių stovi palei sieną, nuo lubų krinta šviesa, kuri yra nepakankama.

Lola atsistoja ir pasiūlo Tatjanai stiklą vyšnių likerio. Ji dar negeria. Tatjana tikriausiai pasakoja Lolai kokią savo paslaptį. Ji kalba, daro pauzes, nuleidžia akis, kažką sako, bet tai dar ne pats svarbiausias dalykas. Lola sujuda, mėgina atremti smūgį. Ji nenori Tatjanos prisipažinimų, sakytumei netgi, kad jie ją trikdo. Ar esame jos rankose? Kodėl? Kaip? Nieko nežinau.

Susitiksiu su Tatjana Miško viešbutyje tik po dviejų dienų, poryt. Norėčiau, kad šitai įvyktų šįvakar, po vizito pas Lolą. Tikiu, kad šįvakar mano geismas Tatjanai būtų visiems laikams numalšintas, būtų įvykdyta tokia kebli, tokia sunki, ilgai trunkanti ir sekinanti užduotis, būčiau tikras.

Kodėl? Šis tikrumas būtų susijęs su Lola, bet nežinau kaip, kokia jo prasmė, kokią fizinę ar dvasinę Lolos erdvę nušviestų mano pasotintas geismas Tatjanai, — šito nesistengiu sužinoti.

Štai Tatjana kaip tik atsistoja, kažką su įkarščiu sako. Tada Lola iš pradžių atsitraukia, paskui grįžta, prisiartina prie Tatjanos ir ima švelniai glostyti jai plaukus.

Iki paskutinės akimirkos mėginau nusitempti Tatjaną į Miško viešbutį, tuo tarpu būtent su Lola privalėjau pasimatyti. Negaliu šito pasakyti savo draugei, pasakė Tatjana, po to, kai jos taip ilgai nebuvo, po šitokios priežasties, dėl to, kad ji tokia trapi, pastebėjai? Negaliu tenai nebevaikščioti. Tatjana patikėjo mano nuoširdumu. Tuojau, tuojau, vos po dviejų dienų, man priklausys visa Tatjana Karl, visiškai, iki galo.

Lola vis glosto Tatjanos plaukus. Iš pradžių žiūri į ją įsitempusi, paskui jos žvilgsnis nuklysta, ji glosto kaip norintis atpažinti aklas žmogus. Tada būtent Tatjana ir atsitraukia. Lola pakelia akis, ir matau, kaip jos lūpos ištaria: Tatjana Karl. Jos žvilgsnis nepermatomas ir švelnus. Tatjanai nukreiptas žvilgsnis nukrypsta į mane: ji pastebi mane stovintį už lango. Neišduoda jokių jausmų. Tatjana nieko nesupranta. Ji žengia kelis žingsnius prie Tatjanos, grįžta, ją švelniai apkabina ir nejučiomis atveda prie lango-durų, kuris atsiveria į parką. Atidaro. Aš supratau. Einu palei sieną. Štai. Stoviu prie namo kampo. Tad girdžiu jas. Staiga jų švelnūs persipynę balsai pasklinda naktyje, kurios moteriškumas įsismelkia ir į mane. Girdžiu jas. Štai ko trokšta Lola. Kaip tik ji kalba:

— Pažvelk į visus šiuos medžius, šiuos gražius mūsų medžius, kokia palaima.

— O kas tau buvo sunkiausia, Lola? — klausia Tatjana.

— Tikslus laikas. Vaikams, valgiui, miegui.

Tatjana suaimanuoja ilgu nuovargio atodūsiu.

— Mano gyvenime dar juoda netvarka. Mano vyras turtingas, aš neturiu vaikų, tad ko gi norėti... ko norėti...

Tuo pat judesiu kaip ir anksčiau Lola parveda Tatjaną į svetainės vidų. Grįžtu prie lango-durų, iš kur jas matau. Jas girdžiu ir matau. Pastumia jai fotelį taip, kad būtų atsukusi nugarą į sodą. Pati atsisėda priešais ją. Prieš jos žvilgsnį ištisa langų-durų vėduoklė. Gali žiūrėti, jei nori. Nė karto nepažvelgia.

— Ar norėtumei pasikeisti, Tatjana?

Tatjana gūžteli pečiais ir neatsako, bent aš nieko negirdžiu.

— Tu klysti. Nesikeisk, Tatjana, ak, ne, ne.

Tatjana:

— Pasirinkau išvažiuodama: arba gyventi taip, kaip gyvenome, kai buvome jaunos, tu prisimeni, apskritai gyventi, arba susikurti labai tiksliai reglamentuojamą egzistenciją, tokią kaip tu, dabar supranti, ką noriu pasakyti, atsiprašau, betgi tu supranti.

Lola klausosi. Ji nepamiršo, jog esu čia, iš tiesų yra padalyta tarp mūsų abiejų. Ji sako:

— Aš negalėjau pasirinkti savo gyvenimo. Sakė, kad man šitaip geriau, o ką gi aš daryčiau? Dabar neįsivaizduoju jokio kito gyvenimo, kokį galėčiau gyventi vietoje šio. Tatjana, aš labai laiminga šį vakarą.

Šį sykį būtent Tatjana atsistoja ir apkabina Lolą. Aš jas gerai matau. Lola vos vos priešinasi Tatjanai, tačiau ši turėtų pamanyti, kad iš drovumo. Ji dėl to nesupyksta. Lola ištrūksta, atsistoja kambario viduryje. Aš pasislepiu už sienos. Kai pažvelgiu iš naujo, jos sėdi vėl savo vietose foteliuose.

— Pasiklausyk Žano. Kartais jis griežia iki ketvirtos valandos ryto. Jis mus visiškai pamiršo.

— Tu visada klausaisi?

— Beveik visada. Ypač kai aš...

Tatjana laukia. Likusi frazės dalis nebus ištarta. Tatjana tęsia:

— O dėl ateities, Lola? Ar nieko nesvajoji? Nieko nors truputį skirtingo? — kaip švelniai Tatjana kalba.

Lola paima stiklą vyšnių likerio, geria mažais gurkšneliais. Ji mąsto.

— Dar nežinau, — pagaliau sako ji. — Daugiau galvoju apie rytdieną nei apie tolesnę ateitį. Namas toks didelis. Visada turiu ko iš naujo griebtis. Vargu ar tai išvengiama. Ak, kalbu apie šeimininkavimo rūpesčius, žinai, apie lakstymą šen bei ten.

Tatjana juokiasi.

— Neapsimetinėk kvaile, — sako ji.

Ji vėl atsistoja ir šiek tiek susinervinusi eina aplinkui svetainę. Lola nepajuda iš vietos. Aš pasislepiu. Nebematau. Ji dabar turėtų grįžti savo vieton. Taip.

— Kokį lakstymą? — šiurkščiai klausia Tatjana.

Lola pakelia galvą — ar nesusitvardė? Aš tikriausiai pasirodysiu svetainėje ir nutildysiu Tatjaną. Lola tučtuojau atsako kaltu tonu:

— Ak! Pavyzdžiui, neservizinių lėkščių kasdienai. Taip, visada gali tikėtis jų rasianti priemiesčio parduotuvėje.

— Žanas Bedfordas pasakojo man apie tavo pirkinį priemiestyje praeitą savaitę, taip toli ir taip vėlai... Koks įvykis! Ar tai tiesa, Lola, pasakyk?

— Ar per tokį trumpą laiką jis galėjo tau papasakoti?

Vaikštau nuo vieno lango prie kito, kad geriau matyčiau arba girdėčiau. Lolos balsas nebesunerimęs. Vargu ar atsisuko į Tatjaną. Jai nebeįdomu, ką ši pasakys. Ji, regis, klausosi, klausosi, ko Tatjana negirdi:

kaip aš vaikštau ten ir atgal palei sienas.

— Tas dalykas iškilo savaime. Kalbėjom apie tave, apie tavo gyvenimą, apie tavo tvarką, dėl kurios jis, atrodo, šiek tiek kenčia. Tu žinojai?

— Jis niekada nieko apie tai nesakė, jau nebepamenu, — sako Lola ir priduria: — Man atrodo, kad jaučiasi laimingas, kai aš išeinu, — Lola dar priduria: — Pasiklausyk muzikos ir kaip jie tenai žaidžia biliardinėje. Jie taipogi mus pamiršo. Pas mus mažai kas užeina, ypač taip vėlai. Matai, kaip man tai patinka.

— Norėjai nusipirkti krūmų, ar ne? Augalų gyvatvorei? — šįkart pernelyg natūraliai klausia Tatjana.

— Vienas Žano draugas man sakė, kad tame rajone kartais pavyksta užauginti granatmedžių. Tad ėmiau jų ieškoti.

— Viena galimybė iš tūkstančio, kad jų rasi, Lola.

— Ne, — rimtai sako Lola. — Jokios.

Šis melas jos neerzina, atvirkščiai. Lola V. Stein meluoja. Apdairiai, imdamasi atsargumo priemonių, keisdama manierą. Tatjana leidžiasi į kitą, tolesnę, sritį.

— Ar mes buvome jau tokios draugės tame koledže? Kokios mes toje nuotraukoje?

Lola dedasi susikrimtusi:

— Aš ją vėl kažkur nudėjau, — sako ji.

Dabar Tatjana žino: Lola V. Stein meluoja ir Tatjanai Karl. Tas melas šiurkštus, nesuprantamas, nesuvokiamai neaiškus. Lola šypsosi Tatjanai. Sakytumei Tatjana sprunka, tuoj sudės ginklus.

— Jau nebežinau, ar mes labai draugavom, — sako Lola.

— Koledže, — sako Tatjana. — Koledžas, ar neprisimeni?

Tatjana įsmeigia žvilgsnį į Lolą: ar atmes ją visiems laikams, ar, priešingai, vėl su ja matysis, matysis karštai to trokšdama? Lola vis jai šypsosi. Ar ji su manimi čia, už lango-durų? Ar kitur?

— Aš neprisimenu, — sako ji, — jokios draugystės. Nieko į ją panašaus.

Atrodo, ji supranta, jog reikėtų būti budriai, šiek tiek baimintis to, kas bus. Aš ją matau, jos akys ieško mano akių. Tatjana dar nieko nepamatė. Ji sako, savo ruožtu meluoja, mėgina:

— Nežinau, ar susitikinėsiu su tavimi taip dažnai, kaip tu, atrodo, tikiesi.

Lola ima maldauti:

— Ak, — sako ji. — Tu tikrai pamatysi, pamatysi, Tatjana, priprasi prie manęs.

— Aš turiu meilužių, — sako Tatjana. — Mano meilužiai atima man visą laisvą laiką. Aš ir noriu, kad šitaip būtų.

Lola atsisėda. Jos žvilgsnyje atsispindi beviltiškas liūdesys.

— Šie žodžiai, — sako ji tyliai. — Nežinojau, kad juos ištarsi, Tatjana.

Ji atsistoja. Pasitraukia nuo Tatjanos ant pirštų galiukų, tarsi visai netoli miegotų kūdikis, kurio negalima žadinti. Tatjana eina paskui ją, šiek tiek susikrimtusi dėl, anot jos, vis labiau slegiamo Lolos liūdesio. Jos prie lango, visai prie manęs:

— Kaip tau atrodo tas mūsų draugas, Žakas Holdas.

Lola atsigręžia į parką. Pakelia negyvą, tarsi deklamuotų eilėraštį, balsą:

— Geriausias iš visų vyrų man miręs. Neturiu nuomonės.

Jos nutyla. Matau jų nugaras langų-durų užuolaidų kvadrate. Tatjana sušnibžda:

— Po tiek metų norėjau tavęs paklausti, ar...

Nebeišgirstu Tatjanos frazės pabaigos, nes einu į priebutį, kur dabar Lola stovi atsukusi nugarą į sodą. Lolos balsas aiškus, skambus. Ji nori pabėgti nuo išpažinties slaptumo, iškelti ją viešumon.

— Nežinau, — sako ji, — nežinau, ar kada apie tai galvojau.

Ji atsisuka, šypsosi, kone vienu atsikvėpimu ištaria:

— Štai ponas Žakas Holdas, ar jūs buvote biliardinėje?

— Iš ten ateinu.

Išeinu į šviesą. Tatjanai viskas atrodo natūralu.

— Pasakytumei, kad jums šalta, — sako ji man.

Lola pakviečia vidun. Įpila man vyšnių likerio, kurį išgeriu. Tatjana susimąsčiusi. Ar ji nepatenkinta, tačiau vargu, kad atėjau per anksti? Ne, pernelyg užsiėmusi mintimis apie Lolą, kad šitaip būtų. Padėjusi rankas ant kelių, palinkusi kūnu į priekį, šitokia laisva poza Lola kreipiasi į ją.

— Meilę, — sako ji, — aš pamenu.

Tatjana įsmeigia žvilgsnį į tuštumą.

— Tie šokiai! Ak! Lola, tie šokiai!

Nekeisdama pozos Lola įsistebeilija į tą pat tuštumą kaip Tatjana.

— Kaip? — klausia ji. — Kaip tu sužinojai?

Tatjana dvejoja. Pagaliau sušunka:

— Bet, Lola, buvau ten visą naktį, šalia tavęs.

Lola nesistebi, netgi nesistengia prisiminti, tai tuščias reikalas.

— Ak! Tai buvai tu, — sako ji. — Aš pamiršau.

Ar Tatjana patiki? Ji dvejoja, stebi Lolą, kuri smarkiai alsuoja, šis patvirtinimas pranoksta jos lūkesčius. Tad Lola, skatinama iš jaunystės atkeliavusio, palaužto it šimtametis senis smalsumo, klausia:

— Ar aš kentėjau? Pasakyk man, Tatjana, to niekada nežinojau.

Tatjana atsako:

— Ne.

Ji ilgai purto galvą.

— Ne. Esu tavo vienintelė liudininkė. Galiu šitai pasakyti: ne. Tu jiems šypsojaisi. Tu nekentėjai.

Lola įbeda pirštus į skruostus. Abi nugrimzta į tuos šokius, pamiršta mane.

— Pamenu tai, — sako ji. — Turėjau šypsotis.

Sukinėjuosi aplinkui jas kambaryje. Jos tyli.

Išeinu. Susirasiu Pjerą biliardo salėje.

— Jos mūsų laukia.

— Ieškojau jūsų.

— Buvau parke. Dabar einam.

— Manote?

— Manau, kad joms tas pats, gali ir prie mūsų šnekėtis. Gal taip joms netgi geriau.

Įžengiame į svetainę. Jos vis dar tyli.

— Ar nekvietėte Žano Bedfordo?

Lola atsistoja, nueina į vestibiulį, uždaro kažkokias duris — smuiko garsai iškart susilpnėja.

— Jis verčiau norėtų šįvakar būti toli nuo mūsų.

Ji pilsto mums vyšnių likerį, vėl geria pati. Pjeras Benjė išgeria vienu mauku, jį baugina tyla, jis jos nepakelia.

— Esu Tatjanos dispozicijoje, — sako jis. — Išeisime, kai ji panorės.

— Ak, ne, — maldauja Lola.

Aš ant kojų, slankioju po kambarį nenuleisdamas nuo jos akių. Dalykas turėtų būti akivaizdus. Bet Tatjana pasinėrė į T. Byčo šokius. Nenori išeiti, neatsako savo vyrui. Šie šokiai priklausė ir Tatjanai. Ji vėl juos išvysta, nieko, nė vieno žmogaus nemato aplink save.

— Žanui vis labiau ir labiau patinka muzika, — sako Lola. — Kartais jis griežia iki ryto. Šitaip atsitinka vis dažniau.

— Tai žmogus, apie kurį kalbama, kalbama apie jo koncertus, — sako Pjeras Benjė. — Retai kada būna pietūs arba vakarėlis, kurių metu apie jį nekalbėtų.

— Tai beveik tiesa, — sakau aš.

Lola šneka, kad juos sulaikytų, kad sulaikytų mane, stengiasi, kad palengvintų man. Tatjana nesiklauso.

— Jūs, Tatjana, kalbate apie jį todėl, kad jis vedė Lolą, — sako Pjeras Benjė.

Lola sėdasi ant kėdės kraštelio, pasirengusi atsistoti, jei kas duotų ženklą išeiti. Ji sako:

— Žanas vedė įdomiomis aplinkybėmis. Be abejonės, kaip tik dėl to žmonės apie tai kalba, jie prisimena mūsų vedybas.

Tuomet kaip tik Tatjanos aš klausiu:

— Kas atsitiko Maiklui Ričardsonui?

Jos nustebo, be atvangos žvelgia viena į kitą ir nesiliauja žiūrėjusios, nusprendžia, jog neįmanoma papasakoti, perteikti tos nakties akimirkų, nakties, kurios tikrąją gelmę žino jos vienos, vienos girdėjo mušant jos valandas, vieną po kitos iki paskutinės, kuri išvydo, kaip meilė perėjo į kitas rankas, pakeitė vardą, paklydo.

— Jis niekada nesugrįžo, niekada, — sako Tatjana. — Kokia naktis!

— Nesugrįžo?

— T. Byče jis nieko nebeturi. Jo tėvai mirė. Jis pardavė ir savo palikimą, bet pats niekada nesugrįžo.

— Aš žinojau, — sako Lola.

Jos kalbasi viena su kita. Ir toliau girdisi smuiko garsai. Žinoma, Žanas Bedfordas griežia dar ir todėl, kad nebūtų su mumis šį vakarą.

— Gal jis mirė?

— Galbūt. Tu jį mylėjai kaip patį gyvenimą.

Lola vos patempia lūpą, abejoja.

— O ko buvo atvykusi policija?

Tatjana, šiek tiek nustebusi, sutrikusi, žiūri į mus, ji nežino.

— Ne, tavo motina apie tai užsiminė, bet policijos nebuvo.

Ji susimąsto. Ir kaip tik tuomet vėl užeina tamsa. Bet ji užeina tik šokių salėje, kol kas dar niekur kitur.

— O aš maniau... Kam jam būtinai reikėjo išvykti?

— Kada?

— Rytą.

Būtent S. Tahloje Lola išgyveno visą savo jaunystę, čia jos tėvas profesorius — jis buvo kilęs iš vokiečių — dėstė istoriją universitete, jos motina taip pat iš S. Tahlos, Lola turi devyneriais metais vyresnį brolį, kuris gyvena Paryžiuje, ji nekalba apie šį savo vienintelį giminaitį, per vasaros atostogas vieną rytą kortuose ji sutiko vyriškį iš T. Byčo — jam buvo dvidešimt penkeri metai, — vienintelį stambių šiose apylinkėse žemvaldžių sūnų, niekur nedirbantį, išsilavinusį, prašmatnų, labai prašmatnų, niūraus būdo, Lola tik išvydusi Maiklą Ričardsoną įsimylėjo.

— Tuomet, kai jis pasirinko kitą, privalėjo išvykti.

— Moteris, — sako Tatjana, — tai Ana Mari Stretter, prancūzė, Prancūzijos konsulo Kalkutoje žmona.

— Ji mirusi?

— Ne, ji sena.

— Iš kur tu žinai?

— Kartais ją matau vasarą, ji praleidžia keletą dienų T. Byče. Tai baigtas reikalas. Ji nepaliko savo vyro. Tarp jų šitai turėjo trukti labai trumpai, kelis mėnesius.

— Kelis mėnesius, — pakartoja Lola.

Tatjana paima ją už rankų, pritildo balsą:

— Klausyk, Lola, paklausyk manęs. Kodėl pasakoji dalykus, kurių iš tiesų nebuvo? Ar tai darai tyčia?

— Mane supantys žmonės, — vėl pradeda Lola, — klydo dėl priežasčių.

— Atsakyk man.

— Aš melavau.

Aš klausiu:

— Kada?

— Visą laiką.

— Kai šaukei?

Lola pamėgina trauktis, atsiduoda Tatjanai. Mes nekrustelėjame, nepajudame, jos mus pamiršo.

— Ne. Ne tada.

— Norėjai, kad jie pasiliktų?

— Tai yra? — klausia Lola.

— Ko gi jūs norėjote?

Lola tyli. Niekas primygtinai neklausinėja.

— Juos matyti.

Išeinu į priebutį. Jos laukiu. Aš laukiu Lolos V. Stein nuo pat tos akimirkos, kai jos pasibučiavo priešais terasą. Ji šito nori. Šį vakarą mus sulaikydama ji žaidžia su ta ugnimi, tuo laukimu, be paliovos stumdo jį iš vienos vietos į kitą, sakytum, kad laukia dar T. Byče to, kas nutiks čionai. Aš klystu. Kur su ja nueisi? Gali klysti kiek tinkamas, tik ne šiuo atveju, aš sustoju: ji nori, kad su manimi ateitų, mus užgožtų, paskandintų rytojaus tamsa, kuri bus tos nakties T. Byče tamsa. Tučtuojau, kai pabučiuosiu jos lūpas, durys prasivers, ir aš vėl įžengsiu vidun, Pjeras Benjė klausosi, jis nebekalba, kad jau laikas išeiti, jo varžymasis išgaravo.

— Jis buvo jaunesnis už ją, — sako Tatjana, — bet baigiantis nakčiai atrodė, kad jie tokio pat amžiaus. Mums visiems tuomet buvo be galo daug, nesuskaičiuotum kiek, metų. Tu buvai pati seniausia.

Kas kartą, kai viena jų kalba, pakyla užtvara. Žinau, jog paskutinioji niekada nepakils.

— Ar pastebėjai, Tatjana, baigiantis šokiui jie kažką vienas kitam pasakė?

— Pastebėjau, tačiau neišgirdau.

— Aš išgirdau: turbūt ji numirs.

— Ne. Tu visąlaik buvai ten pat, šalia manęs, už žaliųjų augalų, gilumoje, tu negalėjai išgirsti.

Lola sugrįžta. Štai ji — staiga abejinga, išsiblaškiusi.

— Tad moteris, kuri man glostė ranką, buvai tu, Tatjana.

— Tai buvau aš.

— Ak! Niekas, niekas apie tai nepagalvojo!

Aš ir vėl įeinu. Jos abidvi prisimena, kad nepraleidau nė žodžio.

— Kai ėmė švisti, jis ieškojo tavęs akimis, bet nematė. Tu žinojai?

Lola nieko nežinojo.

Nėra tokio dalyko kaip priartėjimas prie Lolos. Prie jos negali nei prisiartinti, nei nutolti nuo jos. Reikia laukti, kad ji eitų tavęs ieškoti, kad panorėtų. Dabar aiškiai suvokiu, jog ji nori, kad ją sutikčiau, kad matyčiau erdvėje, kurią ji šią akimirką įrengia. Kokioje? Ar joje pilna T. Byčo šmėklų ir tik vienintelė likusi gyva — Tatjana, ar tenai šmėkščioja ir spendžia žabangas antrininkės, dvidešimt moterų, vardu Lola? O gal ne taip? Netrukus būsiu pristatytas Lolai, ir šitai padarys pati Lola. Kaip ji atsives mane prie savęs?

— Dešimt metų galvoju, kad tėra likę trys žmonės — jie ir aš.

Dar kartą klausiu:

— Ko jūs geidėte?

Ir lygiai taip pat dvejodama, su tokiomis pat tylos pauzėmis ji atsako:

— Juos matyti.

Aš viską matau. Matau pačią meilę. Lolos akis perveria šviesa: aplinkui juodas ratilas. Matau tiek šviesą, tiek ir ją supantį skritulį. Ji visąlaik artėja prie manęs vienodais žingsniais. Nenori eiti nei greičiau, nei lėčiau. Mažiausias jos judesių pokytis pasirodytų man katastrofa, galutinis pralaimėjimas mūsų istorijoje: tuomet niekas neateitų į pasimatymą.

Bet ko gi nežinau apie save patį, ką ji verčia mane sužinoti? Kas šią akimirką bus šalia jos?

Ji ateina. Vis dar eina, netgi kitų akivaizdoje. Niekas nemato jos žengiant į priekį.

Ji dar tebekalba apie Maiklą Ričardsoną, jie pagaliau suprato, stengėsi išeiti iš šokių salės, klaidžiojo, suko prie įsivaizduojamų durų.

Kai ji kalba, juda, žiūri arba yra išsiblaškiusi, manau, jog prieš mano akis — asmeniškas ir drauge esminis melo reiškimosi būdas, didžiulis, tačiau plieninių ežių ribojamas laukas. Ši moteris mums meluoja apie T. Byčą, S. Tahlą, apie aną vakarą, meluoja man ir mums, o netrukus pameluos ir apie mūsų susitikimą, aš tai numanau, ji meluoja taipogi apie save, mums ji meluoja, nes mus skiria nesutarimas, — tik ji viena šitai ištarė, bet tylomis, — sapnas, kuriame ji atsidūrė, toksai gilus, jog ji nesusivokia ir nežino, kad sapnuoja.

Tarsi ištroškęs geidžiu gerti iš Lolos V. Stein lūpų besiliejančių žodžių miglos beskonį pieną, būti tarp jos meluojamų dalykų. Kad jie mane nusineštų, kad nuo šiol pagaliau būtų pamirštas nuotykis, kad mane triuškintų kartu su kitais, aš būsiu nusižeminęs, kad tikėčiausi būti triuškinamas kartu su kitais, būti nusižeminęs.

Stoja ilgai trunkanti tyla. Dėl to kaltas mūsų vis didėjantis dėmesys sau patiems. Niekas šito nesuvokia, dar niekas, niekas? Ar esu tikras?

Lola eina priebučio link, eina lėtai ir visiškai taip pat sugrįžta.

Manau, kad man galbūt pakaktų ją matyti, matyti ją, o kad viskas šitaip klostytųsi, būtų beprasmiška siekti daugiau judesiais, kalbomis. Mano rankos virsta spąstais, kad ją sustingdytų, sulaikytų nuo nuolatinio vaikščiojimo iš vieno laiko galo į kitą.

— Taip vėlu, o Pjeras taip anksti keliasi, — pagaliau sako Tatjana.

Ji pamanė, kad Lola išeidama į priebutį davė mums ženklą pasišalinti.

— Ak, ne, — sako Lola. — Kai uždariau jo kabineto duris, Žanas netgi neatkreipė dėmesio, ne, prašau tavęs, Tatjana.

— Tu jo atsiprašysi dėl mūsų, — sako Tatjana. — Nieko baisaus.

Tai atsitiko, nepastebėjau kaip, žiūrėjau į Lolą: Tatjanos žvilgsnis dabar atšiaurus. Reikalai klostosi ne taip, kaip ji tikėjosi. Ji ką tik suprato: Lola sako ne viską. Ar tik nevyksta tarp jų šiame kambaryje kažkoks požeminis judėjimas, ar jai čia esant nesklinda kvapas nuodų, kurių ji baiminasi daugiau nei kokių nors kitų, ar čia nesama tarpusavio supratimo, iš kurio ji išstumta?

— Šiuose namuose kažkas vyksta, Lola, — sako ji, stengdamasi nusišypsoti. — O gal man susidarė toks įspūdis? Lyg tu lauktum kažko, ko bijai šiuo nakties metu? Ko gi tu mus šitaip sulaikai?

— Kažko, kas ateis tik jūsų vienos, — sako Pjeras Benjė. Jis juokiasi.

— Ak! Nemanau, — sako Lola.

Toks jos juokavimas Tatjanai nepatinka. Ne. Aš dar sykį apsirinku. Tatjana nieko nežino.

— Išties, jei norite eiti namo, galite eiti. Man būtų malonu, jei dar pabūtume drauge šį vakarą.

— Tu kažką nuo mūsų slepi, Lola, — sako Tatjana.

— Netgi, jei Lola atskleistų šią paslaptį, — sako Pjeras Benjė, — gal ji nebūtų tokia, kokia ji prieš savo norą tiki esanti, ji būtų ne tokia...

Išgirstu save sakant:

— Gana!

Tatjana išlieka rami, aš dar sykį suklydau. Tatjana sako:

— Jau taip vėlu, viskas taip susipainiojo. Atsiprašyk jo. Pasakyk mums ką nors, Lola.

Sakytumei Lola V. Stein ilsisi tik trumputę akimirką, išsekusi nuo pergalės, kurią bus pernelyg lengvai pasiekusi. Tikrai žinau šios pergalės kainą — aiškumo atsisakymas. Kitiems, tik ne mums, šią akimirką jos akys atrodytų pernelyg linksmos.

Į nieką nesikreipdama ji sako:

— Tai laimė.

Ji parausta. Ji juokiasi. Ją pralinksmina šis žodis.

— O dabar galite sau eiti, — priduria.

— Negali pasakyti kodėl? — klausia Tatjana.

— Vis tiek nebūtų aišku, tai beprasmiška.

Tatjana sutrepsi koja.

— Vis tiek, — sako Tatjana. — Vieną žodelį, Lola, apie tą laimę.

— Prieš kelias dienas buvau kai ką sutikusi, — sako Lola. — Šis susitikimas atnešė laimę.

Tatjana atsistoja. Savo ruožtu atsistoja ir Pjeras Benjė. Jie prisiartina prie Lolos.

— Ak! Štai kas, štai kas, — sako Tatjana.

Ji buvo ką tik užkliudžiusi siaubą, nežinau kokį, jos šypsena — sveikstančio žmogaus. Ji kone šaukia:

— Žiūrėk savęs, Lola. Ak, Lola!

Lola taip pat savo ruožtu atsistoja. Priešais ją, už Tatjanos, aš, Žakas Holdas. Jis mano, kad apsiriko. Tai ne jo ieško Lola V. Stein. Kalba apie kitą. Lola sako:

— Mano jaunystės istorijoje manęs niekas netrikdo. Netgi jei man viskas prasidėtų iš naujo, dėl nieko nesutrikčiau.

— Žiūrėk, žiūrėk, Lola.

Tatjana atsisuka į Žaką Holdą.

— Jūs einate?

Žakas Holdas atšauna:

— Ne.

Tatjana pažvelgia į juos abu vieną po kito.

— Šit kaip, — sako ji. — Palaikysite kompaniją Lolos V. Stein laimei?

Ji grįžta išlydėjusi Benjė porą. Ateina iš lėto ir atsiremia į langą-duris. Lieka ten stovėti nuleista galva, rankomis už nugaros įsitvėrusi užuolaidos. Aš pargriūsiu. Silpnumas kyla mano kūnu, jį užtvindo kraujas, širdis aptykšta dumblu, pažeminta, suglebusi, tuojau užmigs. Ką gi ji buvo sutikusi vietoje manęs?

— Na, kaip tas susitikimas?

Geroji moteriškė susikūprinusi, liesa, juoda suknele. Ji pakelia ranką, kviečia mane.

— Ak! Žakai Holdai, buvau tikra, kad jūs atspėjote.

Šaukiasi pagalbon brutalumą. Cirką.

— Vis tiek pasakykit, na, klokit.

— Ką?

— Kas jis?

— Tai jūs, jūs, Žakai Holdai. Sutikau jus prieš savaitę, iš pradžių buvote vienas, po to su moterimi. Sekiau paskui jus iki Miško viešbučio.

Mane apėmė baimė. Norėjau grįžti pas Tatjaną, atsidurti gatvėje.

— Kodėl?

Ji atplėšia rankas nuo užuolaidos, atsitiesia, prieina.

— Jus pasirinkau.

Priėjusi žiūri, dar niekada nebuvome taip arti vienas kito. Ji balta nuogu baltumu. Bučiuoja mane į lūpas. Aš neatsakau į jos bučinį. Esu pernelyg apimtas baimės, dar negaliu. Ji surado laukiamą neįmanomybę. Esu T. Byčo naktyje. Tai atsitiko. Tenai Lolai V. Stein nieko neduodama. Ji ima. Aš vis dar noriu pabėgti.

— Bet ko gi jūs norite?

Ji nežino.

— Aš noriu, — sako ji.

Ji tyli, žiūri į mano lūpas. O paskui pažvelgiame vienas kitam į akis. Jos noras despotiškas, neįveikiamas.

— Kodėl?

Ji duoda ženklą: ne, ištaria mano vardą:

— Žakas Holdas.

Kaip nekaltai Lola taria šį vardą! Kas pastebės asmenybės šitokiu vardu nenuoseklumą, jei ne ji pati — Lola V. Stein, tariamoji Lola V. Stein? Svaiginamas atradimas to, ką kiti paliko, ko neatpažino, ko nė nepamatė, visų S. Tahlos vyrų juntama tuštuma, man taip pat savita, kaip ir mano plūstantis kraujas. Ji mane sučiupo, nutvėrė nusikaltimo vietoje. Pirmą kartą mano tariamas vardas neįvardija.

— Lola Valeri Stein.

— Taip.

Ji su šypsena sutinka mane savo degančios būties skaidruma, savo suniokota prigimtimi. Jos pasirinkimas niekam nesuteikė pirmenybės. Esu vyras iš S. Tahlos, kurį ji ryžosi sekti. Ir štai mes drauge surakinti. Mūsų tuštuma vis auga. Mes kartojame vienas kitam savo vardus.

Artinuosi prie šio kūno. Noriu jį paliesti. Iš pradžių rankomis, po to lūpomis.

Pasidarau nerangus. Akimirką, kai padedu rankas ant Lolos, priešais mane vėl iškyla nežinomo mirusiojo prisiminimas: jis tarnaus amžinam Ričardsonui, vyrui iš T. Byčo, su juo susipins, viskas taps vieninga, nebeatpažįstama, kas yra kas, nei prieš, nei po, nei tuo tarpu, dings iš akių, neteks vardo ir šitaip mirs, žingsnis po žingsnio, diena po dienos, vardas po vardo pamirštant mirtį. Keliai atsiveria. Jos lūpos atsiveria mano lūpoms. Ant mano rankos padėta jos plaštaka iš anksto nujaučia daugialypę ir vienintelę ateitį, spindinti plaštaka kreivais silpnučiais pirštikauliais, lengvučiais it plunksnelė, man sukeliančiais ką tik nuskintos gėlės įspūdį.

Jos kūnas gražus ir ilgas, labai tiesus, įsitempęs nuo nuolatinės priežiūros, trynimo, lyginimo, kaip buvo išmokyta vaikystėje, užaugusios pensiono mokinės kūnas. Tačiau visas jos švelnus nusižeminimas susitelkia veide ir pirštuose, kai jie liečia kokį daiktą ar mano ranką.

— Jūsų akys kartais tokios šviesios. Jūs tokia šviesiaplaukė.

Lolos plaukai taip pat primena gėlę, kaip ir jos plaštakos. Ji sužavėta, sako, kad aš neapsirinku.

— Tai tiesa.

Jos žvilgsnis spindi po labai žemai nuleistais vokais. Turi įprasti prie išretėjusio oro aplink šias mažytes žydras planetas, apsunkintas į jas pražūtingai įsikibusio žvilgsnio.

— Jūs išėjote iš kino teatro. Tai buvo praeitą ketvirtadienį. Ar prisimenate, kaip buvo karšta? Savo striukę laikėte rankoje.

Aš klausausi. Tarp žodžių visąlaik įsiterpia smuikas, įkyriai kartodamas kai kuriuos taktus.

— Net nesusimąstėte, jog nežinote, ką su savimi daryti. Išėjote iš to juodo koridoriaus, kino teatro, kur nuėjote vienas, kad praleistumėte laiką. Tądien jo turėjote į valias. Atvykęs į bulvarą ėmėte apžiūrinėti pro šalį praeinančias moteris.

— Tai netiesa.

— Ak! Galbūt, — sušunka Lola.

Jos balsas vėl toks pat tylus, koks turbūt buvo jaunystėje, tačiau lieka vos pastebimai lėtas. Ji pati man puola į glėbį, užmerktomis akimis, laukdama, kad įvyks dar kažkas, kas turi įvykti, kieno greitą atėjimą jau šventė jos kūnas. Štai ką ji visai tyliai pasakė:

— Moteris, kuri po to atėjo į autobusų stotelę, buvo Tatjana Karl.

Aš jai neatsakiau.

— Tai buvo ji. Jūs — tas vyras, kuris anksčiau ar vėliau turėjote pas ją ateiti. Aš šitai žinojau.

Jos vokus padengia smulki prakaito rasa. Bučiuoju užmerktas akis, tos paslėptos akys juda po mano lūpomis. Ją paleidžiu. Palieku. Einu į kitą svetainės galą. Ji lieka ten, kur yra. Aš vėl teiraujuosi.

— Ar tai ne todėl, kad aš panašus į Maiklą Ričardsoną?

— Ne, ne todėl, — sako Lola. — Jūs į jį nepanašus. Ne, — ji ištęsia žodžius. — Nežinau kodėl.

Nutyla smuiko garsai. Mes tylime. Jis vėl ima griežti.

— Jūsų kambaryje įsižiebė šviesa, ir aš pamačiau šviesoje praeinant Tatjaną. Ji buvo nuoga po savo juodais plaukais.

Ji nejuda, įsmeigusi akis į sodą, laukia. Ji ką tik pasakė, kad Tatjana nuoga po savo juodais plaukais. Ši frazė kol kas paskutinė, kurią ištarė. Aš girdžiu: „nuoga po savo juodais plaukais, nuoga, juodais plaukais“.

Ypač šitie paskutiniai žodžiai skamba vis taip pat stipriai ir keistai. Tiesa, kad Tatjana buvo tokia, kokią ją ką tik nupiešė Lola, — nuoga po savo juodais plaukais, laukianti savo meilužio. Staiga frazės stiprumas išauga, aplinkui ją pliaukšteli oras, frazė sprogsta, pratrūksta prasmė. Girdžiu jos kurtinamą jėgą ir nesuprantu jos, netgi nebesuvokiu, jog ji nieko nereiškia.

Lola visąlaik toli nuo manęs, prikalta prie žemės, nė nemirktelėdama žiūri į sodą.

Jau nuogos Tatjanos nuogumas taip išauga, jog vis daugiau netenka prasmės. Tuštuma yra statula. O štai jos postamentas: frazė. Tuštuma — tai nuoga Tatjana su savo juodais plaukais, tai faktas. Jis transformuojasi, sklinda, faktas jau nebe faktas, Tatjana išlenda iš savęs pačios, liejasi pro atvirus langus ant miesto, kelių, purvo skysta nuogybės banga. Štai Tatjana Karl, nuoga po savo juodais plaukais, staiga iškilusi tarp Lolos V. Stein ir manęs. Frazė ką tik mirė, nieko daugiau nebegirdžiu, tyla, ji guli negyva po Lolos kojomis, Tatjana yra jos vietoje. Lyg aklas liečiu, nebeatpažįstu nieko, ką jau buvau palietęs. Lola laukia ne mano pritarimo jai, o kad nebijočiau Tatjanos. Aš nebebijau. Abu mes šią akimirką matome Tatjaną nuogą po savo juodais plaukais. Sakau negalvodamas:

— Nuostabi kekšė Tatjana.

Galva pajudėjo. Lola kalba tokiu tonu, kokio iki šiol negirdėjau, — graudžiu ir veriamu. Miega nuo miško atskirtas žvėris, jis sapnuoja gimtąjį pusiaują, virpėdamas rauda jo saulėtas sapnas.

— Pati geriausia, geriausia iš visų, ar ne?

Aš atsakau:

— Pati geriausia.

Einu prie Lolos V. Stein. Bučiuoju ją, laižau, jaučiu ją, bučiuoju jos dantis. Ji nejuda. Tapo graži. Ji sako:

— Koks nepaprastas sutapimas.

Aš neatsakau. Palieku ją toli nuo savęs, vieną viduryje svetainės. Ji, regis, nepastebi, kad aš atsitolinau. Dar pasakau:

— Aš paliksiu Tatjaną Karl.

Ji nuslysta ant žemės, nebyli, begalinės maldos poza.

— Maldauju, prašau jūsų: nedarykite šito.

Aš pribėgu prie jos, pakeliu. Kiti šiuo atveju galėtų apsirikti. Jos veide nėra skausmo, tik pasitikėjimas.

— Ką?

— Maldauju jūsų.

— Kodėl, pasakykit?

Ji sako:

— Aš nenoriu.

Mes kažkur uždaryti. Nuščiuvo visi aidai. Pradedu aiškiai matyti, pamažu, iš pradžių vos vos. Matau sienas, glotnias, neteikiančias jokio prieglobsčio, ką tik jų šičia nebuvo, jos tik dabar iškilo aplink mus. Jeigu man pasiūlytų gelbėtis, aš nesuprasčiau. Pats mano nežinojimas yra uždarytas. Lola stovi priešais mane, ji vėl maldauja, man staiga nusibosta jai aiškinti.

— Aš nepaliksiu Tatjanos Karl.

— Taip. Turite su ja vėl susitikti.

— Antradienį.

Smuikas nutyla. Jis pasitraukia, palieka paskui save atvirus betarpiško prisiminimo kraterius. Man kelia siaubą visi kiti, išskyrus Lolą.

— O jus? Jus? Kada?

Ji pasako, kad trečiadienį, paskiria vietą, valandą.

Negrįžtu į namus. Mieste viskas uždaryta. Tad važiuoju prie Benjė vilos, po to įeinu pro sodininko vartelius. Tatjanos langas apšviestas. Pabeldžiu į stiklą. Ji įpratusi. Labai greitai apsirengia. Trečia valanda ryto. Viską daro labai tyliai, nors, tuo esu tikras, Pjerui Benjė visa yra žinoma. Bet ji elgiasi taip, tarsi tai būtų paslaptis. Mano, kad S. Tahloje yra laikoma ištikima žmona. Jai brangi tokia reputacija.

— O kaip antradienį? — klausia ji.

— Antradienį taip pat.

Automobilį pastačiau toli nuo vartų. Vykstame į Miško viešbutį, važiuodamas pro vilą užgesinu visas šviesas. Mašinoje Tatjana paklausia:

— Kaip elgėsi Lola mums išvykus?

— Protingai.

Kai priėjau prie kambario lango Miško viešbutyje, kur antradienį sutartą valandą — tai buvo į dienos pabaigą — laukiau Tatjanos Karl, ir kai maniau matąs pusiaukelėje tarp kalvos papėdės ir viešbučio pilkšvą pavidalą, moterį, kurios šviesūs peleniniai plaukai pro rugių stiebus negalėjo manęs apgauti, nepaisant, jog buvau viskam pasirengęs, patyriau stiprų sukrėtimą, kurio prigimties negalėjau iš anksto paaiškinti, tai buvo abejonė ir siaubas, baimė ir džiaugsmas, pagunda įspėti, pagelbėti, visiems laikams atstumti arba visiems laikams įsikibti meilės Lolai V. Stein. Nuslopinau riksmą, prašiau Dievo pagalbos, išbėgau tekinas, sugrįžau, vaikštinėjau aplink po kambarį, pernelyg vienišas meilei ir nebe meilei, kenčiantis, kenčiantis dėl savo būtybės apverktinos negalios suvokti tai, kas vyksta.

Po to šis jausmas šiek tiek aprimo, susigūžė pačiame savyje, galėjau jį sutvardyti. Ši akimirka sutapo su ta, kai pajutau, kad ji taipogi turbūt mane mato.

Meluoju. Nepasitraukiau nuo lango, buvau įsitikinęs iki ašarų.

Staiga šviesūs plaukai nebeatrodė taip pat, ji pajudėjo, paskui sustingo. Pamaniau, kad ji turbūt susivokė, jog man tapo aiškus jos buvimas.

Tad mes vienas į kitą žiūrėjome, pamaniau. Kiek laiko?

Iš paskutinių jėgų pasukau galvą į dešinę rugių lauko pusę, kur jos nebuvo. Iš tos pusės ėjo Tatjana juodu kostiumėliu. Ji užsimokėjo už taksi ir pamažu suko tarp alksnių.

Tyliai nepabeldusi atidarė duris. Paprašiau jos trumpai prieiti su manimi prie lango. Tatjana priėjo. Parodžiau jai kalvą ir rugių lauką. Stovėjau už jos. Šitaip jai parodžiau Tatjaną.

— Mes niekada nepasižiūrime. Iš šitos viešbučio pusės gan gražus vaizdas.

Tatjana nieko nepamatė ir grįžo į kambario gilumą.

— Ne, šis gamtovaizdis liūdnas.

Ji mane pašaukė.

— Ten nėra ko žiūrėti, ateik.

Neparodydamas jai, jog koks nors suartėjimas jam būtų malonus, Žakas Holdas grįžta prie Tatjanos Karl.

Žakas Holdas be gailesčio paima Tatjaną Karl. Ji nerodo jokio pasipriešinimo, nieko nesako, nieko neatsako, sužavėta tokiu užvaldymu.

Abu patyrė didžiulį ir abipusį malonumą.

Šią Lolos absoliučios užmaršties akimirką, šią akimirką, šį žaibą. Praskydusį jos sargybos monotoniškame laike, be kurio ji neturėtų nė mažiausios vilties jį pajusti, Lola troško išgyventi. Jį išgyveno.

Įsitvėręs į ją, Žakas Holdas negalėjo atsiplėšti nuo Tatjanos Karl. Jis jai kalbėjo. Tatjana Karl nebuvo tikra, kam skiriami Žako Holdo tariami žodžiai. Be jokios abejonės, ji netikėjo, kad jie skirti jai ar kokiai kitai šiandien nesančiai moteriai, o išreiškia jo širdies poreikį. Bet kodėl būtent šį, o ne kokį kitą sykį? Tatjana ieškojo priežasties jųdviejų istorijoje.

— Tu mano gyvenimas, mano gyvenimas, Tatjana.

Tądien Tatjana klausėsi savo meilužio svaičiojimų pirmučiausia taip, kaip jai patiko, — būdama vyro glėbyje abstrakti moteris.

— Aš tave myliu, Tatjana, tave myliu, Tatjana.

Motiniškai švelni Tatjana sutiko, ramino.

— Taip. Aš esu čia. Šalia tavęs.

Pirmučiausiai mėgaujasi, jog mato šalia jos esančiojo laisvę, po to staiga ją uždraudžia, ir tada pragaištingai liejasi žodžiai.

— Tatjana, mano sese, Tatjana.

Girdėti, kaip jis tai sako, tarsi iš tikro ji nebūtų Tatjana, ak, saldūs žodžiai.

— Ką dar tau daugiau padaryti, Tatjana?

Turėjome būti kokią valandą drauge visi trys, kai ji mus matė vieną po kito pasirodant lango rėmuose, veidrodyje, kuris nieko neatspindi ir prieš kurį turėjo subtiliai pajusti savo asmenybės trokštamą išnykimą.

— Gal mes patys, tu ir aš, šito nežinodami... — sako Tatjana.

Pagaliau atėjo vakaras.

Žakas Holdas dar sykį paėmė Tatjaną su vis didėjančia kančia. Kažkurią akimirką jis vis šnekėjosi su kita, kuri nematė, kuri negirdėjo, bet kurios artumą jis keistai jautė.

Po to atėjo akimirka, kai Žakas Holdas nebesugebėjo dar kartą paimti Tatjanos.

Tatjana manė, kad jis užmigo. Ji leido jam šį atokvėpį, prigludo prie jo, o jis tuo metu buvo už šimto mylių nuo čia, niekur, laukuose, ji laukė, kad jis ją dar sykį paimtų. Tačiau veltui. Tuomet, kai jis, anot jos, miegojo, ji jam sakė:

— Ak, šitie žodžiai, turėtumei tylėti, šie žodžiai tokie pražūtingi.

Tatjana Karl apgailestavo. Ji ne ta, kurią jis būtų galėjęs mylėti. Bet ar ji negalėjo būti kaip ir bet kuri kita? Iš pat pradžių buvo aišku, kad ji būsianti tik viena iš S. Tahlos moterų, ir nieko daugiau, nieko, kad ji netikinti, jog Maiklo Ričardsono žaibiška išdavystė būtų kažkaip susijusi su šiuo nusistatymu. Bet kodėl jai staiga taip graudu dėl šių dingusių meilės žodžių?

Būtent tą vakarą, pirmąkart po šokių T. Byče, sako Tatjana, ji vėl pajuto burnoje įprastą skonį — širdies saldėsį.

Aš grįžau prie lango, ji vis dar ten buvo, viena tame lauke ir šitokio savo buvimo niekam negalėtų atskleisti. Žinojau tai apie ją ir tuo pat metu žinojau apie savo meilę, jos neliečiamą tenkinimąsi pačia savimi, milžinę kūdikio rankomis.

Jis vėl atsigulė į lovą, išsitiesė šalia Tatjanos Karl. Jie apsikabino gimstančio vakaro vėsoje. Pro atvirą langą sklido rugių aromatas. Jis tai pasakė Tatjanai.

— Rugių aromatas?

Ji užuodė. Pasakė jam, kad vėlu ir kad ji turinti grįžti namo. Paskyrė jam pasimatymą po trijų dienų baimindamasi, kad jis gali atsisakyti. Priešingai, jis sutiko, netgi nesistengė pagalvoti, ar tą dieną bus laisvas.

Nuo durų slenksčio ji paklausė, ar jis galįs jai ką nors pasakyti apie savo būseną.

— Noriu tave vėl pamatyti, dar ir dar sykį tave pamatyti.

— Ak! Tu neturėtumei šitaip kalbėti, neturėtumei.

Kai ji išėjo, aš užgesinau šviesas kambaryje, kad leisčiau Lolai palikti lauką ir grįžti į miestą be pavojaus sutikti mane.

Rytojaus dieną taip susitvarkau, kad galėčiau vienai valandai po pietų išeiti iš ligoninės. Ieškau jos. Vėl važiuoju pro kino teatrą, prie kurio buvo mane sutikusi. Važiuoju pro jos namus: svetainė atvira, Žano Bedfordo automobilio nėra, šiandien ketvirtadienis, girdžiu mažos mergaitės juoką, ji grįžta iš vejos, kurios pusėje yra biliardo salė, po to du kartu besijuokiančius vaikus, ji turi tik mergaites, tris. Per priebutį išeina kambarinė, jauna ir gan graži, balta prijuoste, pasuka alėja, vedančia vejos link, pastebi mane, sustojusį gatvėje, man nusišypso, dingsta. Aš nuvažiuoju. Nors vengiu sukti keliu į Miško viešbutį, kaip tik pasuku juo, pristabdau automobilį, per didelį atstumą važiuoju aplink viešbutį, padarau ratą aplink rugių lauką, laukas tuščias, ji ateina tik tuomet, kai mudu su Tatjana esame viešbutyje. Grįžtu atgal. Pamažu važiuoju pagrindinėmis gatvėmis, man šauna į galvą, kad ji galbūt tame kvartale, kur gyvena Tatjana. Ji ten. Bulvare, kuris driekiasi palei jos namą, už kokių dviejų šimtų metrų nuo jo. Sustabdau automobilį, pėsčias seku paskui ją. Ji eina iki bulvaro galo. Žingsniuoja gan greitai gražia lengva eisena. Ji man atrodo aukštesnė nei tuos abu kartus, kai ją mačiau. Dėvi savo pilką apsiaustą ir juodą kepuraitę be kraštų. Pasuka dešinėn, savo namų link ir dingsta. Aš grįžtu prie automobilio, esu išsekęs. Ji ir toliau vaikštinėja, tad galėčiau, jei atsitiktų, kad jos nesulaukčiau, ją susitikti. Ji žengė gan greitai, kartais sulėtindama žingsnį, netgi sustodama, po to vėl imdavo eiti. Buvo aukštesnė nei savo namuose, laibesnė. Atpažinau jos pilką apsiaustą, tą jos juodą kepuraitę be kraštų, ne, ji nedėvėjo jos rugių lauke. Aš niekada prie jos neprieisiu. Niekada. Nepasakysiu jai: „Negalėjau laukti iki tokios ir tokios dienos, tokios valandos“. Rytoj. Ar ji išeina iš namų sekmadieniais? Štai ir jis. Jis neaprėpiamas ir gražus. Aš nebudžiu ligoninėje. Valandomis ieškau jos automobiliu, pėsčias. Jos niekur nėra. Jos namo langai-durys kaip visada atviri. Žano Bedfordo automobilio vis dar nėra, nesigirdi mažų mergaičių juoko. Penktą valandą gersiu arbatą pas Benjė. Tatjana man primena Lolos kvietimą porytdienai, penktadieniui. Absurdiškas kvietimas. Sakytumei, kad ji nori elgtis kaip kiti, ateiti į protą. Vakare, šį sekmadienio vakarą, aš dar sykį grįžtu prie jos namo. Namo atvirais langais-durimis. Žano Bedfordo smuikas. Ji tenai, ji tenai, svetainėje, sėdi. Jos plaukai išsidraikę. Aplinkui ją zuja trys mažos mergaitės. Ji nejuda, ji ne čia, nekalba su vaikais, ir vaikai nė žodžio nepratarja. Viena po kitos — aš ilgokai užsibuvau — mergaitės ją pabučiuoja ir nueina. Nušvinta langai antrajame aukšte. Ji lieka svetainėje tokia pat poza. Staiga sau pačiai nusišypso. Aš jos nepašaukiu. Ji atsistoja, užgesina šviesas, dingsta. Tai bus rytoj.

Tai arbatinė netoli Gryntauno stoties. Gryntaunas mažiau nei valanda kelio automobiliu nuo S. Tahlos. Tai ji paskyrė šią vietą, šią arbatinę.

Kai atvykau, ji buvo jau čia. Žmonių nedaug, nes dar anksti. Pamačiau ją iškart, vienišą tarp tuščių staliukų. Iš arbatinės gilumos ji man nusišypsojo žavinga banalia šypsena, kokia šypsantis buvau ją matęs.

Sutiko mane kone mandagiai, meiliai. Bet kai pakėlė akis, išvydau laukinį, beprotišką džiaugsmą, turėjusį uždegti jos visą būtybę: džiaugsmą, kad yra čia, priešais jį, akivaizdoje paslapties, į kurią jis įpainiotas, kurios ji jam niekada neatskleis, jis tai žino.

— Kaip aš jūsų ieškojau, išvaikščiojau visas gatves.

— Einu pasivaikščioti, — sako ji. — Ar pamiršau jums pasakyti? Ilgai, kasdieną.

— Jūs tai sakėt Tatjanai.

Dar sykį pagalvojau, kad čia galėčiau sustoti, čia įsikibti, paprasčiausiai turėti ją prieš akis.

Vien jos vaizdas mane gniuždo. Ji nereikalauja jokių žodžių, galėtų pakelti nesibaigiančią tylą. Aš norėčiau pratrūkti ilgu staugsmu iš žodžių, ištirpusių ir vėl grįžtančių į tą pačią magmą, suprantamą Lolai V. Stein. Aš tyliu. Sakau:

— Niekad taip nelaukiau dienos, kai nieko neįvyks.

— Mes kažkur einame. Netgi jei nieko neįvyks, mes artinsimės prie kažkokio tikslo.

— Kokio?

— Nežinau. Pažįstu tiktai vieną dalyką — gyvenimo sąstingį. Tad žinau ir tai, kada jis suduš.

Ji vėl vilkėjo ta pačia balta suknele, kaip ir pirmą kartą pas Tatjaną Karl. Ji matosi iš po atsegto pilko lietpalčio. Man žvelgiant į suknelę, ji visai nusivelka pilkąjį apsiaustą. Šitaip parodo man savo apnuogintas rankas. Jos vėsios rankos dvelkia vasara.

Visai tyliai, palinkusi į priekį, ji sako:

— Tatjana.

Aš neabejoju, jog tai klausimas.

— Matėmės antradienį.

Ji šitai žinojo. Ji tampa graži tokiu grožiu, kokį prieš keturias dienas vėlai naktį iš jos pagrobiau.

Sunkiai alsuodama ji paklausia:

— Kaip?

Aš ne iškart atsakau. Ji pamanė, kad nesupratau klausimo. Tad tęsia:

— Kaip? Kokia buvo Tatjana?

Jei ji nebūtų prabilusi apie Tatjaną Karl, tai būčiau padaręs aš. Ji kankinasi. Pati nežino, kas bus toliau, ką sukels klausimas. Mudu dviese atsidūrėm prieš klausimą, jos prisipažinimą.

Aš su tuo sutinku. Jau sutikau antradienį. Ir, žinoma, netgi mūsų bendro buvimo akimirkomis.

— Tatjana nuostabi.

— Jūs negalite be jos apsieiti, ar ne?

Matau, jog svajonė kone pakirsta ligos. Sudraskyti kūnai kraujuoja, bunda. Ji mėgina įsiklausyti į vidaus gausmą, jai nepavyksta, ji kupina nors ir neįvykdytos savo geismo baigties. Jos vokai plazda nuo pernelyg stiprios šviesos. Tuo metu, kai tęsiasi labai ilga šios akimirkos pabaiga, liaujuosi į ją žiūrėjęs.

Atsakau:

— Aš negaliu be jos apsieiti.

Tai neįmanoma, bet po to vėl į ją žiūriu. Jos akys prisipildė ašarų. Ji tramdo didžiulę kančią, į kurią nepasineria, bet, atvirkščiai, iš visų jėgų laikosi ties jos išraiškos aukščiausia riba, kuri būtų laimė. Nieko jai nesakau. Neateinu jai pagelbėti šiame jos būties nukrypime. Akimirka baigiasi. Lola nuryja ašaras, jos įsilieja į jos kūno ašarų tėkmę. Akimirka nepakrypo nei į pergalę, nei į pralaimėjimą, liko bespalvė, praslinko vien visa neigiantis geismas.

Ji sako:

— Taip bus dar geriau, nuo šiol judu su Tatjana galėsite kurį laiką matytis.

Šypsausi jai vis taip pat nežinodamas, drauge spėdamas ateitį, kurią ji pati viena nesuvokdama brėžia. Mudu abu nežinioje. Aš sakau:

— Norėčiau.

Jos veidas pasikeičia, išbąla.

— O mes, — sako ji. — Ką gi mes veiksime?

Suprantu, šį nuosprendį vietoj jos aš būčiau paskelbęs. Galiu atsidurti jos vietoje, bet toje pusėje, kurios ji nenori.

— Aš irgi norėčiau, — sako ji.

Ji pritildo balsą. Ant jos vokų prakaito lašeliai, kurių skonį žinau nuo anos nakties.

— Betgi yra Tatjana Karl, vienintelė jūsų gyvenime

Aš pakartoju:

— Vienintelė mano gyvenime. Būtent šitaip sakau apie ją kalbėdamas.

— Šitai reikalinga, — pridūrė ji, — nes jus jau myliu.

Žodis perveria erdvę, ieško vietos ir nutupia. Ji patupdo šį žodį ant manęs.

Ji myli, myli tą, kuris privalo mylėti Tatjaną. Niekas. Niekas nemyli manyje Tatjanos. Esu dalis perspektyvos, kurią ji pasirengusi kurti su jaudinamu užsispyrimu. Aš nekovosiu. Tatjana pamažu skverbiasi, pralaužia duris.

— Eime, pasivaikščiosim. Turiu kai ką pasakyti.

Vaikštinėjome bulvaru už stoties, kur buvo mažai žmonių. Paėmiau ją už rankos.

— Tatjana atėjo į kambarį šiek tiek vėliau už mane. Kartais ji tyčia taip daro, kad priverstų mane patikėti, jog ji neateis. Aš tai žinau. Tačiau vakar aš beprotiškai norėjau, kad Tatjana būtų su manimi.

Aš laukiu. Ji neklausinėja. Kaip sužinoti, kad ji žino? Kad yra tikra, jog mačiau ją rugiuose? Ir kodėl ji nieko neklausia? Aš tęsiu:

— Kai ji pasirodė, dėjosi esanti verta pagyrimo, žinot, graužiama sąžinės priekaištų ir nenatūralios gėdos, bet juk mudu žinome, ką Tatjana po tuo slepia.

— Mažylė Tatjana.

— Taip.

Jis pasakoja Lolai V. Stein:

Tatjana nusivelka drabužius, ir Žakas Holdas žiūri į ją, susidomėjęs žiūri į tą, kuri nėra jo meilė. Kai nukrinta žemėn dar vienas drabužis, jis vis geriau atpažįsta tą nepasotinamą kūną, kurio buvimui yra abejingas. Jau yra šitą kūną ištyrinėjęs, pažįsta jį geriau už pačią Tatjaną. Vis dėlto ilgai žiūri į baltų progumų atspalvius ties formų kontūrais, į tyrą arterijų žydrumą, tamsiai rudus saulės spindulių pėdsakus. Žiūri į ją, kol iš akių dingsta kiekvienos formos, visų formų ir netgi viso kūno tapatybė.

Tačiau Tatjana kalba.

— Bet Tatjana kažką sako, — sumurma Lola V. Stein.

Kad jai įtikčiau, jei reikėtų, prasimanyčiau Dievą.

— Ji taria jūsų vardą.

Aš neprasimanau.

Jis paslepia Tatjanos Karl veidą po paklodėmis ir šitaip turi jos begalvį kūną savo malonumui. Jį sukinėja, ištiesina, kaip nori paguldo, išskečia arba suglaudžia rankas ir kojas, atsidėjęs apžiūrinėja jo nepriekaištingą grožį, įžengia į jį, sustingsta, laukia apgaulingos užmaršties, užmarštis čia pat.

— O, kaip Tatjana moka atsiduoti, koks stebuklas, kaip tai turi būti nepaprasta!

Per tą pasimatymą jiedu su Tatjana patyrė daug džiaugsmo, daugiau nei paprastai.

— Ar ji nieko daugiau nesako?

— Po dengiančia paklode ji kalba apie Lolą V. Stein.

Su daugybe smulkmenų, dažnai kartodama tas pačias, Tatjana pasakoja apie šokius miesto kazino, kur Lola, sako, neteko proto. Ji ilgai piešia liesą moterį juodais drabužiais, Aną Mari Stretter, jų porą drauge su Maiklu Ričardsonu, kaip jiedviem dar užteko jėgų šokti, kaip iš tikrųjų stebino, kai matei, kad dar galėjo išsaugoti šį įprotį nakties viesului siaučiant, kuris, regis, išgujo iš jų gyvenimo bet kokius įpročius, netgi, anot Tatjanos, įpratimą mylėtis.

— Jūs neįsivaizduojate, — sako Lola.

Vėl tenka Tatjaną nutildyti po paklode. Bet paskui, šiek tiek vėliau, ji vėl pradeda iš naujo. Kai jau turi išsiskirti, ji paklausia Žaką Holdą, ar jis dar kartą matėsi su Lola. Nors šiuo klausimu jie nebuvo tarpusavyje nieko susitarę, jis ryžtasi pameluoti Tatjanai.

Lola stabteli.

— Tatjana nesuprastų, — sako ji.

Aš pasilenkiu, uostau jos veidą. Ji kvepia vaikišku it talko aromatu.

— Leidau jai pirmąkart sulaužyti mūsų įprotį. Užgesinau kambaryje šviesas. Ilgai sėdėjau tamsoje.

Ji apeina atsakymą, atsidūsta, kad laimėtų laiko pasakyti ką kita — liūdnai:

— Tatjana visad taip skuba.

Aš atsakau:

— Taip.

Žiūrėdama į bulvarą ji sako:

— Neturiu būdų sužinoti, kas įvyko tarp jūsų ir Tatjanos tame kambaryje. Niekada to nesužinosiu. Kai jūs man pasakojate, tai jau kitas dalykas.

Ji vėl ima žingsniuoti, visai tyliai klausia:

— Juk tai ne aš, ar ne, tai Tatjana po paklode paslėpta galva?

Apkabinu ją, turbūt sukėliau jai skausmą, ji aikteli, aš ją paleidžiu.

— Tai jūs kaltas.

Mes visiškai pasislėpę už sienos. Ji alsuoja man į krūtinę. Nebematau jos tokio švelnaus veido, jo vaiskios grafikos, jos kone visąlaik nustebusių, nustebusių ir ieškančių akių.

Bet štai, mintis apie tai, kad jos nebus šalia, man tampa nebepakeliama. Jai pasakiau apie mane apėmusią kankinamą mintį. O ji, ji nieko panašaus nejuto, buvo nustebusi. Ji nesuprato.

— Kodėl turėčiau išvažiuoti?

Aš atsiprašiau. Bet siaubas, šiuo atveju esu bejėgis, siaubas čia pat. Atpažįstu jos nebuvimą, vakarykštį nebuvimą, jos man jau trūksta kiekvieną akimirką.

Ji kalbėjosi su savo vyru. Pasakė jam mananti, kad tarp jų viskas baigta. Jis ja nepatikėjo. Ar jau prieš tai nebuvo jam pasakojusi panašių dalykų? Ne, niekada šito nedariusi.

Aš klausiu: ar ji visada grįžta namo?

Tai ištariau natūraliai, bet ji neapsiriko dėl staiga pasikeitusio mano balso. Ji sako:

— Lola visada grįžta, tik ne drauge su Žanu Bedfordu.

Ji ilgam nukrypsta į pasakojimą apie savo baimę: jos artimieji mano, kad ji negalinti kada nors atkristi, ypač jos vyras. Būtent todėl ji nekalbėjusi taip tiesiai, kaip šito norėjusi. Aš neklausiu, kuo šiuo metu galėtų būti paremta ši baimė. Ji šito nesako. Dešimt metų ji niekada nėra užsiminusi apie šį gresiantį pavojų.

— Žanas Bedfordas tiki išgelbėjęs mane iš nevilties, aš niekada šito neneigiau, niekada jam nesakiau, jog kalba apie kitą dalyką.

— Apie ką?

— Kai ta moteris įžengė, aš jau nebemylėjau savo sužadėtinio.

Mes sėdime ant suolo. Lola pavėlavo į traukinį, kuriuo buvo pasižadėjusi važiuoti. Aš ją bučiuoju, ji atsako į mano bučinius.

— Kai sakau, kad jo nebemyliu, tai reiškia, jog jūs negalite net įsivaizduoti, kaip toli galima nueiti, kai nebūna meilės.

— Ištarkite man žodį, kuris šitai išreikštų.

— Nežinau.

— Tatjanos gyvenimas man nerūpi, kaip kokios nepažįstamos, tolimos, lyg jos ir vardo nežinočiau.

— Dar daugiau negu šitai.

Mes nesiskiriame. Laikau ją savo lūpomis, karštą.

— Tai pakeitimas.

Jos nepaleidžiu. Ji kalba man. Važiuoja traukiniai.

— Ar norėtumėte juos matyti?

Pasiekiu jos lūpas. Ją raminu. Tačiau ji išsprūsta, žiūri į žemę.

— Taip. Nebesijaučiu savo vietoje. Jie mane išvedė. Atsipeikėjau staiga be jų.

Ji kiek suraukia antakius, jai taip šitai neįprasta — tai jau žinau, — jog sunerimstu.

— Kartais šiek tiek baiminuosi, kad tai vėl prasidės.

Nebeimu jos daugiau savo glėbin.

— Ne.

— Bet tai ne baimė. Tai žodis.

Ji atsidūsta.

— Nebesuvokiu, kas yra mano vietoje.

Prisitraukiu ją prie savęs. Jos lūpos vėsios, kone šaltos.

— Būk tokia.

— Bet jeigu kada nors aš... — ji užsikerta nerasdama žodžio. — Jeigu jie mane išleis pasivaikščioti?

— Aš jus paslėpsiu.

— Tąsyk jie bus nusivylę?

— Ne.

Ji pasisuka ir visu balsu su svaiginamo pasitikėjimo šypsena ištaria:

— Žinau, jūs, kad ir ką daryčiau, jūs suprasite. Reikės visiems įrodyti, kad jūs esate teisus.

Šią akimirką esu pasirengęs ją visiems laikams nusivesti su savimi. Ji priglūsta, sutinka, kad ją pasiimčiau.

— Norėčiau su jumis pasilikti.

— Kodėl gi ne?

— O Tatjana?

— Tiesa.

— Jūs galėtumėt vis tiek mylėti Tatjaną, — sako ji. — Tai būtų tas pat...

Ji priduria:

— Aš nesuprantu, kas vyksta.

— Tai būtų tas pat.

Aš klausiu:

— Kam tie pietūs po dviejų dienų?

— Reikia, Tatjanai. Minutėlę patylėkim.

Ji tyli. Liekame sustingę, mūsų veidai vos liečiasi, be žodžių, ilgai tylime. Traukinių bildesys susilieja į vieną ūžesį, mes jį girdime. Ji nejudėdama lūpų kraštеliu man sako:

— Esant tam tikrai būsenai dingsta bet kokie jausmo pėdsakai. Myliu jus tik tuomet, kai tyliu tam tikra tylėjimo forma. Ar pastebėjote?

— Pastebėjau.

Ji pasirąžo, juokiasi.

— Po to aš vėl imu alsuoti, — sako ji.

Su Tatjana turiu pasimatyti ketvirtadienį penktą valandą. Šitą jai pasakau.

Tad šie pietūs pas Lolą.

Dar pakviesti Benjė ir man nepažįstami trys asmenys. Pagyvenusi dama, U. Bridžo konservatorijos profesorė, du jos vaikai, jaunuolis ir jauna moteris, kurios vyras, matyt, labai laukiamas Žano Bedfordo, turi atvykti tik po pietų.

Aš pasirodau paskutinis.

Dar nesu paskyręs jai pasimatymo. Sėsdama į traukinį ji man pasakė, kad susitarsime šį vakarą. Aš laukiu.

Pietūs praeina palyginti tylomis. Lola visai nesistengia, kad jie būtų ne tokie tylūs, galbūt šito nepastebi. Per visą vakarą ji nesivargina nors tolimiausia užuomina nurodyti, ko ji mus sukvietė. Kodėl? Turime būti vieninteliai jai pakankamai pažįstami žmonės, kuriuos galėtų pasikviesti į namus. Nors Žanas Bedfordas ir turi draugų, ypač muzikų, tačiau iš Tatjanos sužinojau, kad susitinka su jais be žmonos, ne namuose. Lola surinko draugėn visus savo pažįstamus, tai aišku. Bet kam?

Tarp pagyvenusios damos ir Žano Bedfordo užsimezga atskiras pokalbis. Girdžiu: „Jeigu jaunimas žinotų apie tai, jog vyksta mūsų koncertai, patikėkit manimi, būtų pilnos salės". Jauna moteris šnekasi su Pjeru Benjė. Girdžiu: „Paryžius spalį". Paskui: „...Pagaliau tam ryžausi".

Vėl susirenkame krūvon: Tatjana Karl, Lola V. Stein ir aš — tylime. Šiąnakt Tatjana man paskambino telefonu. Vakar ieškojau Lolos, jos neradau nei mieste, nei namie. Svetainėje, kurioje ji įsikuria su savo mergaitėmis, po pietų neįsižiebė šviesa. Blogai miegojau, vis taip pat baiminausi, kad nuėjo niekais vienintelė diena, kad kažką pastebės, kad daugiau neišleis jos vienos į S. Tahlą.

Tatjana, atrodo, jaudinasi, kad pietūs baigiasi, ji nerimauja. Man regis, ji turi Lolos kažko paklausti.

Mes vis dar visąlaik kone visiškai tylime. Tatjana klausia Lolos, kur ji praleis atostogas. Prancūzijoje, sako Lola. Mes tylime dar. Tatjana žiūri į mudu, čia į vieną, čia į kitą, turi pripažinti, kad dėmesys, kokį anąkart pas Lolą vienas kitam skyrėme, dingo. Po mūsų paskutinio pasimatymo Miško viešbutyje — kaip viengungis dažnai einu pietauti pas Benjė — ji su manimi daugiau nekalbėjo apie Lolą.

Protarpiais visi ima šnekėti drauge. Klausinėja mūsų šeiminkę. Trys pakviestieji rodo jai meilų familiarumą. Su ja visi šiek tiek malonesni negu reikia, kai šitai nebūtina nei su ja kalbantis, nei jai atsakinėjant. Šiame salsvame meilume — jį taip pat rodo ir jos vyras — įžvelgiu ženklą buvusio ir būsimo nerimo, nuolatinio nerimo, kurį turi jausti jos visi artimieji. Su ja kalbamasi, nes šito reikia, tačiau jos atsakymų baiminamasi. Ar tas nerimas šį vakarą ryškesnis nei įprasta? Nežinau. Jeigu ne, šitai mane ramina, matau čia patvirtinimą to, ką man yra sakiusi Lola apie savo vyrą: Žanas Bedfordas nieko ir nė vieno neįtaria, regis, jo vienintelis rūpestis — sutrukdyti savo žmonai nuslysti į pavojingas kalbas, kai visi girdi. Gal ypač šįvakar. Jis nepritaria šiam pobūviui, kurį vis dėlto leido Lolai suruošti. Jei jis ko ir baiminasi, tai tik Tatjanos Karl, jis pastebėjo, kaip atkakliai ji žiūri į jo žmoną, tą gerai matau, nes jį stebiu. Nepamiršta Lolos kalbėdamas su senąja dama apie savo koncertus. Jis myli Lolą. Bet kai jos neteks, galimas daiktas, toks pat malonus ir liks. Keista, bet potraukis, kurį mudu abu jaučiame Lolai V. Stein, mane dar labiau nuo jo atitolina. Nemanau, kad ją pažintų kaip nors kitaip, kaip tik iš nuogirdų apie jos buvusią beprotybę, tiki, jog jo žmona kupina netikėtų kerų, vieni jų — ir tai ne pats menkiausias jos žavesys — jai nuolat gresiantis pavojus. Tiki galįs ją apsaugoti.

Per pietus vienos tylos pertraukėlės metu, kai sklando Lolos bevaisės iniciatyvos aiškus absurdiškumas, mano meilė tampa pastebima, juntu ją regimą ir prieš mano valią įžvelgiamą Tatjanos Karl. Tačiau Tatjana Karl dar abejoja.

Kalbama apie ankstesnį Bedfordų namą, apie parką.

Lola man iš dešinės, tarp Pjero Benjė ir manęs. Staiga ji prikiša prie manęs savo veidą be žvilgsnio, be išraiškos, lyg norėtų manęs kažko paklausti, tačiau negalėtų suformuluoti klausimo. Tad nors yra taip arti, ji klausia damos, kuri sėdi kitoje stalo pusėje:

— Ar vaikai ir vėl parke?

Žinojau, kad ji man iš dešinės, jos veidas tik per plaštaką nuo manojo; staiga išnyra iš vientisų ūkų, aštri nejudama meilės viršūnė. Būtent tada man užėmė kvapą, žmogus ima dusti, kai įkvepia per daug oro. Tatjana pastebėjo. Ir ji, Lola, taip pat. Labai lėtai ji atsitraukė. Melas atskleistas. Aš vėl ramus. Tatjana, žinoma, nuo minties apie liguistą Lolos išsiblaškymą eina prie minties apie visiškai neapgalvotą gestą, kurio prasmės ji nežino. Dama nieko nemato, ji atsako:

— Vaikai vėl parke. Jie siaubingi.

— Tad kas nutiko tiems gėlynams, kuriuos pasodinau prieš išvykdama?

— Apgailestauju, Lola.

Lola nustebusi. Ji tikisi amžinai besikartojančio gyvenimo pertraukos.

— Išeinant būtina sugriauti namus. Žmonės taip daro.

Dama, švelniai ironizuodama, atkreipia Lolos dėmesį, kad kitiems gali būti reikalingi jos palikti namai. Lola ima juoktis, juoktis. Šis juokas užkrečia mane, po to ir Tatjaną.

Atrodo, jog tuo parku, kuriame užaugo jos dukterys, ji labai rūpinosi dešimtį savo gyvenimo metų. Paliko jį naujiems savininkams nepriekaištingai sutvarkytą. Draugai muzikantai liaupsina gėlynus ir medžius. Tas parkas Lolai buvo atiduotas dešimčiai metų tam, kad šįvakar čionai ji būtų nuostabiai išsaugojusi savo skirtingumą nuo tų, kas jį buvo suteikęs.

Ar ji nesiilginti tų namų? — klausia jos jauna moteris, — tų gražių didelių namų U. Bridže? Lola iškart neatsako, visi į ją žiūri, kažkas šmėkšteli jos akyse, tarsi koks šiurpulys. Ji sustingsta taip netikėtai užklupta, ko? Nežinomų aiškinimų, laukinių savo gyvenimo paukščių — ką apie tai žinome? — ją kiaurai perkertančių ir prasmengančių? O gal po to aprimsta šio skrydžio sukeltas vėjas? Ji atsako, jog nebežinanti, ar tenai kada nors gyveno. Frazė nebaigiama. Praeina kelios sekundės, ji susigriebia, juokdamasi sako, kad juokaujanti, šitaip norėjusi pasakyti, kad čionai, S.

Tahloje, jai patinka labiau nei U. Bridže. Viskas aišku, ji puikiai ištaria: S. Tahloje, U. Bridže. Šiek tiek per daug juokiasi, per daug aiškina. Aš kankinuosi, tačiau tik vos vos, visi šiek tiek bijo. Lola nutyla. Tatjana, žinoma, įsitikina savo versijos teisingumu. Lola V. Stein dar serga.

Visi pakyla nuo stalo.

Su dviem draugais atvyksta jaunos moters vyras. U. Bridže jis tęsia Žano Bedfordo muzikinius vakarus. Jie seniai nesimatė, su dideliu džiaugsmu šnekasi. Laikas nustoja lėtai vinguriavęs, mūsų pakankamai daug, kad didžiuma, išskyrus Tatjaną Karl, nepastebėtų vienas prie kito prieinačių ir nueinančių.

Galbūt Lola šįvakar mus neatsitiktinai čia sukvietė, gal šitai padarė dėl to, kad mudu su Tatjana matytų drauge, matytų, kurgi mudu atsidūrėme po to, kai ji įsibrovė į mano gyvenimą. Nieko nebežinau.

Tatjana gudriai apgauna Lolą. Mąstau apie naktį, kai ją sutiko Žanas Bedfordas: visąlaik jai kalbanti Tatjana pakankamai apsukriai neleidžia jai nueiti, ir ji šito nepastebi; šitaip Tatjana trukdo jai prisiartinti prie kitų svečių, ją atskiria nuo būrelio, nusiveda su savimi, izoliuoja. Visa tai įvyksta per kokias dvidešimt minučių. Lolai atrodo gera ten, kur ji yra, su Tatjana, kitame svetainės gale, kur sėdi prie stalelio tarp priebučio ir lango-durų, pro kurį aną vakarą viską mačiau.

Šį vakarą jos abi vilki tamsias sukneles, dėl to jos atrodo aukštesnės, lieknesnės, galbūt vyrų akimis ne tokios nepanašios viena į kitą. Skirtingai nei būdama su meilužiais, Tatjana Karl atmestais plaukais, kone gulančiais ant pečių sunkia pynės mase. Jos suknelė nevaržo kūno kaip griežti popietėmis vilkimi kostiumėliai. O Lolos suknelė, manau, priešingai, stipriai prigludusi prie kūno ir dar labiau pabrėžia išaugusios pensiono auklėtinės kuklų standumą. Ji susišukavusi kaip paprastai, ant pakaušio susuktais plaukais, gal jau dešimt metų ji šitaip šukuojasi. Man atrodo, šį vakarą ji šiek tiek per daug nerūpestingai pasidažiusi.

Atpažįstu Tatjanos šypseną — jai pavyko pagauti Lolą. Ji laukia paslapties, tikisi, jog ji bus nauja, jaudinama, bet abejotina, taip negudriai sumeluota, kad ji šitai pastebėtų.

Matydamas juos čia susirinkusius lengvai patikėtum, kad Tatjana Karl, be manęs, vienintelė visiškai nepaiso Lolos slapto ar išreikšto keistumo. Aš tuo tikiu.

Prisiartinu prie jų salelės. Tatjana manęs dar nemato.

Būtent iš Tatjanos lūpų krutėjimo supratau jos klausimo Lolai prasmę. Išskaičiau žodį laimė.

— Tavo laimė? Argi tai laimė?

Lola šyptelėjo į mano pusę. Ateik. Ji duoda man šiek tiek laiko, kad dar prisiartinčiau. Apeinu Tatjaną, kuri žiūri tiktai į Lolą. Tyliai prisiartinęs įsimaišau tarp kitų. Esu pakankamai arti, kad girdėčiau. Sustoju. Vis dėlto Lola dar neatsako. Pakelia į mane akis, ketindama parodyti Tatjanai, kad aš esu čia pat. Taip. Tatjana skubiai sutramdo tam tikrą susierzinimą: nori mane matyti Miško viešbutyje, o ne čia su Lola V. Stein.

Iš tolo mes visi trys atrodome pabrėžtinai abejingi.

Mudu su Tatjana nekantriai laukiame Lolos atsakymo. Mano širdis stipriai plaka, ir bijau, kad Tatjana nepastebėtų — ji viena tai gali — sumaišties savo meilužio kraujotakoje. Ją beveik liečiu. Pasitraukiu žingsnį atgal. Ji nieko nepastebėjo.

Lola atsakys. Esu viskam pasirengęs. Kad pribaigtų mane taip, kaip ir buvo mane susekusi. Ji atsako. Man apmiršta širdis.

— Štai čia mano laimė.

Tatjana iš lėto atsisuka į mane ir šypsodamasi nuostabiai šaltakraujiškai pasirenka mane šio savo draugės pareiškimo liudininku.

— Kaip gražiai ji šitą sako. Ar girdėjote?

— Ji tai pasakė.

— Bet šitaip gražiai, ar jums neatrodo?

Tada Tatjana apžvelgia kambarį, triukšmingą sambūrį svetainės gale — Lolos egzistencijos išorinius požymius.

— Aš daug apie tave galvoju nuo to laiko, kai vėl tave sutikau.

Lola vaikiškai akimis seka Tatjanos žvilgsnį aplink svetainę. Ji nesupranta. Tatjana tampa didaktiška ir švelni.

— O Žanas, — sako ji, — ir tavo dukrelės? Ką su jais darysi?

Lola juokiasi.

— Tu į juos žiūrėjai, kaip tik į juos tu žiūrėjai!

Negali liautis juokusis. Tatjana taip pat galiausiai ima juoktis, tačiau jos juokas persunktas kančios, ji nebevaidina aukštuomenės damos, atpažįstu joje tą, kuri skambina naktimis.

— Tu mane gąsdini, Lola.

Lola nustemba. Jos nuostaba pataiko tiesiai į Tatjanos neišpažintą baimę. Ji susekė melą. Tai įvyko. Ji jau rimtai klausia:

— Ko tu bijai, Tatjana?

Staiga Tatjana nieko nebeslepia. Tačiau neprisipažįsta savo baimės tikrosios priežasties.

— Nežinau.

Lola vėl pažvelgia į svetainę ir aiškina Tatjanai kažką kita nei Tatjana norėtų žinoti. Ji toliau kalba — Tatjana pakliūva į savo pačios paspęstas žabangas — apie Lolos V. Stein laimę.

— Bet aš gi nieko nenorėjau, supranti, Tatjana, nieko nenorėjau iš to, kas yra, kas vyksta. Niekas neviliojo.

— O jeigu būtumėt šito panorėjusi, ar dabar būtų kas nors pasikeitę?

Lola mąsto, ir jos ieškojimai, jos apsimestinas užmaršumas atrodo it meninė tobulybė. Žinau, jog sako bet ką:

— Tas pat. Nuo pirmos dienos buvo tas pat kaip dabar. Man.

Tatjana dūsauja, dūsauja ilgai, kone iki ašarų aimanuoja:

— O ta laimė, ta laimė, ak, pasakyk man! Nors žodelį pasakyk.

Sakau:

— Lola V. Stein, be abejonės, jau nešiojosi ją savyje, kai ją sutiko.

Taip pat lėtai kaip prieš akimirką Tatjana pasisuko į mane. Aš išblyškau. Nuo Tatjanos Karl kančios ką tik nukrito uždanga. Tačiau keista, jos įtarimas nėra tiesiogiai susijęs su Lola.

— Kaip galite žinoti tokius dalykus apie Lolą?

Ji nori pasakyti: kaip žinote tokius dalykus jūs, o ne ta moteris? Ne ta moteris, kuri galėtų būti Lola?

Tatjanos tonas užgaulus ir duslus, toks pat, koks jai kartais būdingas, kai būname Miško viešbutyje. Lola atsitiesė. Kodėl šitoks siaubas? Ji pajuda lyg norėtų pabėgti, mus palikti čionai dviese.

— Negalima šitaip kalbėti, negalima.

— Atleisk man, — sako Tatjana, — jau kelios dienos, kai Žakas Holdas yra keistos būsenos. Kalba, kas šauna į galvą.

Telefonu ji manęs paklausė, ar galėčiau tarp mūsų įsivaizduoti ne meilės, o tik meilužių santykius, žinoma, vėliau, vėliau.

— Ar galėtum taip padaryti, tarsi būtų neįmanomas dalykas, jog vieną sykį labai pasistengęs išvysi mane visiškai naują, aš pakeisiu balsą, savo drabužius, nusikirpsiu plaukus, nieko ankstesnio nebeliks.

Neatsisakiau to, ką turiu. Pasakiau jai, kad ją myliu. Ji padėjo telefono ragelį.

Lola nusiramino. Tatjana vėl ją maldauja:

— Pasakyk man ką nors apie laimę, pasakyk.

Be susierzinimo Lola mandagiai klausia:

— Kam gi, Tatjana?

— Kas per klausimas, Lola.

Tuomet Lola stengiasi, jos veidas mėšlungiškai įsitempia, ji sunkiai mėgina kalbėti apie laimę.

— Aną vakarą buvo prietema, tik ką nusileidus saulei. Prieš tai vieną akimirką, tik vieną minutę, nežinau kodėl, buvo šviesiau. Nežvelgiau į jūrą. Mačiau ją priešais save veidrodyje ant sienos. Jutau labai didelę pagundą ten nusigauti, nukeliauti, kad ją pamatyčiau.

Ji nebetęsia. Aš klausiu:

— Ar buvote ten nuvykusi?

Šitai Lola tučtuojau prisimena.

— Ne. Esu tikra tuo, nenuvykau į paplūdimį. Vaizdas veidrodyje buvo tenai.

Dėl Lolos Tatjana pamiršo mane. Paima jos ranką, ją pabučiuoja.

— Pasakyk man dar, Lola.

— Aš, aš nenuvykau į paplūdimį, — sako Lola.

Tatjana primygtinai neprašo.

Lola buvo paskubomis vakar dienos metu nukeliavusi į pajūrį, kaip tik todėl jos nesuradau. Ji nieko nesakė. Man vėl iškyla brutalus rugių lauko vaizdas, iki skausmo klausinėju savęs, ko dar man tikėtis iš Lolos. Ko? Ar esu, būsiu apgaudinėjamas netgi jos beprotybės? Ko ji ieškojo pajūryje, kur nėra manęs, kokio peno? Toli nuo manęs? Jei Tatjana nieko nepaklausia, paklausiu aš. Ji klausia:

— Kur tu buvai nukeliavusi? Ar galima tavęs šito paklausti?

Šiek tiek apgailestaudama, kad turi atsakyti Tatjanai Karl, o gal aš dar sykį suklydau, Lola sako:

— Į T. Byčą.

Žanas Bedfordas, aišku, taip pat ir dėl to, kad išardytų mūsų vieningą grupelę, įjungia muziką. Aš nelaukiu, netgi nekeliu klausimo, neapgalvoju, kas būtų protingiau, pakviečiu Lolą. Nutolstame nuo Tatjanos, ji lieka viena.

Šoku pernelyg lėtai, man dažnai stingsta kojos, nepataikau į taktą. Lola išsiblaškiusi prisiderina prie mano klaidų.

Tatjana akimis seka mūsų vargingą sukimąsi aplinkui saloną.

Pagaliau prie jos prieina Pjeras Benjė. Jie šoka.

Šimtas metų, kai nelaikiau Lolos glėbyje. Aš nepastebimai jai kalbu. Dėl besikaitaliojančių Pjero Benjė judesių Tatjana nuo mūsų paslėpta, tad negali nei matyti, nei girdėti.

— Jūs buvote nuvažiavusi į pajūrį?

— Vakar buvau nuvažiavusi į T. Byčą.

— Kodėl gi nieko nesakėte? Kodėl? Kodėl ten važiavote?

— Maniau, kad...

Ji nebaigia. Aš švelniai reikalauju:

— Pamėginkite man pasakyti. Kad...

— Jūs turėtumėte įspėti.

— Tai neįmanoma, privalau jus matyti, tai neįmanoma.

Štai Tatjana. Ar ji pastebėjo, kad aš paskubomis kažką pakartojau? Mes tylime. Paskui dar sykį atsiduriame prieš vangų, šiek tiek, tik vos vos susidomėjusį

Žano Bedfordo žvilgsnį.

Lola mano glėbyje sutrinka, tampa sunki, staiga liaujasi mane sekusi.

— Poryt, jeigu taip norite, drauge nuvažiuosime į T. Byčą.

— Ar ilgam?

— Gal dienai.

Privalome labai anksti būti stotyje. Ji man pasako tiksliai, kurią valandą. Turiu pasikalbėti su Pjeru Benjė, kad perspėčiau, jog nebūsiu. Ar privalau šitai daryti?

Įsivaizduoju:

kaip jie vis dar tebetyli, galvoja Tatjana. Aš įpratusi, sugebu jį paskandinti nebyliame, liūdname kvaitulyje, jis sunkiai jo atsikrato, jis jam patinka. Ta tyla, kurios laikosi su Lola V. Stein, nemanau, kad kada nors būčiau mačiusi jį šitaip tylint, netgi pirmąkart, kai atėjo manęs ieškodamas, vieną popietę, kai nebuvo Pjero ir kai be žodžių išsivežė mane į Miško viešbutį. Štai ko aš nežinau: šis vyras, kuris tolsta, sako, kad myli, geidžia, nori vėl susitikti, dar daugiau tolsta šitai sakydamas. Aš tikriausiai šiek tiek karščiuoju. Visa mane palieka, mano gyvenimas, mano gyvenimas.

Lola vėl paklusni, šoka, seka paskui mane. Kai Tatjana nemato, aš ją šiek tiek atstumiu nuo savęs, kad matyčiau jos akis. Matau: į mane žvelgia vaiskumas.

Ir vėl nematau. Prispaudžiu ją prie savęs, ji nesipriešina, manau, mūsų niekas nepastebi. Vaiskumas pervėrė mane, jį dar matau, dabar padūmavusį, jis nuklydo į kitus daiktus, klaidžioja vis daugiau, be galo, pasieks daiktą, apie kurį niekada nežinosiu, klaidžios be galo.

— Lola Valeri Stein, a?

— Ak, taip.

Sukėliau jai skausmą. Jį pajutau karštu „ak“ ant savo kaklo.

— Reikia tai baigti. Kada?

Ji neatsako. Tatjana vėl mus ima stebėti.

Aš įsivaizduoju: Tatjana kalba Pjerui Benjė:

— Reikės man pasikalbėti su Žaku Holdu apie Lolą.

Ar Pjeras Benjė apsirinka dėl jos tikrųjų ketinimų? Jaučia po daugelio išmėginimų vėl atgimusią meilę Tatjanai, tai jausmas, kurį velka su savimi ir vilks iki pat mirties, jie sujungti, jų namai tvirtesni už kitus, atsispyrę visokiems vėjams. Pirma ir įsakmi pareiga Tatjanos gyvenime — neįmanoma įsivaizduoti, kad ji vienądien jai nepaklustų — tai visada sugrįžti, Pjeras Benjė — tai jos sugrįžimas, jos atvanga, jos vienintelis pastovumas.

Įsivaizduoju:

šį vakarą atidžiai įsiklausęs Pjeras Benjė pajunta sutrikimą, kurį Lola nuolatos girdi jo žmonos balse.

Šiuo jų egzistencijos metu būtent aš esu jų artimų santykių matas, nors tarp jų dėl to niekada neiškyla jokių klausimų.

Pjeras Benjė sako:

— Lola V. Stein dar serga, juk matėt prie stalo tą jos išsiblaškymą, tokį jaudinamą, be abejonės, kaip tik tai sudomino Žaką Holdą.

— Jūs taip manote? O ar ji pati neskatina tokio jo dėmesio?

Pjeras Benjė guodžia:

— Vargšelė, ko gi jūs norite?

Pjeras Benjė suspaudžia žmoną glėbyje, nori sukliudyti dar tik prasidėjusiai kančiai įsigalėti. Jis sako:

— Aš tai, turiu pasakyti, tarp jų nepastebėjau nieko, išskyrus susidomėjimą, kurį jums minėjau.

Tatjana beveik netenka kantrybės, bet šito neparodo.

— Jeigu būtumėt geriau į juos įsižiūrėjęs.

— Ketinu tai padaryti.

Pirmąją plokštelę pakeitė kita. Poros neišsiskyrė. Jie kitame svetainės gale. Staiga ima stebinti jų nerangumas, kuris dabar ne taip ryškiai matomas, o jų veido išraiška šokant — nei maloni, nei mandagi, nei nuobodžiaujama, o tokia — Tatjana teisi, — kai stengiamasi griežtai laikytis slogaus santūrumo. Ypač kai Žakas Holdas kalba Lolai ir kai ši jam atsako visiškai nekeisdama tos santūrumo išraiškos, neleisdama nors šiek tiek nuspėti klausimo arba savo atsakymo jam prigimties.

Lola man atsako:

— Jei žinotumei kada.

Pamiršau Tatjaną Karl, šį savo nusikaltimą. Sėdėjau traukinyje, ji buvo šalia manęs ir bus dar ištisas valandas, jau riedėjome į T. Byčą.

— Kam dabar šita kelionė?

— Vasara. Tinkamas laikas.

Kadangi jai neatsakiau, ji man aiškina:

— Be to, būtina kuo skubiau nuvažiuoti, Tatjana į jus įsikibo.

Ji nutyla. Ar Lola norėtų, kad šitai, ką įsivaizduoju, iš tikrųjų vyktų tarp Pjero Benjė ir Tatjanos?

— Jūs šito norėtumėt?

— Taip. Bet jūs taip pat privalote jos laikytis. Ji neturi nieko žinoti.

Beveik aukštuomenės dama, ji galėtų nuraminti ir ne tokius akylus stebėtojus, kaip Tatjana ir Pjeras Benjė.

— Gal aš klystu. Gal visa yra nuostabu?

— Kodėl dar sykį į T. Byčą?

— Dėl manęs.

Pjeras Benjė man nuoširdžiai šypsosi. Šios šypsenos gilumoje dabar slypi įsitikinimas, įspėjimas, kad rytoj, jeigu jo žmona verks, būsiu atleistas iš jo skyriaus departamento ligoninėje. Įsivaizduoju, kaip Pjeras Benjė meluoja.

— Jūs fantazuojate, — sako jis savo žmonai. — Jis visai abejingas Lolai V. Stein. Vos klausosi, ką ji kalba.

Tatjana Karl pajunta esanti apsupta melo, jai svaigsta galva, ją užplūsta mintis apie mirtį, vėsų vandenį, kaip jis užlieja šį deginantį karštį, paskandina šią gėdą, o, kad ji greičiau ateitų, tuomet teisybė bus įvykdyta. Kokia teisybė? Tatjana atsidūsta. Šokis baigėsi.

Šokau su moterimi iš U. Bridžo, puiku, jai kalbėjau, padariau dar ir šį nusikaltimą, man palengvėjo, kai jį įvykdžiau. Ir Tatjana turėjo būti tikra, jog tai buvo Lola V. Stein. Betgi ar tai, kas domina mane Loloje V. Stein, būčiau suradęs vienas, ar ne ji man tai parodė, ar tai ne jos darbas? Šįvakar po daugelio metų vienintelis naujas dalykas išduotai Tatjanai yra tai, jog ji kenčia. Vaizduojuosi, kaip ši naujovė maudžia širdį, atveria prakaito poras jos prašmatnių plaukų vešlumoje, atima žvilgsniui didingo sielvarto išraišką, jį riboja, pakerta vakarykštį pesimizmą: kažin? Galbūt balta pirmosios meilužių kelionės vėliava bus nešama labai arti mano namų.

Tatjana stumiasi pro sambūrį, prieina, prašo manęs pašokti ką tik prasidėjusį šokį.

Šoku su Tatjana Karl.

Lola sėdi prie patefono. Ji, regis, nepastebi, kad yra viena. Deda plokšteles vieną po kitos, atrodo nusiminusi. Štai ką šį vakarą galvoju apie Lolą V. Stein: aplinkui ją pamažu išryškėja daiktai, ji staiga išvysta jų gyvus kontūrus, visur išsimėčiusius likučius, jie sukasi nešdamiesi su savimi jau pusiau žiurkių apgraužtas atliekas, Tatjanos skausmą, ji tai mato, ji sutrikusi, visur šitas jausmas, slidinėja šiuo glitumu. Ji manė, jog galimas toksai laikas, kuris pakaitomis prisipildo ir ištuštėja, prisipila ir išsipila, kuris, be to, dar visada yra pasirengęs jums tarnauti, ji tuo vis dar tiki, visada tikės, ji niekada nepasveiks.

Tatjana kalba man apie Lolą, tyliai, prislėgtu balsu.

— Kai Lola šneka apie laimę, apie ką ji kalba?

Aš sumelavau:

— Nežinau.

— Bet kas tau, kas tau nutiko?

Pirmąkart nuo savo ryšio su Žaku Holdu pradžios Tatjana Karl vyro akivaizdoje begėdiškai pakelia veidą į meilužį taip arti, jog jis galėtų priglausti lūpas prie jos akių. Aš sakau:

— Tave myliu.

Sykį šie žodžiai ištarti, lūpos lieka pravertos, kad jie išsilietų iki paskutinio lašo. Tačiau reikės vėl pradėti iš naujo, jeigu įsakymas dar galioja. Tatjana matė, kad jo akys po nuleistais vokais daugiau nei kada nors žvelgia į šalį nuo jos, ten, kur jos nėra, į Lolos paliegusias rankas ant plokštelių.

Šįryt jau buvau jai sakęs telefonu.

Ji suvirpa užgauta, tačiau smūgis pataiko, kerta Tatjanai. Šiuos žodžius, ji juos pasirenka, kai pasitaiko, šiandieną Tatjana ginasi, bet ji juos išgirdo.

— Melagis, melagis.

Ji nuleidžia galvą.

— Negaliu daugiau matyti tavo akių, tavo purvinų akių.

Paskui:

— Todėl, kad manai, jog šitai neturi reikšmės tam, ką mudu drauge veikiam, ar ne taip?

— Ne. Todėl, kad tiesa tai, kad tave myliu.

— Nutilk.

Ji sukaupia jėgas, mėgina smogti toliau, smarkiau.

— Ar pastebėjai tą Lolos eiseną, tą kūną, koks šalia manęs jis negyvas, kaip jis nieko nesako?

— Pastebėjau.

— O dar ką nors ar pastebėjai joje, ką galėtum man papasakoti?

Lola vis dar viena, tenai, kilnoja plokšteles.

— Tai sunkus dalykas. Lola V. Stein nėra, taip sakant, nuosekli asmenybė.

Tarsi aprimusiu balsu, kone lengvabūdišku tonu Tatjana Karl ištaria grasinimą, kurio reikšmės pati nesuvokia, kuris man sukelia neįvardijamą siaubą.

— Matai, jei mano atžvilgiu tu pernelyg pasikeisi, aš liausiuosi su tavimi susitikinėti.

Po šokio priėjau prie Pjero Benjė, kad jam pasakyčiau, jog poryt ketinu visą dieną nebūti darbe. Jis manęs nieko neklausinėjo.

Paskui dar kartą grįžau prie Tatjanos. Pasakiau jai:

— Rytoj. Šeštą valandą. Būsiu Miško viešbutyje.

Ji atsakė:

— Ne.

Šeštą valandą sutartą dieną ateinu į pasimatymą. Tatjana, žinoma, neateis.

Rugių lauke — pilkas pavidalas. Gan ilgai lieku stovėti prie lango. Ji nejuda. Sakytumei miega.

Išsitiesiu lovoje. Praeina viena valanda. Kai pasidaro tamsu, įžiebiu šviesą.

Atsikeliu, nusirengiu, vėl išsitiesiu. Degu geismu Tatjanai. Dėl to apsiverkiu.

Nežinau, ką daryti. Einu prie lango, taip, ji miega. Ateina čionai miegoti. Miegok. Aš atsitraukiu, dar sykį išsitiesiu. Guodžiuosi. Jis kalba amžiams prarastai Lolai V. Stein, ramina ją, kad nėra jokios nelaimės, kad ji nekreiptų dėmesio. Šitaip leidžia laiką. Ateina užsimiršimas. Jis šaukiasi Tatjanos, prašo jam padėti.

Tatjana įžengia išsidraikiusiais plaukais, taipogi paraudusiomis akimis. Lola palaimos viršūnėje, ją nešantis mūsų liūdesys man atrodo nevertas dėmesio. Į mane padvelkia lauko kvapai. Bet štai Tatjanos kvapas juos nustelbia.

Ji atsisėda ant lovos krašto, o paskui iš lėto nusirengia, išsitiesia prie manęs, verkia. Aš jai sakau:

— Aš pats esu nevilty.

Net nemėginu jos paimti, žinau, kad nepajėgčiau šito padaryti. Pernelyg stiprią meilę nuo šiolei jaučiu šitam pavidalui lauke, tikrai pernelyg stiprią, baigta.

— Per vėlai atėjai.

Ji paslepia veidą paklodėse, kalba iš labai toli.

— Kada?

Nebegaliu daugiau meluoti. Glostau tarp paklodžių išsidraikiusius jos plaukus.

— Šiais metais, šią vasarą tu per vėlai atėjai.

— Negalėjau ateiti kaip tik tą valandą. Taip yra todėl, kad man per vėlu tave mylėti.

Ji atkunta, pakelia galvą.

— Tai Lola?

— Nežinau.

Ir vėl ašaros.

— Tai mūsų mažytė Lola?

— Grįžk į namus.

— Ta keistuolė?

Ji šaukia. Aš jai ranka užčiaupiu burną.

— Pasakyk, kad tai Lola, arba aš šauksiu.

Paskutinį kartą pameluoju.

— Ne. Tai ne Lola.

Ji atsistoja, sukiojasi nuoga po kambarį, eina prie lango, atsitraukia, vėl tenai grįžta, ji taip pat nebežino, kur dėtis, turi kažką pasakyti, dvejoja, pasakyti tai, ko nepavyksta išspausti ir ką pagaliau labai tyliai ištaria. Ji man praneša:

— Mes liausimės susitikinėti. Tai galas.

— Žinau.

Tatjana gėdijasi to, kas įvyks artimiausiomis dienomis, paslepia veidą tarp delnų.

— Mūsų mažytė Lola, tai ji, aš žinau.

Vos apie tai susimąsto, ją vėl apima pyktis.

— Kaip tai galėjo atsitikti? Ta keistuolė?

— Tai ne Lola.

Dar ramesnė ji visa dreba. Prieina prie manęs. Jos akys įsmeigtos į mano akis.

— Žinai, aš sugebėsiu.

Ji pasitraukia, stovi veidu į rugių lauką, nebematau jos veido — ji nusigręžusi į lauką — paskui vėl jį pamatau, jis nepasikeitęs. Ji žiūrėjo į saulėlydį, į gaisro pašvaistėse degantį rugių lauką.

— Sugebėsiu tai padaryti, ją švelniai įspėti, aš tai sugebėsiu, nesukeldama jai jokio skausmo pasakysiu, kad tave paliktų ramybėje. Ji beprotė, ji nesikankins, juk žinai, kokie tie bepročiai.

— Penktadienį šeštą valandą tu dar sykį ateisi, Tatjana.

Ji verkia. Nors ašaros dar tebeteka, iš tolo, už ašarų, laukiamų kaip ir visos ašaros ir pagaliau pasirodžiusių, regis, šitą prisimenu, Tatjana neatrodė tuo nepatenkinta, pasijuto atjaunėjusi.

Kaip ir pirmą sykį, Lola jau tenai, stoties perone, beveik viena, darbininkų traukiniai išvyko anksčiau, vėsus vėjas braunasi po jos pilku apsiaustu, jos šešėlis tįsta perono grindiniu į ryto šešėlius, ji tirpsta žalioje šviesoje, sklindančioje ir visur įsibraunančioje miriadais akinamų kibirkštėlių, įsikabinačių į jos akis, kurios iš tolo juokiasi ir eina manęs pasitikti, neslėpdamos savo brangakmeniško žėrėjimo.

Ji nesiskubina, traukinys tik po penkių minučių, ji šiek tiek susitaršiusi, be skrybėlaitės, ji atėjo per daržus, kuriuose niekas nesulaiko vėjo.

Iš arti jos žėrinčiose akyse įžvelgiu Lolos V. Stein visos būtybės džiaugsmą. Ji maudosi džiaugsmo bangose. To džiaugsmo ženklai šviečia kiek įmanoma, liejasi iš jos pačios besiveržiančiu srautu. Išties to džiaugsmo yra tik dingstis, kurios negali pamatyti.

Iškart, kai tik ją išvydau pilku apsiaustu, jos uniforma S. Tahloje, ji tapo moterimi iš rugių lauko už Miško viešbučio. Tokia, kokia nėra. Ir tokia, kokia yra tame lauke ir šalia manęs, jas abi turėjau savyje uždarytas.

Visa kita aš pamiršau.

Kelionės metu visą laiką ši situacija išliko nepasikeitusi, ji buvo šalia manęs nuo manęs atskirta, praraja ir sesuo. Todėl, kad žinau — ar niekada šiuo klausimu nieko nežinojau? — kad jos nepažįstu, negali būti arčiau žmogiškos būtybės nei aš prie jos esu, arčiau nei ji pati, nuolat įkvėpta savo gyvo gyvenimo. Jei po manęs pasirodys kiti, kurie šitai taipogi žinos, sutiksiu, kad jie pasirodytų.

Mes be žodžių vaikštinėjame stoties peronu. Kai mūsų žvilgsniai susitinka, juokiamės.

Šis traukinys, kuris išvyksta tarp keleivinio ir darbininkų traukinių, yra beveik tuščias, vien tik mums. Ji tyčia jį pasirinkusi, sako ji, nes jis taip lėtai važiuoja. T. Byče būsime apie pusiaudienį.

— Norėjau vėl pamatyti T. Byčą drauge su jumis.

— Jūs jį matėte užvakar.

Ar ji įžvelgė kokią šio pasakymo reikšmę, ar ne?

— Ne, aš ten niekada nebuvau tikrai sugrįžusi. Užvakar aš nebuvau išėjusi iš stoties. Buvau laukiamojoje salėje. Miegojau. Be jūsų, supratau, tai nereikalinga. Būčiau nieko neatpažinusi. Sėdau į pirmą grįžtantį traukinį.

Ji visu kūnu pamažu ir droviai mane užgulė. Reikalavo, kad ją pabučiuočiau neprašomas.

— Nebegaliu be jūsų apsieiti prisimindama T. Byčą.

Aš apkabinau ją per liemenį, ją glamonėjau. Kupė tuščias lyg paklota lova. Mano galvoje šmėkšteli trys mažos mergaitės. Jų nepažįstu. Vyresnioji — tai Lola, sako Tatjana.

— Tatjana, — ištaria ji labai tyliai.

— Tatjana buvo ten vakar. Jūs buvote teisi. Nuostabioji Tatjana.

Tatjana čia pat kaip kita, kaip antai vakarykštė ar rytdienos, kokia tik nori, į mus įklimpusi Tatjana. Aš braunuosi į jos karštą užkimštą kūną, tuštėja Lolos valanda, jos užmaršties akinanti valanda, aš priaugu, siurbiu Tatjanos kraują. Tatjana čia pat, kad pamirščiau Lolą V. Stein. Po manimi ji pamažu silpsta.

Rugiai šnara vėjyje aplink šios moters kūną, ji žvelgia į viešbutį, kur aš esu su kita, su Tatjana.

Prie manęs esanti Lola artėja ir artėja į Tatjaną. Kaip šito norėtų. Kupė ir stotelėse lieka tuščias. Dar vis esame vienudu.

— Ar norėtumėt, kad iškart nusivesčiau į viešbutį?

— Aš nemanau. Labai šito noriu. Vis labiau.

Šitai netrunka. Ji paima mano rankas, kurias buvau nuo jos atitraukęs, ir vėl uždeda ant savęs. Aš sakau, maldauju:

— Aš nebegaliu, turiu kasdieną jus matyti.

— Ir aš nebegaliu. Reikia būti atsargiems. Prieš dvi dienas aš vėlai sugrįžau namo, radau Žaną laukiantį manęs gatvėje.

Abejoju: ar ji mane matė prie viešbučio lango priešpaskutinį ir tą paskutinį kartą? Ar matė, kad ją matau? Natūraliai kalba apie šį įvykį. Aš neklausiu, iš kur ji grįžo. Ji tai pasako.

— Kartais aš išeinu vėlai, kaip ir tą sykį.

— O po to jūs vėl buvote išėjusi.

— Taip. Bet jis nebelaukė manęs. Būtent tai ir pavojinga. O su jumis mes negalėsim kasdien matytis, nes yra Tatjana.

Ji vėl prisiglaudžia, užmerkia akis, įdėmiai tyli. Šalia savęs juntu gilų jos pasitenkinimo alsavimą. Po savo ranka akimis nematau jokio skirtumo. Ir vis dėlto, vis dėlto. Kas gi čia šią akimirką, taip arti ir taip toli, kokios mintys klajūnės visąlaik lanko ją naktį ir dieną, kai šviesu ir kai tamsu? Kad ir šią akimirką? Šią minutę, kai galėčiau vaizduotis ją esant traukinyje, šalia savęs, kaip ir kitas moteris? Aplink sienos: mėginu perlipti, užsikabinu, vėl pradedu iš naujo, gali būti, gali būti, bet mano protas lieka nesudrumstas, bebaimis, aš krintu.

— Norėčiau jums šiek tiek papasakoti apie laimę, kokią jaučiu jus mylėdama, — sako ji. — Jau kelios dienos juntu poreikį jums tai pasakyti.

Ant jos krinta saulės atšvaitai nuo lango stiklų. Pirštai juda mušdami frazės taktą ant balto sijono. Nematau jos veido.

— Aš jūsų nemyliu ir tuo tarpu vis dėlto myliu, suprantate?

Aš klausiu:

— Kodėl nenusižudote? Kodėl dar nenusižudėte?

— Ne, jūs klystate, tai ne tas.

Sako tai su liūdesiu. Jei aš ir klystu, tai ne taip rimtai kaip kiti. Dėl jos galiu tik giliai klysti. Ji šitai žino. Ji sako:

— Tai pirmas kartas, kai jūs suklydote.

— Jums patinka?

— Taip. Ypač kai šitaip. Jūs esate taip arti.

Ji pasakoja apie laimę mylėti materialiąja prasme. Jos kasdieniame gyvenime su kitu vyru, o ne su manimi ši laimė gyva be jokios dramos.

Po kelių valandų ar po kelių dienų, kada ateis pabaiga? Ji greitai atsigaus. Ją guos, apsups švelnumu jos namuose S. Tahloje.

— Nuo jūsų daug ką slepiu, tai tiesa. Naktį sapnuoju, kad jums pasakau. Bet išaušus dienai viskas aprimsta. Aš suprantu.

— Nereikia man visko sakyti.

— Nereikia, ne nereikia. Matote, aš nemeluoju.

Po jos kelionės į T. Byčą tris naktis baiminuosi, jog ji vėl užsimanys keliauti. Šios baimės neišblaško rytas. Aš jai nesakau, kad sekiau ją jos pasivaikščiojimų metu, kad kasdien ateinu prie jos namų.

— Dieną kartais pavyksta man įsivaizduoti be jūsų, vis tiek jus pažįstu, bet jūsų nėra čia pat, jūs esate dingęs; aš nekrečiu kvailysčių, vaikštinėju, labai gerai miegu. Gerai jaučiuosi be jūsų nuo tada, kai jus pažįstu. Galbūt kaip tik tomis akimirkomis man pavyksta patikėti, kad jūs dingote, kad...

Laukiu. Ji ieško žodžių ir jai pavyksta pratęsti. Ji stengiasi. Jos užmerkti vokai nepastebimai virpa širdies ritmu, ji rami, jai šiandien patinka apie tai kalbėti.

— Kad puikiausiai jaučiuosi, esu tokia, kokia privalau būti.

— O kada vėl prasideda skausmas?

Ji nustemba.

— Betgi ne.

— Ar taip jums niekada nebūna?

Jos tonas keičiasi. Ji kažką slepia.

— Matote, ar šitai nekeista? Aš nežinau.

— Niekad, niekad?

Ji dairosi.

— Kai kas nors blogai atsitinka namuose, — ji skundžiasi. — Tuomet manęs nė neklauskit.

— Tai galas.

Ji ir vėl rami, rimta, mąsto ir štai po ilgos akimirkos išrėkia savo mintį.

— Ak, kad galėčiau dovanoti jums savo nedėkingumą, savo tokį bjaurumą, kad niekas negali manęs mylėti, norėčiau jums šitai atiduoti.

— Tu man jau šitai atidavei.

Ji šiek tiek kilsteli veidą, iš pradžių nustebusį, paskui iškart pasenusį, subjaurotą labai stipraus susijaudinimo, kuris atima iš jos žavesį, subtilumą, daro jį kūnišką. Įsivaizduoju jos nuogumą šalia savo nuogumo, absoliutų, keista, įsivaizduoju tai pirmą kartą ir per nepaprastai trumpą akimirką suvokiu, kad jei stotų toks momentas, aš galbūt negalėčiau to nuogumo pakelti. Lolos V. Stein kūnas, toks tolimas, tačiau taip neišardomai pats su savimi susiliejęs, toks atsiskyręs.

Ji toliau pasakoja apie savo laimę.

— Jūra atsispindėjo laukiamosios salės veidrodyje. Tą valandą paplūdimys buvo tuščias. Atvykau pačiu lėčiausiu traukiniu. Visi poilsiautojai buvo grįžę namo. Jūra buvo kaip mano jaunystėje. Jūs iš viso nesate buvęs mieste, netgi prieš tai. Jei tikėčiau į jus, kaip kiti tiki į Dievą, galėčiau savęs paklausti, kodėl gi būtent jūs, kokia šito prasmė? Tačiau paplūdimys buvo toks tuščias, tarsi Dievas nebūtų baigęs jo kurti.

Aš savo ruožtu pasakoju jai apie tai, kas užvakar atsitiko mano kambaryje; gerai apžiūrėjau savo kambarį ir perstatinėjau įvairius daiktus, tarsi slapta derindamas prie tokio kambario, kokį būtų išvydusi, jei būtų atėjusi, ir taipogi derindamas jos vietą tarp jų, kai ji judėtų, o jie liktų nejudantys. Tiek kartų vaizdavausi juos kitoje vietoje, jog mane apėmė kančia, kažkokia nelaimė įsitaisė mano rankose, negalėjau nuspręsti, kokią tikslią vietą šie daiktai užima jos gyvenimo atžvilgiu. Mečiau šį žaidimą, nebemėginau patalpinti jos gyvos daiktų mirtyje.

Šitai pasakodamas nepaleidžiu jos iš savo glėbio. Ją reikia visada laikyti, nepaleisti. Ji lieka mano glėbyje. Kalba.

Suprantu, ką ji nori man pasakyti: tai, ką aš papasakojau apie savo kambario daiktus, reikia manyti, nutiko ir jos kūnui. Ji nešiojo jį po miestą. Bet šito nebepakanka. Ji dar klausia savęs, kur šitas kūnas turėtų būti, kur tiksliai jį reikėtų padėti, kad jis liautųsi aimanavęs.

— Esu ne taip toli negu anksčiau, kol tai suvokiau. Ilgąlaik laikiau jį padėjusi ne ten, kur jis turėtų būti. Dabar tikiu, jog artinuosi prie tos vietos, kur jis bus laimingas.

Veidu ir tiktai veidu ji patiria meilės palaimą, kai ją vis atkakliau ir brutaliau liečiu atvira plaštaka. Aš neklydau. Žiūrėjau į ją iš taip arti. Visas jos alsavimo karštis degino man lūpas. Jos akys buvo mirusios, o kai vėl atsimerkė, pajutau į save įsmeigtą jos pirmąsyk apsalusį žvilgsnį. Ji silpnai suvaitojo. Žvilgsnis išniro iš gelmės ir apsistojo ties manimi, liūdnas ir bereikšmis. Ji sako:

— Tatjana.

Aš ją raminu.

— Rytoj. Nuo rytojaus.

Paimu ją į savo glėbį. Žiūrime į gamtovaizdį. Štai stotis. Traukinys sustoja. Aplink geltoną naujai perdažytą rotušę įsikūręs mažas miestukas. Ji pradeda prisiminti materialias vietas.

— Tai priešpaskutinė stotis prieš T. Byčą, — sako ji.

Ji kalba, sau kalba. Įdėmiai klausausi šiek tiek nerišlaus monologo, kuris man nieko nereiškia. Klausausi, kaip jos atmintis ima judėti, suvokti tuščiavidures formas, kurias ji dėlioja vieną šalia kitos it kokiame žaidime, kurio taisykles pamiršo.

— Čia buvo kviečiai. Pribrendę kviečiai, — ji priduria. — Kokia kantrybė.

Kaip tik šiuo traukiniu ji visiems laikams iškeliavo, tokiame pat kupė kaip šis, supama tėvų, kurie šluosto jos kakta varvantį prakaitą, verčia ją atsigerti, išsitiesti ant minkštasuolio, motina ją vadina savo paukštyte, gražuolyte.

— Šis miškas, traukinys važiavo toliau. Laukuose nesimatė šešėlių, tačiau skaisčiai švietė saulė. Man įskaudo akis.

— O užvakar ar švietė saulė?

Ji nepastebėjo. Ką gi ji matė užvakar? Aš jos šito neklausiu. Šią akimirką ji mechaniškai vieną po kito atpažįsta daiktus, vietas, jie tie patys, ji negalinti apsirikti, nes tikrai esame traukinyje, kuris važiuoja į T. Byčą. Sakytumei ji bet kaip verčia krūvon viską, kas jai šiuo metu reikalinga, — mišką, kviečius, kantrybę.

Ji labai užsiėmusi tuo, ką stengiasi vėl pamatyti. Tai pirmasis kartas, kuomet ji taip stipriai nuo manęs nutolsta. Tačiau retkarčiais ji pasuka galvą ir šypsosi man kaip žmogus — neturėčiau šituo tikėti, — kuris nepamiršta.

Nuotolis vis mažėja, ją skubina, greičiausiai ji visąlaik kalba. Negirdžiu visko. Vis dar laikau ją savo glėbyje. Kaip vemiantįjį, kurį reikia švelniai prilaikyti. Aš taip pat imu žiūrėti į šias nepajudinamas vietas, šią akimirką tampančias mano atėjimo vietomis. Štai stojo valanda, kai įžengiu į Lolos V. Stein atmintį.

Šokių salė pasirodys kelionės pabaigoje, ji sugrius kaip kortų namelis, kaip šią akimirką griūva pati kelionė. Ji vėl išvysta šį savo prisiminimą paskutinį kartą gyvenime, ją palaidoja. Ateityje ji prisimins kaip tik šiandienos viziją, šią draugiją šalia savęs. Jai nutiks tas pats, kas dabar nutinka S. Tahlai, griūvančiai po jos dabarties žingsniais. Sakau:

— Ak, kaip jus myliu. Ką darysim?

Ji pasako, kad žino. Ji nežino.

Traukinys lėčiau stumiasi saulės nutvieksta lyguma. Vis labiau ir labiau nušvinta horizontas. Mes atvykstame į kraštą, kur visa maudysis saulėje, deramu laiku, kai apie vidurdienį ištuštėja paplūdimiai.

— Kai žiūrite į Tatjaną jos nematydamas kaip anąvakar, man atrodo, kad atpažįstu kažką pamiršta, pačią Tatjaną per šokius. Tuomet šiek tiek baiminuosi. Gal ir nebereikėtų, kai matau jus drauge, išskyrus...

Ji kalbėjo greitai. Galbūt frazė liko šįkart nebaigta dėl pirmo stabdžių smūgio: atvykstame į T. Byčą. Ji atsistoja, eina prie lango, aš taip pat atsistoju ir mudu drauge žiūrime į artėjančią kurorto stotį.

Ji žėri statmenai krintančiuose saulės spinduliuose. Štai jūra, rami, mirganti skirtingais sodraus žydrumo atspalviais, priklausomai nuo gylio.

Traukinys leidžiasi jos link. Dangaus aukštyje, viršuje, kybo violetinis ūkas, kurį šią akimirką perplėšia saulės spinduliai.

Gali matyti, kad paplūdimyje labai mažai žmonių. Didinga įlankos kreivė nuspalvinta palei ją plačiu ratu išsidėsčiusių maudymosi kabinų. Lygiais tarpais stovintys balti žibintai teikia vietai didelio prašmatnaus bulvaro vaizdą, keisto miestietiško didingumo, tarsi iš pat pradžių jūra būtų įsiliejusi į miestą.

T. Byčo centras — baltas kaip pienas, didžiulis tupintis paukštis dviem simetriniais sparnais, apvedžiotais baliustradomis, kybančia terasa, žaliais kupolais, vasarai nuleistais žaliais stogeliais, pasipūtęs, pasipuošęs gėlėmis, angelais, girliandomis, auksu, vis to paties pieno, sniego, cukraus baltumo — miesto kazino.

Šaižiai ir pratisai girgždant stabdžiams pamažu važiuojame pro jį. Jis stovi prieš mus, yra visas matomas.

Lola juokiasi, juokauja.

— T. Byčo kazino — mano geras pažįstamas.

Ji išeina iš kupė, sustoja koridoriuje, susimąsto.

— Vis tiek mes nepasiliksime laukiamojoje salėje.

Aš juokiuosi.

— Ne.

Veduosi ją, savo moterį, už parankės peronu ir gatve. Išeiname iš savo meilės nakties, iš traukinio kupė. Dėl to, kas ten tarp mūsų vyko, liečiame vienas kitą lengviau, artimiau. Dabar pažįstu galią ir jautrumą šio tokio švelnaus veido — jis taip pat ir jos kūnas, jos akys, jos matančios akys taip pat yra jis, — skendinčio nesibaigiančioje vaikystėje, kuri išplaukia į paviršių. Sakau jai:

— Po traukinio jus geriau pažįstu.

Ji gerai supranta, ką noriu pasakyti, sulėtina žingsnį, tarsi nugali pagundą grįžti atgal.

— Dabar dalyvaujate kelionėje, kurios man dešimt metų neleido. Kaip šitai kvaila.

Išeidama iš stoties ji apžvelgia gatvę pirma iš vienos, paskui iš kitos pusės, dvejoja, kuria kryptimi pasukti. Nusitempiu ją kazino link, kurio pagrindinis korpusas dabar pasislepia už miesto.

Joje nieko nevyksta, išskyrus formalų atpažinimą, vis labai tyrą, labai ramų, gal šiek tiek džiuginantį. Jos ranka mano rankoje. Tikrasis prisiminimas yra ankstesnis už šį, už ją pačią. T. Byče prieš netekdama proto ji buvo protinga. Ką aš čia paistau?

Aš sakau:

— Šis miestas jums nieko nepadės.

— Kad prisiminčiau?

— Ateikite čionai kaip į S. Tahlą.

— Čionai kaip į S. Tahlą, — pakartoja Lola.

Gatvė plati ir drauge su mumis leidžiasi jūron. Jaunimas maudymosi kostiumais, gyvų spalvų drabužiais kopia atgal. Jų vienodas nudegimas, nuo jūros vandens sulipę plaukai, atrodo, jog priklauso vienai labai gausiai šeimai. Jie išsiskiria, atsisveikina, susitaria netrukus vėl visi pasimatyti paplūdimyje. Dauguma jų grįžta į nedidelius baldais apstatytus vienaaukščius paviljonus, gatvė vis labiau tuštėja mums einant į priekį. Moterų balsai šaukia vardus. Vaikai atsako, jog ateina. Lola susidomėjusi žiūri į savo vaikystę.

Nepastebėjome, kaip atėjome prie kazino. Jis buvo tenai, mums iš kairės, už kokio šimto metrų, viduryje vejos, kurios iš stoties negalėjome matyti.

— Jei ten nueitume, — sako Lola.

Jį kerta ilgas koridorius, vienu galu atsiveriantis į jūrą, kitu į T. Byčo centrinę aikštę.

T. Byčo miesto kazino nieko nėra, išskyrus damą rūbinėje prie durų ir vyrą juodu kostiumu, vaikštinėjantį už nugaros sunertomis rankomis ir žiovaujantį.

Visas duris dengia didelės, raštuotos, tamsios užuolaidos, jas nuolat judina koridorių šluojantis vėjas.

Kai vėjas šiek tiek sustiprėja, gali pastebėti tuščias sales uždarytais langais, žaidimų salę, dvi žaidimų sales, didelėmis žalios skardos plokštėmis uždengtus ir spynomis užrakintus stalus.

Lola kaišioja galvą į kiekvieną angą ir juokiasi it apžavėta šių pasimatymų žaidimo. Šis juokas užkrečia mane. Ji juokiasi, nes ieško kažko, ką tiki čia rasianti, tad ką privalėtų rasti ir ko neranda. Ji išeina, grįžta, pakelia užuolaidą, įkiša nosį, sako, jog tai ne čia, nėra nė ko kalbėti, tai ne čia. Ji pasišaukia mane savo nesėkmės liudininku, kaskart, kai vėl krinta užuolaida, žiūri į mane ir juokiasi. Koridoriaus prietemoje jos akys blizga, gyvos, šviesios.

Ji viską tyrinėja. Tiek švenčių, varžybų afišas, tiek ir brangenybių, drabužių, kvepalų vitrinas. Šią akimirką kitas, ne aš, galėtų dėl jos apsirikti. Jaučiuosi nenumatytos, nenugalimos linksmybės žiūrovas.

Vyras, kuris vaikštinėjo, prieina prie mūsų, nusilenkia Lolai, klausia jos, ar gali jai kuo padėti, ar jai reikalingos jo paslaugos. Lola sutrikusi, atsigręžia į mane.

— Mes ieškome šokių salės.

Vyras paslaugus, jis sako, kad šitokiu metu, suprantama, kazino uždarytas. Šį vakarą pusę aštuonių. Aš aiškinu, sakau, kad mums pakaktų tik sykį pažvelgti, kad buvome čionai atvykę, kai buvome jauni, kad norime vėl pamatyti, tik vieną kartelį žvilgtelėti, štai ir viskas, ko norėtume.

Vyras šypsosi, supranta ir prašo mus sekti paskui jį.

— Viskas uždaryta. Nieką tepamatysite.

Jis pasuka į koridorių, statmenai kertantį pirmąjį: štai tą ir reikėjo padaryti. Lola liovėsi juokusis, sulėtina žingsnį, seka paskui mus. Štai ir atvykome. Vyras pakelia užuolaidą, dar nesimato, ir jis klausia, ar mes iš tikrųjų prisimename salės pavadinimą, nes kazino yra dvi šokių salės.

— Liežuvautoja, — sako Lola.

— Tuomet čia.

Įeiname. Vyras paleidžia užuolaidą. Esame gan didelėje salėje. Stalai koncentriškai supa šokių aikštelę. Vienoje pusėje — raudonos uždangos dengiama scena, kitoje — vieta pasivaikščiojimui, iš kraštų — žali augalai. Siauras ilgas stalas, uždengtas balta staltiese.

Lola žvalgėsi. Stovėdamas už jos stengiausi taip artimai suderinti savo žvilgsnį su jos žvilgsniu, jog ėmiau prisiminti — kiekvieną sekundę vis daugiau — jos prisiminimą. Prisiminiau įvykius greta tų, kurie buvo jos liudininkai, iš tolo matomus panašumus, kurie tučtuojau išnyko užčiuopti akimis tamsios salės naktyje. Išgirdau amžinai besitęsiančios jaunystės fokstrotą. Visu balsu juokiasi šviesiaplaukė. Prieš ją pasirodo meilužių pora, lėtai nusileidęs meteoritas, pirmieji meilės nasrai, ji dar nežino, ką šitai reiškia. Po to ne tokių svarbių nutikimų šurmulys, motinos riksmas. Atsiveria erdvi ir niūri aušros prerija. Viską padengia, paskandina didinga ramuma. Išlieka tik vienas pėdsakas, vienutėlis. Vienintelis, neišdildomas, iš pradžių nežinia kur. Bet kas? Ar niekas nežino? Jokio pėdsako, jokio, visa palaidota, ir Lola palaidota kartu su viskuo.

Vyras žingsniuoja, vaikštinėja už užuolaidų koridoriuje ir vėl sugrįžta, kosėja, nerodydamas nekantravimo, laukia. Aš prisiartinu prie Lolos. Ji nemato manęs ateinant. Ji stengiasi įžiūrėti, blogai mato, primerkia akis, kad galėtų geriau matyti, jas vėl plačiai atveria. Jos išraiška susikaupusi, atkakli. Šitaip ji gali be galo žiūrėti, kvailai žiūrėti į tai, ko neįmanoma pamatyti.

Išgirdome jungiklio spragtelėjimą, ir salėje iškart nušvinta visi dešimt šviestuvų. Lola aikteli. Sakau vyrui:

— Ačiū, nesivarginkite.

Vyras užgesina šviesas. Dėl kontrasto salėje tampa žymiai tamsiau. Lola išeina. Vyras šypsodamasis laukia už užuolaidų.

— Ar tai seniai buvo, — klausia jis.

— O, prieš dešimt metų, — sako Lola.

— Aš čia buvau.

Jo išraiška persimaino, jis atpažino nenuilstamą Liežuvautojos šokėją panelę Lolą Stein, kai jai buvo septyniolika—aštuoniolika metų. Jis sako:

— Atsiprašau.

Jis taip pat žino ir likusią jos istorijos dalį, tai gerai matau. Šito atpažinimo Lola visai nepastebi.

Išėjome pro duris, atsiveriančias į paplūdimį.

Nuėjome ten visai neketindami. Atsidūrusi šviesoje Lola rąžosi, ilgai žiovauja. Nusišypsojusi sako:

— Aš taip anksti atsikėliau, taip norisi miego.

Saulė, jūra, ji slūgsta, slūgsta, už savęs palikdama žydras dangaus pelkes.

Lola išsitiesia ant smėlio, žiūri į pelkes.

— Eime valgyti, aš išalkau.

Ji užminga.

Drauge su ja užminga ir jos plaštaka, padėta ant smėlio. Žaidžiu jos sutuoktuvių žiedu. Po juo oda šviesesnė, švelnesnė, it koks randas. Ji nieko nežino. Aš numaunu žiedą, jį pauostau, jis neturi kvapo, vėl jį užmaunu. Ji nieko nežino.

Nemėginu kovoti prieš mirtiną Lolos V. Stein atminties banalumą. Aš miegu.

Ji vis miega tokioje pat padėtyje. Jau valanda, kaip miega. Šviesos spinduliai iš lėto įžulnėja. Nuo jos blakstienų krinta šešėlis. Pučia vėjelis. Jos plaštaka liko gulėti toje pačioje vietoje, kurioje buvo, kai ji užmigo, šiek tiek giliau įdubusi į smėlį, nebematyti nagų.

Ji pabunda tuoj po manęs. Šioje pusėje labai maža žmonių, paplūdimys dumbluotas, maudomasi toliau, už kelių kilometrų, jūra labai nuslūgusi, šiuo metu rami, apačioje klykauja kvaišos žuvėdros. Mes apsvarstome savo padėtį. Neseniai susitikome. Visų pirma esame nustebę. Po to vėl pagauname atminties tėkmę, nuostabią, vėsią lyg rytas, apsikabiname, kad prispausčiau ją prie savęs, liekame šitaip, nesikalbėdami, negalėdami ištarti nė žodžio, kol toje paplūdimio pusėje, kur maudomasi, — priglaudusi veidą prie mano kaklo Lola šito nemato, — sujunda žmonės, subėga aplink kažkokį daiktą, gal pastipusį šunį.

Ji atsistoja, nusitempia mane į jai žinomą restoranėlį. Ji miršta badu.

Na štai, mudu, Lola V. Stein ir aš, T. Byče. Valgome. Gali sau nutikti kokie tik nori įvykiai, permainos mūsų vietoje kitiems žmonėms, kitais vardais, gali sau bėgti kitokie laiko tarpai, ilgesni ir trumpesni, kitokios užmaršties istorijos, apie krytį stačia galva į užmarštį, apie pritrenkiamą skverbimąsi į kitą atmintį, kitokios ilgos nesibaigiančios meilės naktys, ką galiu žinoti? Manęs šitai nedomina, Lola yra teisi.

Lola valgo, ji maitinasi.

Netikiu pabaiga, kuri tikriausiai ateis mūsų išskirti, jos galimybe, jos apgailėtinu paprastumu, nes tuomet, kai ją neigiu, būtent šitokią, sutinku su kita, kurią reikia prasimanyti, kuri man nežinoma, kurios dar niekas neprasimanė: pabaigą be pabaigos, Lolos V. Stein begalinį prasidėjimą.

Pamirštu žiūrėti, kaip ji valgo.

Negalime apsieiti be nakvynės T. Byče. Ši tiesa prieš mus akivaizdžiai iškyla mums bevalgant. Įsitvirtina mumyse, pamirštame, kad galėtų būti kitaip. Būtent Lola sako:

— Jeigu norite, šiąnakt liksime čičia.

Mes negalime grįžti, tai tiesa.

Aš sakau:

— Pasiliksime. Kitaip negalime.

— Aš paskambinsiu savo vyrui. Šito vis tiek neužteks, kad esu T. Byče, kad jis...

Ji priduria:

— Paskui būsiu tokia protinga. Kadangi jam jau pasakiau, kad mūsų istorija jau baigėsi, tai ar aš negaliu pasikeisti? Aš šitai galiu, matote.

Ji įsikabina į šį tikrumą.

— Pažvelkite į mano veidą, tai turi būti matoma, pasakykite man, kad negalime grįžti.

— Tai yra matoma, mes šito negalime.

Viena po kitos be atvangos kylančios bangos pripildo jos akis ašarų, ji juokiasi pro ašaras, man šis juokas nepažįstamas.

— Noriu su jumis būti, bet kaip šito noriu.

Ji prašo manęs eiti išnuomoti kambarį. Lauksianti manęs paplūdimyje.

Esu viešbutyje. Išnuomoju kambarį, klausiu, man atsako, užmoku. Vėl esu su ja, manęs laukiančia: pagaliau jūra pakyla, užlieja vieną po kitos žydras pelkes, vienodai iš lėto jos vis labiau netenka savo individualybės, susimaišo su jūra, taip nutinka šitoms, kitos dar laukia savo eilės. Pelkių mirtis užlieja Lolą atgrasiu liūdesiu, ji laukia, nujaučia, mato mirtį. Ją atpažįsta.

Lola svajoja apie kitokį laiką, kai tas pats dalykas, kuris įvyks, vyktų skirtingai. Kitaip. Tūkstantį kartų. Visur. Kitur. Tarp kitų, tūkstančių, kurie kaip mes būtinai turi svajoti apie šį laiką. Ši svajonė užkrečia mane.

Esu priverstas ją nurengti. Pati šito nepadarys. Štai ji nuoga. Kas gi čia lovoje? Kas, ką ji galvoja?

Ji išsitiesia ir nejuda. Nerami. Ji sustingusi lieka ten, kur ją paguldžiau. It kokį nepažįstamąjį seka mane akimis per kambarį, kai aš savo ruožtu nusirengiu. Kas tai? Krizė čia pat. Šią akimirką, šiame kambaryje, kuriame ji ir aš esame vienudu, ją sukėlė mūsų padėtis.

— Apačioje policija.

Aš jaĩ neprieštarauju.

— Ant laiptų muša žmones.

Aš jai neprieštarauju.

Ji manęs nebeatpažįsta, visiškai.

— Nebežinau, kas tai?

Paskui mane kažkiek atpažįsta.

— Reikia važiuoti.

Sakau, kad mus sučiuptų policija.

Išsitiesiu šalia jos, jos uždaro kūno. Atpažįstu jos kvapą. Nežiūrėdamas į ją glamonėju.

— Ak, kokį skausmą man sukeliate.

Tęsiu savo glamones. Liesdamas atpažįstu moters kūno iškilumus. Ant jų piešiu gėles. Ji nebesiskundžia. Nebejuda, tikriausiai prisimena, kad čia yra su Tatjanos Karl meilužiu.

Bet štai pagaliau ima abejoti šiuo tapatumu, vieninteliu, kurį pripažįsta, vieninteliu, kurį nuolat gynė, bent jau nuo tada, kai ją pažinau. Ji sako:

— Kas tai?

Vaitoja, prašo manęs tai pasakyti. Sakau:

— Pavyzdžiui, Tatjana Karl.

Išsekęs iš paskutinių jėgų prašau jos man padėti.

Ji man padeda. Ji žinojo. Kas čia buvo prieš mane? Aš niekada nesužinosiu. Man tas pat.

Paskui šaukdama, įžeidinėdama ji maldavo, labai prašė, kad ją vėl paimčiau ir tuo pat metu palikčiau, it vejama stengėsi ištrūkti iš kambario, iš lovos, sumaniai vėl tenai sugrįžo, kad ją sugaučiau, — nebeliko jokio skirtumo tarp jos ir Tatjanos Karl, išskyrus akis, kuriose nebuvo jokio sąžinės graužimo, ir tai, kaip pačią save vadino, — Tatjana savęs neįvardija, o ji sau suteikė du vardus ir dvi pavardes: Tatjanos Karl ir Lolos V. Stein.

Tai ji mane prižadino.

— Reikėtų važiuoti namo.

Stovėjo apsirengusi, su apsiaustu. Ir toliau buvo panaši į tokią, kokia buvo naktį. Savotiškai protinga, nes būtų norėjusi dar pasilikti, kad vėl viskas prasidėtų iš naujo, ir tuo pat metu žinojo, kad to nereikia daryti. Jos žvilgsnis buvo nudelbtas, ji visai nekėlė balso ir kalbėjo iš lėto.

Tuo metu, kai rengiuosi, ji eina prie lango, o aš taip pat vengiu prie jo prisiartinti. Ji man primena, kad privalau šeštą valandą susitikti su Tatjana Miško viešbutyje. Ji pamiršo daugybę dalykų, bet ne šį pasimatymą.

Gatvėje mes pažvelgėme vienas į kitą. Pavadinau ją vardu, Lola. Ji nusijuokė.

Kupė nebuvome vieni, reikėjo tyliai kalbėti.

Man paprašius, pasakoja apie Maiklą Ričardsoną. Sako, kad labai mėgęs žaisti stalo tenisą, rašęs eilėraščius, kurie jai atrodė gražūs. Aš atkakliai prašiau jos apie tai pasakoti. Ar galinti man dar ką nors pasakyti? Ji gali. Kenčiu visais atžvilgiais. Ji kalba. Aš dar prašau. Ji dosniai apdovanoja mane skausmu. Pasakoja apie naktis paplūdimyje. Noriu dar daugiau sužinoti. Ji pasakoja man dar daugiau. Mes šypsomės. Ji kalbėjo kaip pirmą kartą pas Tatjaną Karl.

Skausmas dingo. Aš jai šitai pasakau. Ji tyli.

Tai išties pabaiga. Ji gali man viską pasakoti apie Maiklą Ričardsoną, apie viską, ką tik nori.

Klausiu jos, ar ji tikinti, kad Tatjana Karl galėtų įspėti Žaną Bedfordą apie mūsų ryšį. Ji nesupranta klausimo. Tačiau šypsosi išgirdusi Tatjanos vardą, prisiminusi mažą juodą galvutę, pernelyg tolimą, kad galėtų baimintis dėl jai parengtos dalios.

Ji nekalba apie Tatjaną Karl.

Palaukėme, kol iš traukinio išlips paskutiniai keleiviai, kad savo ruožtu išliptume.

Vis dėlto man buvo labai sunku patirti Lolos nutolimą. Tačiau tai truko tik akimirką. Paprašiau jos neiti iškart namo, nes dar anksti, nes gali laukti Tatjana. Ar ji suvokė tai? Netikiu. Ji pasakė:

— Kodėl šį vakarą?

Man atvykus į Miško viešbutį leidosi vakaras.

Lola buvo mus aplenkusi. Ji miegojo rugių lauke, išsekusi, išvarginta mūsų kelionės.

KELETAS MARGUERITE DURAS GYVENIMO DATŲ

1914 Balandžio 4 d. netoli Saigono (Vietnamas), Giadine, gimsta Marguerite Donnadieu.
Jos tėvas, matematikos mokytojas, iš pirmosios santuokos jau turėjo du sūnus. Jie gyvena Lot-et-Garonne, iš kur jis yra kilęs ir kur turi namą.
Jos motina, neturtingo Šiaurės Prancūzijos fermerio dukra, pradinės mokyklos mokytoja.
Marguerite turi du brolius. Vienas už ją vyresnis, o kitas gimsta 1917 metais.

1918 Tėvas paskiriamas į Pnompenį. Netrukus jis miršta.

1924 Kartu su motina išvyksta į Sadeką, paskui į Vinh-Longą, įsikūrusį ant Mekongo upės kranto.
Motina su nuolaida perka žemės sklypą, kurio, pasirodo, negalima dirbti, kadangi jis nuolatos

užliejamas jūros vandens. Šis nepasisekimas labai pakenkė motinos sveikatai.

1926 Labai sunki krizė kankino Marguerite. „Dvylikos metų būdama maniau, kad išprotėsiu.“ Marguerite motina priglaudė elgetą, kuri norėjo parduoti savo vaiką. Šiuo metu pajunta ypatingą norą rašyti.
Su mažuoju broliu išgyvena didžiosios laisvės metus Indokinijos miškuose.
Išvyksta į Saigono internatą.

1930 Susitinka su kinu, būsimu romano „Meilužis“ personažo prototipu. Dalyvauja europiečių kolonijos veikloje. Marguarite Duras susižavi buvusia europiečių kolonijoje Elizabeth Striedter, kuri vėliau tampa Annos Mari Stretter prototipe iš romano „Lolos V. Stein apžavėjimas“.

1932 Grįžta į Prancūziją. Suranda savo vyresnįjį brolį, motinos numylėtinį, tą, kurį kiek vėliau Marguerite pavadins sūnumi paklydėliu. Gauna filosofijos bakalauro laipsnį, studijuoja aukštuosius teisės, matematikos, politikos mokslus.

1939 Susituokia su Robertu Antelme'u.
Gyvena Saint-Benoît gatvėje.
Prasidedant karui, dirba leidykloje.

1941 Jos pirmąją knygą „Tameranų šeima“ atsisako spausdinti Gallimard'o leidykla.

1942 Gimdamas miršta jos pirmasis vaikas.
Gegužį susitinka su Dionysu Mascolo.

1943 Pasirenka vardą Marguerite Duras savo pirmosios knygos „Begėdžiai“ pasirodymo proga.
Įsijungia į Prancūzijos Pasipriešinimo judėjimą, kur užsimezga draugystė su būsimuoju Respublikos Prezidentu Fraçois Mitterand'u.

1944 Gallimard'o leidykla publikuoja romaną „Ramus gyvenimas“.
Karo pabėgėlių stovykloje miršta jaunesnysis brolis.
Areštuojamas ir deportuojamas Robertas Antelme'as, kuris kitais metais stebuklingai išsigelbsti pabėgėlių stovykloje. Apie tai rašytoja pasakoja knygoje „Skausmas“ (1985 m.).

Rudenį Marguerite Duras įstoja į Komunistų partiją, iš kurios išstoja, remiantis skirtingais šaltiniais, 1950 ar 1954 m.

1946 Išsiskiria su Robertu Antelme'u.

1947 Gimsta sūnus Jeanas Mascolo.
Marguarete Duras ir Robertas Antelme'as 1945 m. pabaigoje Saint-Benoît gatvėje įkuria leidybos namus „Cité Universelle“ ir išleidžia Roberto Antelme'o „Žmonių giminę“.

1950 Išleistas romanas „Su kastuvu prieš Ramųjį vandenyną“, kuris turi didžiulį pasisekimą ir tik per plauką negauna Gonkūrų premijos.

1955 Pasikeičia Marguerite Duras kūrybos stilius, atsiranda rašymo būdas, artimas tokiam, kai daug kas lieka tarp eilučių, aprašytas Nathalie Sarraute knygoje „Įtarumo era“. Maurice Blanchot jai paskiria rubriką „Naujame prancūzų žurnale“ (NRF).

1955 - 1960 Kartu su Saint-Benoît gatvės bičiuliais kovoja prieš karą Alžyre, paskui prieš de Gaulle (Šarlio de Golio) šalininkus. Rašo straipsnius ir interviu, kur suteikia žodį visuomenės atstumtiesiems (vienas žymesnių, be abejo, „Nadine d'Orange", interviu su ponia Andre Berthaud laikraštyje *France Observateur* 1961).

1958 „Moderato cantabile" išleidžiamas 500 tūkstančių egzempliorių tiražu.
Neauphle-le-Château nusiperka namą.

1959 Pagal Marguerite Duras romaną „Hirosima, mano meile" Alainas Resnais pastato kino filmą.

1960 Už septynerių pastarųjų metų veiklą pristatoma Mediči premijai gauti.

1964 Išleistą „Lolos V. Stein apžavėjimą" aukštai įvertino prancūzų psichoanalitikas Jaques Lacanas.

1965 Pirmoji didelė sėkmė teatre, kur pjesėje „Visa diena medžiuose" Madeleine Renaud suvaidino motiną.

1968 Aktyviai dalyvauja Gegužės studentų judėjime, boikotuojant Prancūzijos radijo ir televizijos valdybą, ir studentų-rašytojų komitete.

1969 Režisuoja savo pirmąjį filmą. „Griauti“, — sako ji. Nuo šio laikotarpio ir ypač po „Meilės“ pasirodymo (1970 m.) ji rašo kinui. Jos tekstuose atsirado triguba paantraštė: „Tekstas, teatras, filmas“.

1972 Lietuvių kalba išleidžiami „Hirosima, mano meile“ ir „Moderato cantabile“.

1974 Pirmasis „pasikalbėjimų srautas“: „Paplepėjimai su Xavière'u Gauthier“.

1975 „Indijos daina“ tapo filmu-kultu. Vienas iš savitumų — svarbiausias dalykas yra pašalinių balsų naudojimas pasakojime.

1977 „Sunkvežimis“. Ji pati sėda už stalo priešais Gérard'ą Depardieu ir skaito tekstą, kuris turi tapti filmu.

1980 Grįžta prie rašomojo stalo. Neberašo kinui „80-ųjų vasarą“ M. Duras rašo būdama Trouville, kur senajame viešbutyje *Roches Noires* turi butą. Šis darbas pasirodo iš pradžių „Libération“ laikraštyje kaip kronika. Parašyta pagal principą, kurį Marguerite Duras vadina ***rašymu su įkvėpimu.*** Tai padeda suvokti prabėgančio gyvenimo akimirkas. Yann'as Andréa nuolat būna šalia.

1980 - Ji lydi savo filmų pristatymus Prancūzijoje ir
1981 užsienyje, ypač Montrealyje. Visi jos pasisakymai, kalbos Kanadoje surinkti į knygą „Marguerite Duras Montrealyje“.

1982 Spalį ir lapkritį gydosi nuo apsinuodijimo amerikiečių ligoninėje. Yann'as Andréa ją globoja.

1983 - Rugsėjo 4 d. Pasirodo „Meilužis“.
1984 Rugsėjo 28 d. Tiesioginė Bernard'o Pivot laida TV kanalu *Antenne 2* su ja kaip vienintele viešnia.
Lapkričio 12 d. Gonkūrų premija.

1985 Liepos 17 d. straipsnis „Libération“ laikraštyje:

„Dieviška, tokia dieviška Christine V. Villemin bylos tema“. Išleidžiamas „Skausmas“, kuriame grįžtama į paskutinius karo metus.

1987 Publikuojamas „Emili L.“

1988 Transliacija TF 1 kanalu. 4 valandų laida su Luce’u Perrot.

1988 - 1989 5 mėnesius praleidžia ligoninėje komos būsenoje.

1990 „Vasaros lietaus“ pasirodymas.

1993 Išleidžiami Marguerite Duras „Raštai“.

1994 Prasideda pirmieji klejojimai, jie kartojasi. To anksčiau nebuvo. Akyse dega noras gyventi, būti reikalingai. Viduje ji be galo jauna ir linksma. Spauda kritikuoja. Ji suvokia ir žino, kad kūriniai vėliau paliudys, ir išlieka rami.

1995 Lietuvių kalba išleidžiamas „Meilužis“.

1996 Sausio mėn. po Mitterand’o mirties pasijuto vieniša, atskirta nuo pasaulio, kurį mėgo stebėti. Iki pykinimo suvokia: „Kuriam galui?“
Kovo 3 d. 8 val. ryte Marguerita Duras miršta.

Pagal Aliette Armel
parengė Rita Makarskaitė

Marguerite Duras

LOLOS V. STEIN
APŽAVĖJIMAS

ROMANAS

Redaktorė E. Pukelytė
Dailininkas R. Orantas
Maketavo D. Kubilius
Korektorė J. Parvickienė
Techninė redaktorė L. Mikšienė

SL 682. Tiražas 3000 egz. Užsakymas 656
Išleido „Charibdės“ leidykla, Gabijos 77-1, 2022 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa“, Viršuliškių 80, 2056 Vilnius
Kaina sutartinė

Marguerite Duras (tikroji pavardė — Donnadieu) laikoma viena įdomiausių XX a. antrosios pusės Prancūzijos literatūros ir apskritai intelektualų pasaulio atstovių. Pirmasis M. Duras romanas pasirodė 1943 m., o 1958 m. išėjus romanui „Moderato cantabile“ ir po Alaino Resnais filmo pagal jos scenarijų „Hirosima mano meilė“ sėkmės 1960 m. Kanų festivalyje Duras pripažįstama viena iškiliausių prancūzų rašytojų. Mirusi 81 metų M. Duras paliko daugiau nei 50 kūrinių — ne tik romanų, bet ir kino filmų scenarijų, pjesių. M. Duras buvo aktyvi visuomenės veikėja. Dalyvavo prancūzų pasipriešinimo judėjime, kurio metu užsimezgė draugystė su François Mitterand'u. Marguerite Duras pasisakė prieš karą Alžyre, dalyvavo 1968 m. studentų revoliucijoje, buvo aktyvi feministinio judėjimo šalininkė. Duras teigiamai vertino garsiąją Prancūzijos slaptųjų tarnybų operaciją, kai 1985 m. buvo paskandintas Greenpeace organizacijos laivas „The Rainbow Warrior“, nes ji manė, kad bet kokie trukdymai prancūzų branduoliniams bandymams Ramiajame vandenyne skatina Sovietų Sąjungos ekspancionizmą.

MARGUERITE

DURAS

Lolos V. Stein apžavėjimas

Šioje istorijoje Lola V. Stein — jauna, graži moteris, sėkmingai ištekėjusi, trijų mergaičių motina turinti patogų, aprūpintą vidurin sios klasės gyvenimą, po dešimties metų pertraukos su šeima sugrįžta gyventi į savo gimtąjį miestą, kur jos sužadėtinis paliko ją dėl daug vyresnės moters. Lolą užvaldo nenumaldomas ir negailestingas troškimas vėl išgyventi seniai įvykusią tragediją. Ji susiranda seniai pamirštą vaikystės draugę Tatjaną Karl, lemtingojo įvykio liudininkę, kurios meilužis Žakas Holdas pamilsta Lolą. Lola nori matyti Žaką ir Tatjaną jų slaptų pasimatymų metu. Vėliau ji žengia dar vieną žingsnį — kartu su Žaku Holdu sugrįžta į kazino šokių salę, kurioje prieš dešimtmetį matė, kaip jos mylimąjį Maiklą Ričardsoną užvaldė meilė fatališkajai Anai Mari Stretter...

Tik pasirodžiusį romaną aukštai įvertino prancūzų psichoanalizės specialistas Jacques Lacanas: *Pasirodo, Marguerite Duras ir be manęs puikiai išmano mano mokymą.*